

efterfølgende vandreudstilling, som også har været animerende for interessen for H.C. Andersen.

Rækkevidden af de pilotprojekter og den konference- og seminarvirksomhed, som CfB stod for, gik altså langt ud over de 2000 mennesker, som deltog direkte i aktiviteterne. Man må regne med, at de har fungeret som ringe i vandet og har haft en bred effekt igennem skolesystemet, og at initiativerne er nået langt ud. Der blev undervist meget i H.C. Andersen op til og igennem 2005, og den undervisning er blandt andet blevet kvalificeret gennem centrets arbejde. Skolerne har haft alt fra mindre undervisningsforløb til en fælles emneuge alene helliget arbejdet med H.C. Andersen.

CfB har initieret ny undervisning, men undervisningen i grundskolen har også været båret af den – positive – medieomtale af H.C. Andersen og af de filmatiseringer af hans liv og eventyr, der løb over tv-skærmen i 2005. Lærerne i grundskolen vælger ofte aktuelle emner, som eleverne er umiddelbart motiverede for, og i den forbindelse har H.C. Andersen som en mediebegivenhed haft en stor betydning, og på den måde spillede den populære formidling af H.C. Andersen en positiv rolle – i det mindste indtil skandalerne i 2005 indfandt sig, og den glubende interesse i emnet vendte sig til en vis lede og afsky.

Langtidsvirkningerne af H.C. Andersen-året – formoder jeg – er at finde hos de elever, der har fået et indgående kendskab til H.C. Andersen gennem oplæsning, læsning og arbejde med værker og forfatterskab. Det vil næppe være gået hen over hovedet på en eneste dansk skoleelev, at "H.C. Andersen was here". De forholdsvis beskedne midler af den samlede sum, der blev uddelt af HCA 2005 Fonden til grundskoleområdet, må formodes at være overordentligt godt givet ud.

De gymnasiale uddannelser

Ulrik Lehrmann

At satse på undervisningssektoren i forbindelse med fejringen af H.C. Andersens 200-års fødselsdag forekommer at være indlysende. Derved ville man ikke blot opnå en aktuell promovning af et kanoniseret forfatterskab, som i forvejen står centralt i hele undervisningssektoren, men også herudfra kunne forvente, at ringene fremover ville brede sig dels i forhold til eleverne, dels i forhold til uddannelsesinstitutionerne.

På HCA 2005 Fondens hjemmeside findes der en meget kort præsentation af et igangsat "langsigtet undervisningsprojekt", som blev oversat til 20 sprog. Dansk Institut for Gymnasiepædagogik (DIG) stod for udarbejdelsen af det netbaserede undervisningsprojekt "Andersen PÅ TVÆRS". Skulle man nu blot et halvt år efter den stort anlagte fejring af 200-året for H.C. Andersens fødselsdag få lyst til at orientere sig i forhold til, hvilke initiativer HCA 2005 Fonden satte i gang inden for de gymnasiale uddannelser, er det imidlertid ikke let at finde "Andersen PÅ TVÆRS". Der er en egen ironi i, at man – indtil for nylig – efter et par henvisninger ud fra HCA 2005 Fondens hjemmeside endte på en hjemmeside for DIG, der – hvis man forsøgte at aktivere "Andersen PÅ TVÆRS" – viste videre til firmaet Have PR & Kommunikation, der var ansvarlig for den mediemæssige iscenesættelse af HCA 2005 Fondens aktiviteter.¹

Tilsyneladende fortoner det langsigtede perspektiv i det igangsatte undervisningsprojekt "Andersen PÅ TVÆRS" sig hermed i det fjerne. Det er imidlertid ikke hele sandheden. En nøjere granskning af nettet ud fra søgeordene "Andersen på tværs" afslører nemlig, at der på Syddansk Universitets hjemmeside under Institut for Filosofi, Pædagogik og Religions angivelse af instituttets forskningsprojekter findes en fuldstændig udgave af det netbaserede undervisningsmateriale. Materialet eksisterer altså fortsat, men byder sig ikke umiddelbart til for den primære målgruppe.

Dansk Institut for Gymnasiepædagogiks undervisningsprojekt "Andersen PÅ TVÆRS" var ubestridt HCA 2005 Fondens største igangsatte initiativ i forhold til de gymnasiale uddannelser, og derfor indtager DIG en central rolle i fejringen af H.C. Andersen inden for undervisningsområdet. Inden for gymnasiesektoren var DIG den enkeltinstitution, der tegnede sig for det største støttebeløb: 2,5 mio. kr., og DIG var som led i forberedelsen af fejringen på banen allerede fra 2002. Endvidere blev DIG brugt som kanaliseringinstitution for initiativer rettet mod gymnasiesektoren.

Af øvrige støttede projekter rettet mod gymnasiet har der kun været tale om en undervisningsantologi, Ivy York Möller-Christensen (red.): *H.C. Andersen. Tradition & modernitet*, udgivet på Systime (støttebeløb: 75.000,- kr.), der blev forsøgt koordineret med DIG's undervisningsmateriale, og et undervisningsorienteret animationsfilmprojekt rettet mod både folkeskolens ældste klasser og gymnasier (støttebeløb: 150.000,- kr.). Filmprojektet, "FILM-X i H.C. Andersens klæder", sigtede mod at

¹ Denne henvisning er efter min henvendelse til DIG blevet bortredigeret, så man i dag i stedet præsenteres for en meddelelse om, at "siden kan ikke vises".

udvikle og fremstille animerede film samt figurer og baggrunde til flytteamimation, kostumer m.v. inspireret af H.C. Andersens liv og værk med henblik på at danne rammerne for en særskilt produktion af animerede film og blev forestået af Film X under Det Danske Filminstitut. Hverken undervisningsantologien eller animationsfilmprojektet vil blive omtalt yderligere i denne delrapport.

Dansk Institut for Gymnasiepædagogik

Af samarbejdsaftalen mellem HCA 2005 Fonden og DIG fremgår det, at aftalen omhandler støtte til tre projekter:

- To ph.d.-stipendier med henholdsvis et tekstpædagogisk fokus og et medie-pædagogisk fokus og med en fagforståelse i forlængelse af rapporten *Fremtidens Danskfag* (\approx gymnasireformen).
- Et tværfagligt forskningsprojekt om "H.C. Andersen som rejsende og guide" med henblik på udarbejdelse af undervisningsmateriale og analyse af undervisning. Tværfagligheden sigter mod fag som medier, billedkunst, historie, geografi, samfundsfag og dansk. Afrapportering tænkes at finde sted i form af publicering i fagpresse eller lign.
- Udskrivning af prisopgave (evt. i forb. med den større skriftlige opgave i 3.g).

Endvidere forpligter DIG sig til afslutningsvist at udgive en rapport, der vil have en sådan form, at den samtidig kan bruges som inspiration til fremtidigt arbejde med H.C. Andersens liv og værker på det gymnasiale område.

Det fremgår ikke af aftalen mellem HCA 2005 Fonden og DIG, men som led i DIG's indsats i forhold til Andersen-fejringen engagerede DIG sig også i udarbejdelsen af en særudgave (en slags miniantologi) af Politikens og Gyldendals *Undervisningsavisen*.

Undervisningsavisen til 16-19-årige i de gymnasiale uddannelser

DIG var i samarbejde med Politiken og Gyldendal involveret i udarbejdelsen af en særudgave af *Undervisningsavisen*, der udgives af Politiken og Gyldendal. Særudgaven var planlagt som en miniantologi med uddrag af H.C. Andersen-tekster samt perspektiverende tekster, der receptionshistorisk fastholdt skiftende vurderinger af forskellige sider af H.C. Andersens forfatterskab. Avisen var planlagt i et oplag på 120.000 og med et udgivelsestidspunkt i slutningen af 2004. Sigtet med denne udgivelse var at levere en "folke-Andersen" til de 100.000 elever i de gymnasiale uddannelser dels til læsning i skolen og hjemme (hvor deres forældre også ville få mulighed for at læse med), dels til videre brug i undervisningen i samspil med hjemmesiden, altså det af DIG udarbejdede undervisningsmateriale.

Dette projekt blev imidlertid ikke realiseret. Ifølge lektor ved DIG Harry Haue færdigredigerede DIG teksterne til *Undervisningsavisen*, men i slutfasen opstod der problemer. Der var således ikke i projektet taget højde for, hvem der skulle finansiere trykningen og distributionen af materialet. Da der var tale om en særudgave, faldt distributionen uden for *Undervisningsavisens* budget – og der blev aldrig fremskaffet ekstra økonomiske midler til finansieringen af distributionen. En medvirkende årsag

til, at antologien ikke blev til noget, var også, ifølge DIG's institutleder Finn Hauberg Mortensen, at Politiken havde planer om at markere fødselsdagen med et særligt til-læg, som avisen selv ville producere på egne kulturjournalistiske præmisser.

Ph.d.-stipendier

De to ph.d.-stipendier med henholdsvis et tekstpædagogisk fokus og et mediepæda-gogisk fokus blev fra 1. februar 2003 til 31. januar 2006 besat med hhv. Nikolaj Fry-densbjerg Elf og Karin Ørbæk. Pga. barselsorlov udløb Elfs stipendietid først i som-meren 2006. De to stipendier var led i HCA 2005 Fondens støtte til forskellige for-midlingsflader lokalt, nationalt og internationalt, og ifølge Finn Hauberg Mortensen omfattede DIG's ansøgning til HCA 2005 Fonden ikke forskning, men forskeruddan-nelse med fokus på to områder (mediepædagogik og litteraturpædagogik), som på det tidspunkt var blevet aktualiseret af rapporten *Fremtidens danskfag*.

Nikolaj Frydensbjerg Elfs projekt – med den foreløbige titel “Andersen remedie-ret – En mediepædagogisk indfaldsvinkel til danskfaget på hhx” – sigter mod at bely-se Andersen i et medialt perspektiv, som både vedrører Andersens egen tekstproduk-tion, den senere medierealisering af Andersen og elevernes arbejde med Andersen. I projektet indgår således såvel Andersens egne tekster, og senere omsætninger af disse (illustrationer, tegneserier m.m.) som mediepædagogiske eksperimenter med fire hhx-klasser. Elf oplyser, at projektet går ud på “at anlægge en mediepædagogisk vin-kel på H.C. Andersen i den gymnasiale sektor” og uddyber:

Man kan formulere pointen med projektet på denne måde, som en kiasme: H.C. An-dersen bidrager til en udvikling af forståelsen af et fagområde (danskfaget), samtidig med at fagområdet (særlig gymnasiereformen, særligt læreplanen for dansk) bidra-ger til en udvikling af forståelsen af H.C. Andersen (fokus på hans eventyr i nye medier og modaliteter fra 1800-tallet til i dag, fra illustrationsudgaver over oplæs-ninger til animationer og netudgaver af hans eventyr).

(Mail fra Nikolaj Frydensbjerg Elf, 10.11.2006)

Projektet er ambitiøst formuleret og sigter mod at udfylde en hvid plet (mediedimen-sionen) i den reformulering af danskfaget, som *Fremtidens danskfag* og gymnasie-reformen indvarsler.

Ved stipendiets udløb var Elf endnu ikke færdig med sin afhandling, men afhand-lingen forventes afleveret inden jul 2006 (titel: *Towards semiocy. Teaching Modes and Media of Hans Christian Andersen Fairytales in Upper Secondary Danish. An Intervention Study*). Nikolaj Frydensbjerg Elfs publikationer og øvrige aktiviteter i stipendieperioden er anført i Bilag 1.

Karin Ørbæks projekt – med den foreløbige titel “Litterære analysemodeller i det almene gymnasium og deres evne til at understøtte abstrakt tænkning hos elever, for hvem litterær analyse er vanskelig” – sigter mod med H.C. Andersens eventyr som materiale og med afsæt i fænomenologisk litteraturteori at belyse værdien af tekst-analysemodeller i forhold til fremme af elevernes abstrakte tænkning. Ud over at udvikle en fænomenologisk inspireret litteraturpædagogik vil projektet være empirisk orienteret i form af en undersøgelse af brugen af analysemodeller i foreliggende undervisning.

Ved stipendiets udløb var Karin Ørbæk endnu ikke færdig med sin afhandling. I den efterfølgende periode har sygdom i forbindelse med graviditet og senere barselsorlov indtil videre forhindret Karin Ørbæk i at færdiggøre sin afhandling.

Webbaseret undervisningsmateriale: "Andersen PÅ TVÆRS"

Det tværfaglige forskningsprojekt vedr. H.C. Andersen blev fra efteråret 2003 omsat til projektet "Andersen PÅ TVÆRS" under ledelse af DIG's institutleder Finn Hauberg Mortensen og med deltagelse af ph.d.-stipendiat Nikolaj Frydensbjerg Elf, gymnasielektor Claus Engstrøm, universitetslektor Harry Haue, gymnasielektor Peter Kaspersen, gymnasielektor Karin Dam Nielsen, universitetslektor Kaare Lund Rasmussen samt ph.d.-stipendiat Karin Ørbæk.

Ud over at bidrage til "at udbrede oplevelsen af, kendskabet til og arbejdet med H.C. Andersen, hans verden og hans værk hos eleverne i de gymnasiale uddannelser" sigtede projektgruppen mod

at udvikle og anvende fagdidaktiske tilgange med relevans for "fremtidens gymnasium" både i faget dansk og i samspillet mellem dette og andre fag. Hensigten er også at bidrage til at udvikle nye typer af læremidler til den gymnasiale undervisning, karakteriseret af en synergi, hvor H.C. Andersen kunne bidrage til at skabe en moderne tekst- og mediepædagogik, og hvor denne pædagogik bidrager til at skabe og formidle et tidssvarende og multimedialt billede af H.C. Andersen og hans kunst. (Udateret projektbeskrivelse, arkivkasse 158)

I praksis blev disse hensigtserklæringer omsat i en fælles udarbejdelse af et webbaseret undervisningsmateriale om H.C. Andersen.

Af det overleverede arkivmateriale fremgår det, at DIG har brugt mange ressourcer på denne opgave. Den nedsatte arbejdsgruppe har således ud over at finde relevant tekstmateriale og udfærdige introducerende tekster og kommentarer afholdt en række et- og todagesseminarer, hvor de faglige og pædagogiske principper for opbygningen af undervisningsmaterialet er blevet indgående drøftet.

Som allerede anført eksisterer undervisningsmaterialet i dag kun på en godt hjemmeside for Institut for Filosofi, Pædagogik og Religion. Men ser man på selve materialet, fremstår det som en guldgrube for undervisning i H.C. Andersens forfatterskab og hertil knyttede områder. Undervisningsmaterialet er organiseret i fire undervisningstemaer: "Andersen som mønsterbryder", "Et geni på skolebænken", "Den rejsende" og "Den dumme Phantasie". Til hvert tema er der knyttet introduktioner, manchetter, billedmateriale samt primære tekster og relevante perspektiverende tekster. Endvidere er der til alle tekster i undervisningstemaerne knyttet arbejdsopgaver. Hensigten med undervisningsmaterialet var dels at give en flerfoldighed af indgange til H.C. Andersens liv og forfatterskab samt forvaltningshistorie, dels at lægge op til tværfagligt samarbejde mellem centrale gymnasiefag og dels at muliggøre selvstændig produktion af undervisningstemaer på tværs af de fire hovedtemaer, f.eks. belysning af eventyrgenre. Med sin moderne formidlingsform (netbaseret), sit righoldige tekst- og billedmateriale, den tværfaglige ambition og muligheden for selvvalgt kombinatorik fremstår undervisningsmaterialet som et særdeles godt tilbud til undervisning i H.C. Andersen i de gymnasiale uddannelser.

Problemer i forbindelse med "Andersen PÅ TVÆRS"

Et afgørende problem ved det udarbejdede undervisningsmateriale er, at det i dag er svært tilgængeligt, selv om det var tanken, at hjemmesiden skulle opretholdes om end ikke udbygges efter 2005. I forbindelse med afviklingen af HCA 2005 Fondens arbejde og den hertil knyttede netportal blev undervisningsmaterialet nedlagt som umiddelbart link fra hjemmesiden, og det ser ikke ud til, man har tænkt nærmere over, hvor eller hvordan man skulle opretholde materialet.

Et andet problem i forbindelse med det netbaserede undervisningsmateriale er, at det intenderede samspil med den trykte miniantologi (særudgaven af *Undervisningsavisen*) aldrig blev en realitet, jf. ovenfor.

Endnu et problem er, at undervisningsmaterialets eksistens ikke i tilstrækkelig grad synes at være blevet kommunikeret ud til de relevante brugere. Undervisningsmaterialet blev ganske vist præsenteret for offentligheden ved en event på Sorø Akademi, hvor undervisningsministeren klippede en snor over og trykkede på en tast på en computer. Og ifølge Finn Hauberg Mortensen blev der foretaget dels en almen annoncering via det tilknyttede reklamebureau (Have PR & Kommunikation), dels en annoncering via DIG gennem fagblade og DIG's øvrige kanaler til skolerne. Alligevel er det ikke lykkedes at udbrede kendskabet til undervisningsmaterialets eksistens til den egentlige målgruppe, hvilket har været katastrofalt for undervisningsmaterialets udbredelse. Det bør dog noteres, at det erfaringsmæssigt er umådelig svært at trænge igennem til gymnasiets danskklærere med information. Et muligt alternativ til den traditionelle annoncering kunne have været en direkte mail-henvendelse til samtlige danskklærere i gymnasiet, evt. formidlet i samarbejde med Danskklærerforeningen.

En mindre spørgeskemaundersøgelse blandt 141 fynske gymnasielærere i dansk giver et fingerpeg om, at alene kendskabet til undervisningsmaterialets eksistens har været påfaldende lavt. Af de adspurgte svarede kun 43, men af disse havde 34 ikke kendskab til undervisningsmaterialet. Selv om der ikke er tale om noget stort statistisk materiale, synes der dog alligevel at være grundlag for at hævde, at for hver fem gymnasielærere har de fire (80 pct.) ikke haft kendskab til materialet. I dette lys må *formidlingen* af undervisningsmaterialet til de relevante brugere betegnes som en fiasko. En fornemmelse af, hvor langt undervisningsmaterialet kunne have været kommunikeret ud, hvis blot kendskabet til dets eksistens havde været til stede, kan man få et indtryk af ved at se på, hvor mange af de gymnasielærere, som havde kendskab til materialet, der rent faktisk anvendte dele heraf i deres undervisning, og som kunne tænke sig at bruge det igen. Af de ni, der i spørgeskemaundersøgelsen havde kendskab til undervisningsmaterialet, er der således seks, der har brugt det og kunne tænke sig at bruge det igen. Tallene er for små til at danne grundlag for voldsomme konklusioner, men noget tyder på, at undervisningsmaterialet i sig selv har været godt, hvorimod *formidlingen* af det lader meget tilbage at ønske.

Rapport i DIG's skriftserie

Den i kontrakten bebudede rapport, der skulle bruges som inspiration til fremtidigt arbejde med H.C. Andersens liv og værker på det gymnasiale område, er ikke blevet realiseret. Ifølge Finn Hauberg Mortensen er årsagen hertil, at den afsluttende rapport er blevet erstattet og overflødiggjort af mundtlige og skriftlige delrapporter undervejs.

Prisopgavebesvarelser

Som tilbud til gymnasieleverne om aktivt at involvere sig i Andersen-fejringen blev der i 2004 udskrevet en prisopgave med deadline 18. oktober 2004. Bedømmelsesudvalget bestod af rektor Marianne Zibrandtsen, Aurehøj Gymnasium, rektor Jannik Johansen, Frederiksberg Gymnasium, og Finn Hauberg Mortensen, DIG.

Prisopgaven var i overensstemmelse med den fagopfattelse, der ligger til grund for beskrivelsen af danskfaget i gymnasireformen, formuleret som hhv. en traditionel stil, en kreativ skrivning/journalistisk tekst eller en multimedieproduktion. Tillige indgik der i prisopgaven et internationalt perspektiv i form af et essay på engelsk. Inden for hver kategori kunne der vælges mellem fire emner, hvortil der kunne hentes inspiration i materiale, der på daværende tidspunkt var tilgængeligt på HCA 2005-portalen (www.hca2005.dk).

Der indkom i alt 30-40 besvarelser (det har ikke været muligt at få oplyst det præcise antal). Multimedieproduktionsopgaven modtog ingen besvarelser, men inden for de tre øvrige opgavegenrer blev der fundet vindere. Det er ikke umiddelbart muligt at vurdere, hvorvidt antallet af besvarelser signalerer en vis gennemslagskraft for prisopgaveprojektet, da der mangler sammenligningsmateriale for lignende prisopgaver.

Konklusion

Som helhed synes DIG's arbejde i forbindelse med Andersen-fejringen at have været underlagt en del problematiske forhold:

- Den færdigredigerede særudgave af *Undervisningsavisen* blev aldrig realiseret pga. problemer i forbindelse med finansieringen af trykning og distribution.
- Af de to ph.d.-stipendier blev ingen af dem afsluttet inden for stipendieperioden. Nikolaj Frydensbjerg Elf forventer dog at aflevere sin afhandling i den nærmeste fremtid.
- Flagskibet, det netbaserede undervisningsmateriale "Andersen PÅ TVÆRS", blev realiseret, men er dels i dag svært tilgængeligt, dels ikke i tilstrækkelig grad kommunikeret ud til de relevante brugere.
- Den afsluttende rapports form blev ændret, så den ikke som tiltænkt foreligger i en offentlig tilgængelig form.
- Prisopgaveprojektet blev realiseret.

På denne baggrund aftegner der sig forskellige diskussionsparametre i forhold til DIG's indsats og HCA 2005 Fondens virke:

- Distribution og finansiering.
- Graden af langtidsholdbarhed.
- Forskningsindsats og fagforståelse.

Distribution og finansiering

Hvis man betragter annonceringen af DIG's undervisningsmateriale som et distributionsproblem, så er det påfaldende, at både undervisningsmaterialet og den planlagte

særdugave af *Undervisningsavisen* har været ramt af, at den endelige realisering (distributionen) ikke har været tilstrækkeligt integreret i projektet. Hvorvidt HCA 2005 Fonden eller DIG er den ansvarlige får stå hen i det uvisse, men det er problematisk, hvis den slags projekter udelukkende tænkes i deres indholdsmæssige dimension, mens spørgsmålet om formidling/kommunikation reduceres til noget sekundært, som så i den sidste ende alligevel viser sig at spænde ben for begge projekters realisering. Sagt på en anden måde: Formidlingen/kommunikationen af de respektive projekter burde have været integreret fra starten og have været en del af projekternes budget.

Graden af langtidsholdbarhed

I forhold til de ressourcer, der er blevet anvendt til udarbejdelse af undervisnings-sitet "Andersen PÅ TVÆRS", er det dybt problematisk, at dette undervisningsmateriale i dag er svært at finde på nettet. Den gymnasielærer, der måtte være interesseret i at bruge materialet i sin undervisning, skal være særdeles udholdende i sin jagt på materialet.

I forhold til spørgsmålet om langsigtet effekt af HCA 2005 Fondens initiativer i forhold til de gymnasiale uddannelser forekommer det problematisk, at den lovede slutrapport, der skulle kunne bruges som inspiration til fremtidigt arbejde med H.C. Andersens liv og værker på det gymnasiale område, er blevet erstattet (og overflødiggjort) af løbende mundtlige og skriftlige delrapporter. Selv om der er foretaget en afrapportering, så bevirker rapporteringens ændrede form, at den ikke foreligger offentligt tilgængeligt, hvorfor det er vanskeligt at se, hvordan afrapporteringen kan bruges som inspiration til fremtidigt arbejde.

Af de to igangsatte ph.d.-stipendier, som også kunne være en mulighed for at fastholde HCA 2005 Fondens virke ud over jubelåret, er kun den ene afhandling tæt på at blive afleveret, og man kan rejse spørgsmålet om, i hvilken udstrækning disse projekter, der udgør HCA 2005 Fondens centrale initiering af forskning, sætter fokus på H.C. Andersen eller bruger H.C. Andersen til fremme af forskellige sekundære dagsordener (se nedenfor).

Den langsigtede effekt, som HCA 2005 Fondens ønskede at initiere inden for uddannelsessektoren, er svær at få øje på.

Forskningsindsats og fagforståelse

Især de opslåede ph.d.-stipendier samt i nogen grad udarbejdelsen af "Andersen PÅ TVÆRS"-sitet hviler på en bestemt fagforståelse, mere præcist: forståelsen af faget dansk i forlængelse af rapporten *Fremtidens danskfag* og gymnasiereformen i 2005. Man kan ikke bebrejde DIG, der med institutleder Finn Hauberg Mortensen har været særdeles aktiv i forbindelse med gymnasiereformen, at de pågældende ph.d.-stipendier er blevet set som en mulighed for med H.C. Andersen som springbræt at promovere en særlig fagforståelse. I hvilken udstrækning HCA 2005 Fondens kunstneriske råd, hvori Finn Hauberg Mortensen også deltog, har været involveret i de forskningsmæssige prioriteringer, er det ikke muligt at besvare på grundlag af arkivmaterialet.

I kontrakten mellem HCA 2005 Fonden og DIG formuleres det eksplicit, at ph.d.-stipendierne skal have henholdsvis et tekstpædagogisk og mediepædagogisk fokus, hvortil føjes en afgørende betingelse:

Begge projekter formulerer eksemplarisk H.C. Andersen og hans digtning inden for rammerne af den fagopfattelse, herunder fagpædagogiske opfattelse, der er fastlagt for undervisningen i det almene gymnasium i "Fremtidens danskfag" og i opfølgningen på dette projekt.

I forlængelse heraf er Nikolaj Elfs projekt et medieprojekt, der handler om remediatisering med Andersens forfatterskab som case – altså i en vis forstand en receptions- og kulturhistorisk vinkling af Andersens forfatterskab. Karen Ørbæks projekt er i sit sigte litteraturpædagogisk og derfor principielt uden central interesse i H.C. Andersen. At H.C. Andersens eventyr indgår i projektet forekommer at være en biomstændighed. Hendes projekt kunne have været realiseret i forhold til en hvilken som helst anden forfatters tekster.

Det kan som nævnt undre, at HCA 2005 Fonden har accepteret en så snæver binding af de støttede ph.d.-stipendier og under alle omstændigheder er det iøjnefaldende, at HCA 2005 Fonden på et tidspunkt, hvor den nu realiserede gymnasiereform endnu ikke var endeligt formuleret, forpligter sig til at støtte to stipendier, der skal formuleres inden for en fagopfattelse, der på daværende tidspunkt forelå i rapporten *Fremtidens danskfag*. En rapport, som DIG ved Finn Hauberg Mortensen havde været med i udformningen af, men hvorom man på daværende tidspunkt ikke kunne vide, i hvilken udstrækning den ville blive fulgt i den endelige reformulering af danskfaget i gymnasiereformen.

Problemet heri er, at den af HCA 2005 Fonden støttede forskning eksplicit bindes til projekter, der ikke forholder sig centralt til H.C. Andersens forfatterskab, men til underbelyste sider af danskfagets pædagogiske praksis. Man kan dog med lidt god vilje se især Nikolaj Elfs projekt som et forsøg på ved hjælp af moderne medier og aktuelle forvaltninger af sider af Andersens forfatterskab at åbne moderne elevers øjne for forfatterskabet, og det er alt andet lige et prisværdigt projekt, som også var en hovedmålsætning for fonden inden for undervisningsområdet. Imidlertid antyder bilag 1, at Andersen er et meget perifert indslag i projektet, og man kan derfor spørge, om de to ph.d.-projekter var relevante at støtte for lige netop HCA 2005 Fonden?

Til gengæld fremstår undervisningsmaterialet "Andersen PÅ TVÆRS" ikke som så tæt forbundet med DIG's aktuelle ønsker om at præge den fagpolitiske udvikling, at det på nogen måde hindrer en "fri" brug af materialet. Som en bred tekst- og billedbase, der i kraft af sin publiceringsform er særdeles anvendelig, leverer "Andersen PÅ TVÆRS" et vægtigt indspil til gymnasiets undervisning i H.C. Andersen og Andersen-relaterede emner. Erfaringsmæssigt vil gymnasiets dansklærere gerne inspireres, men i sidste ende selv tilrettelægge undervisningsforløbene – og netop derfor er materialets dobbelthed af detaljerede undervisningsforløb med arbejdsopgaver og tekst- og billedbase fortrinligt.

Undervisningsforløb forgår, men tekster og billeder består! Det er derfor dybt beklageligt, at hovedparten af gymnasiets dansklærere tilsyneladende ikke har haft kendskab til eksistensen af det i dag svært lokaliserbare netbaserede undervisningsmateriale, hvilket stiller HCA 2005 Fondens indsats i forhold til de gymnasiale uddannelser i bengalsk belysning.

Bilag 1. Nikolaj Frydensbjerg Elf: Publikationer og vidensudveksling i relation til forskningsprojektet

Elf, Nikolaj Frydensbjerg: "Integration af medier i dansk". Efteruddannelseskursus i DIG's efteruddannelsesprogram i forbindelse med gymnasireformen. To hele dage primo 2007.

Elf, Nikolaj Frydensbjerg & Thorkild Hanghøj: "Når nye medier fortæller." Kursus (6 timer) for dansklærere i folkeskolen m.fl. ved Amtscetret i Roskilde, 30.11.2006.

Elf, Nikolaj Frydensbjerg: "Unfit for the Dyadic Split? Modes, Media and Semioicy in MTE". Paper accepted at the conference "Towards a Common European Framework of Reference for Languages of School Education?", arr. by *The European Council*, Kraków, Poland, and later to be published, April 27-29, 2006.

Elf, Nikolaj Frydensbjerg: "Syn for sagn: Forskningsresultater fra et mediepædagogisk eksperiment med faglighedsrapporterne anvendt på H.C. Andersen i dansk på hhx". Foredrag (sammen med Sebastian Horst og Tomas Højgaard) ved Undervisningsministeriets konference for faglige fora 1.11.2006, Torvehallerne, Vejle.

Elf, Nikolaj Frydensbjerg: "Mediepædagogik i teori og praksis". Ph.d.-seminar holdt ved Karlstads Universitet, Sverige. 09.03.2006.

Elf, Nikolaj Frydensbjerg: "Fra tegnteori til curriculumtænkning: Dewey og Peirce som indgang til literacy". *Literacies.net*. DPU, København. 27.02.2006.

Elf, Nikolaj Frydensbjerg: "Forskning i dansk – andres og min egen". Foredrag holdt på DEL for PD-studerende. Århus. 01.11.2005.

Elf, Nikolaj Frydensbjerg: "Nordic Network for ICT, Media & Learning", www.nnim1.net. Nordisk netværk igangsat og delvist ledet af undertegnede. 2005-.

Elf, Nikolaj Frydensbjerg: "Fremtidens mediepædagogik: Hvor er vi på vej hen, og hvordan kommer vi dertil?". Foredrag for lærere mv. på Den Europæiske Filmhøjskole i Ebeltoft. 01.09.2005.

Elf, Nikolaj Frydensbjerg: "Getting Together? Media Pedagogy within Mother Tongue Education". Paper presented at AILA 2005, the 14th World Congress of Applied Linguistics, Madison, WI, USA. 28.07.2005.

Elf, Nikolaj Frydensbjerg: "(Dis)integration: Media Pedagogy within Danish in the Future". Paper præsenteret ved 17. nordiske medieforskerkonference, Ålborg. 11.08.2005.

Elf, Nikolaj Frydensbjerg m.fl.: *Danskfagets mediepædagogik – med H.C. Andersen som case*. Forsøgs- og udviklingsrapport. Undervisningsministeriet. Maj 2005.

Arbejdsgruppe ved DIG (Finn Hauberg Mortensen, Harry Haue, Kaare Lund Rasmussen, Peter Kaspersen, Karin Ørbæk, Karin Dam Nielsen, Claus Engstrøm, Nikolaj Frydensbjerg Elf): "Andersen PÅ TVÆRS". Webaseret læremiddel til gymnasieundervisning på den officielle hjemmeside for H.C. Andersen 2005 Fonden, www.hca2005.dk. 01.01.05-01.01.06. Nu tilgængeligt på Syddansk Universitets hjemmeside.

Elf, Nikolaj Frydensbjerg: "Medieundervisning i gymnasiets danskundervisning". Præsentation for nordisk netværk af medieforskere, Örebro Universitet. 29.09.2004.

Antusheng – og andre slags Andersen

Udgivelser og oversættelser

Johan de Mylius

Udgivelser

Det største og vigtigste udgivelsesprojekt, som HCA 2005 Fonden støttede økonomisk, var og er udgivelsen af H.C. Andersens samlede værker. Udgivelsen var ikke på forhånd projekteret af fonden selv, end sige fra Kulturministeriet, men blev til i kraft af en henvendelse fra forlaget Gyldendal, der kom til at stå for udgaven sammen med Det danske Sprog- og Litteraturselskab (DSL). Fonden har bidraget til udgavens realisation med hen ved 10 mio. kr.

Andersens samlede værker forelå forud for dette i tre udgaver fra det 19. århundrede. Først udkom *Gesammelte Werke* hos forlaget Lorch i Leipzig fra og med 1847 i 30 bind i alt, rummende Andersens tidligste officielle selvbiografi (i udgavens to første bind, 1847), *Das Märchen meines Lebens ohne Dichtung*. Derefter fulgte den første danske udgave (på C.A. Reitzels forlag) fra og med 1853, som med supplement nåede op på i alt 33 bind. Denne udgave blev tilrettelagt i samarbejde med forfatteren selv og rummede bl.a. hans officielle danske selvbiografi, *Mit Livs Eventyr* (1855). Efter Andersens død i 1875 udkom så den danske andenudgave (1876-80), ligeledes hos Reitzel, denne gang i 15 bind. Ingen af disse udgaver var dog komplette, og ingen af dem har været genoptrykt siden.

At udgive en tredje (dansk) udgave af Andersens samlede værker måtte derfor nødvendigvis anses for at være en hovedopgave for fejringen af 200-året for digterens fødsel. At det ikke var projekteret eller budgetteret inden for 200-års-fejringens oprindelige målsætning, skal lige noteres.

Selv om projektet i og for sig var oplagt, var og er det dog ikke et projekt uden problemer, først og fremmest fordi store dele af forfatterskabet allerede forelå i nyere – og for nogle deles vedkommende – i spritnye videnskabelige udgaver. 1943-44 udkom Andersens *Romaner og Rejseskildringer* i syv bind under hovedredaktion af H. Topsøe-Jensen, ikke komplet ganske vist, men med fyldige indledninger til hvert enkelt værk og et rimeligt noteapparat. Fra og med 1986 påbegyndtes en denne gang komplet række udgaver af romanerne og rejseskildringerne i serien *Danske Klassikere*, forestået af kompetente forskere i Det danske Sprog- og Litteraturselskabs regi, med fyldige efterskrifter og detaljerede noter (på Borgens forlag). Serien skulle være komplet i og med 2005 (dette nåedes dog ikke), og bøgerne er takket være statsstøtte i handel op til 15 år efter udgivelsen (og genoptryk) og var således ved hånden i 2005. Den autoritative videnskabelige udgave af Andersens eventyr og historier begyndte at udkomme (på Hans Reitzels forlag) i 1963, igen i DSL's regi, tekstkritisk tilrettelagt af Erik Dal. De fem bind tekster forelå samlet i 1967, mens de to supplerende bind (hvoraf bd. 7 var et voluminøst kommentarbind ved Flemming Hovmann) først

udkom i 1990. Hele udgaven kunne i 2005 stadig erhverves gennem DSL. Endelig udkom en udgave med up to date-ortografi af Andersens samlede digte i 2000 (Aschehougs forlag) og med ny udgave i 2005.

Af det store forfatterskab var det forud for projektets start stort set kun H.C. Andersens dramatiske arbejder, der ikke var tilgængelige i optryk siden den gamle danske andenudgave af de samlede værker, og som heller ikke fandtes i tekstkritiske og/eller kommenterede udgaver. En ikke uvæsentlig del af den nye tredjeudgave måtte således blive DSL's revision af egne – for manges vedkommende fuldt tilgængelige – udgaver.

At udgaven blev til på initiativ af et kommercielt forlag og derfor nødvendigvis måtte indkalkulere et begreb som salgbarhed, har præget den på flere måder. Note-stoffet er det lykkedes DSL at give et tilfredsstillende omfang (selv om notebindet til eventyrene fra 1990 ikke er overgået af den nye udgave), men udgivelsesformen har medført, at der ikke har været mulighed for at få indledninger til de enkelte værker (som i *Romaner og Rejseleksjoner* eller som efterskrifterne i *Danske Klassikere*), kun essayistiske introduktioner til stregenrerne (én indledning til eventyr og historier, én indledning til romanerne, én til rejsebøgerne og så fremdeles). Især for de fire binds vedkommende med det helt nye stof, dramatikken, er dette en følelig mangel, da man på denne måde helt mangler baggrundsinformation om det enkelte værk. Dramatikken er fremlagt tekstkritisk og med noter, men uden nogen form for forklaring om de enkelte stykkers litterære, teaterhistoriske og musikhistoriske sammenhæng.

Udgaven er blevet monumental – alene at se på! Den er projekteret til 18 bind, hvoraf de 15 foreligger i skrivende stund (nov. 2006). Det p.t. manglende er selvbiografierne, for hvilke der også gælder det forhold, at de allerede foreligger i endda meget kyndige og kommenterede udgaver ved H. Topsøe-Jensen, hvis viden om emnet næppe nogensinde bliver overgået.

Da DSL meget prisværdigt har tilstræbt fuldstændighed i udgaven – hvilket er udgavens allervæsentligste kvalitet – har værkerne måttet "presses sammen", for at få det hele til at rummes inden for de 18 bind. Dvs. et stort, uhandy format, der tager sig flot ud på boghylden, men ikke er til at sidde med i hånden – og f.eks. to romaner i samme bind, hvor et mere almindeligt format – som i alle tidligere udgaver – har afsat et bind til hver roman og til hver af de store rejsebøger etc.

I et håb om at øge projektets salgbarhed har forlaget med rund hånd drysset H.C. Andersens tegninger og især papirklip (disse sidste i alle mulige og umulige beskæringer, dvs. som ren dekoration) ud over bindene.

Til sammenligning kan man se på, hvad der er projekteret med Henrik Ibsens værker i Norge i anledning af 2006, 100-året for Ibsens død (!).

Det norske projekt er hverken helt eller delvis bestemt af kommercielle hensyn, men alene af videnskabelige hensyn. Udgiverne er udelukkende professorer fra de norske universiteter under ledelse af Ibsen-Senteret ved Oslo Universitet ved dets leder, professor Vigdis Ystad, herudover med bestilte bidrag fra en lang række eksperter uden for denne kreds. Finansieringen kommer fra Norges forskningsråd og de involverede universiteter. Udgaven bliver på 15 bind tekster (derunder også breve, et tekstkorpus, som slet ikke er med i Andersen-udgaven, hvilket dagbøgerne heller ikke er) og 15 bind kommentarer (med grundige indledninger) samt et stort indeks-bind, i alt 31 bind. Vel at mærke af et forfatterskab, der i substansen er væsentligt mindre af omfang end Andersens. Kernen i det hele, Ibsens skuespil, har i foreliggende populær-

re udgaver kunnet rummes i tre bind! Det skal nævnes, at Ibsen-udgaven ud over bog-udgaven også er planlagt til at blive offentliggjort online.

Den danske Andersen-udgave er blevet overordentlig vel modtaget i dagspressen (en faglig vurdering lader dog endnu vente på sig), men tåler på ingen måde sammenligning med ambitionsniveauet for Ibsen-udgaven.

Om man skal kritisere fonden, Kulturministeriet eller forlaget for, at Andersen-udgaven i og med det begrænsede overordnede sigte ikke er, hvad man burde forvente af den eneste samlede udgave siden 1870'erne og formentlig den eneste inden for de næste mindst 100 år, kan diskuteres. Men man kan også vælge at se forskellen på Ibsen-udgaven og Andersen-udgaven som noget, der udspringer af de to forfatters status generelt. Ibsen er et nationalt og videnskabeligt højprofileret emne, der har gjort det selvfølgelig for nordmændene at efterligne det ligeledes superambitiøse udgivesprojekt med Søren Kierkegaards samlede værker og papirer (ved Søren Kierkegaard Forskningscenteret, Københavns Universitet). Mens Andersen – til trods for (eller måske netop på grund af) sin langt større udbredelse – forskningsmæssigt og universitært indtager en lavere plads og på forhånd og gennem lange tider har været fedtet ind i en sovs af kommercialisering og popularisering. Det er nok ikke mindst dette, der slår igennem i grundkonceptet for udgaven. Ganske parallelt med, at det kommercielle (turistmæssige) sigte med hele fejringen af H.C. Andersen har ligget endda meget langt fremme i hele konceptet for 2005.

Netop på det område, der hedder udgivelser og oversættelser, er fondens grundlæggende dilemma meget tydeligt. Dobbelttheden af kommercielt/turistmæssigt sigte og en erklæret vilje til at udbrede Andersens berømmelse (hvilket dog næppe var nødvendigt) og ikke mindst nytolke Andersen (et meget prisværdigt formål, der dog mest synligt har ytret sig i promovring af modeemner som homo-teori o.l. anvendt på jubilarer) har fået denne del af fejringen til at placere sig grundigt mellem de to berømte stole.

Dette gælder ikke kun de samlede værker, men også strategien omkring nogle af de internationale satsninger på bogmarkedet, hvorom senere.

Fonden fortjener ros for en række initiativer og udgivelser, der berører folkeskoler og gymnasier. Disse skal dog ikke behandles her, men tages op i anden sammenhæng.

Det skal dog her nævnes, at fonden har støttet et stort, flot værk ved Thorkild Borup-Jensen (tidligere DPU/ Danmarks Lærerhøjskole), der fremlægger og gennemgår illustrationer til eventyrene, en videreførelse og udbygning af Erik Dals gamle dobbeltværk om henholdsvis danske og udenlandske Andersen-illustratorer (fra henholdsvis 1975 og 1969). Titlen på Borup-Jensens bog er: *H.C. Andersens eventyr i billeder. En illustrationshistorie* (2004). Bogen har ud over fondens bidrag også fået støtte fra Litteraturrådet. En egentlig illustrationshistorie er det nu ikke, mere et forsøg på at kaste lys over udvalgte eventyr via illustrationerne. Grundlæggende er Borup-Jensens projekt således ikke et forskningsprojekt, men et oplysende og formidlende projekt.

Dertil kommer støtte til en anden spektakulær udgivelse, *Astrid Stampes Billedbog* (2003), en af flere store udklipsbøger (også rummende et antal tegninger og papirklip), som Andersen i ledige stunder sad og morede sig med at lave sammen med Adolph Drewsen. Af samme type var allerede udkommet *Christines Billedbog* (ved Erik Dal) 1984, hvis man da ikke også regner bogudgivelsen 1972 af Andersens tegninger til Otto Zinck med. Museet H.C. Andersens Hus (under Odense Bys

Museer) har på kyndig vis stået for udgivelsen af den sidste i rækken, der også er støttet økonomisk fra anden side end HCA 2005 Fonden.

Efter ansøgning fra forlaget Gyldendal har fonden støttet udgivelsen af Jens Andersens store tobinds biografi med titlen *Andersen* (2003), som blev en enestående anmeldersucces og siden er solgt til udgivelse i flere lande. Fonden har bidraget med 250.000 kr. til "nedbringelse af forlagets udgifter" og dermed til, at bogen kunne sælges til "en rimelig pris". Bogen er i flere oplag solgt i efterhånden omkring 20.000 eks. alene i Danmark. Bogen, som Gyldendal havde frikøbt Jens Andersen til at skrive, må således siges i allerhøjeste grad at have "revitaliseret" (et udtryk hentet fra fondens formålsbeskrivelse) den altid tilstedeværende interesse for H.C. Andersens privatperson – i forlængelse af den to år tidligere danske oversættelse af Jackie Wullschlagers HCA-biografi (som dog i højere grad end Jens Andersens inddrog tiden, samfundet og ikke mindst Andersens værker).

Et hovedemne for Jens Andersens biografi var spørgsmålet om arten af H.C. Andersens seksualitet, et emne, som Wullschlager (og umiddelbart før hende Alison Prince med bogen *The Fan Dancer*, 1998) havde belyst ud fra påstanden om decideret homoseksualitet. Jens Andersen distancerede sig med sin biografi fra Wullschlager, idet han nok tillægger H.C. Andersen en grundlæggende homoseksuel tilbøjelighed, men dog mener, at han var platonisk i praksis.

Fonden har til gengæld direkte finansieret tilblivelsen af en bog, skrevet af Dag Heede (Syddansk Universitet), som engageret og polemisk læser Andersen som homoerotisk forfatter (udtrykket oprindeligt – 1994 – lanceret om H.C. Andersen af den tyske litteraturforsker Heinrich Detering i bogen *Das offene Geheimnis*). Fonden frikøbte Heede med 100.000 kr. til at skrive bogen, hvis titel er *Hjertebrødre* (2005). Da dette er den eneste formelt set forskningsmæssige bog, som fonden selv ikke kun har støttet, men ved frikøbet har finansieret, har fonden dermed officielt promoveret en bestemt vinkel på forfatterskabet, som også andre af dens kunstneriske initiativer har lænet sig op ad. I og med, at fonden i øvrigt ikke havde forskningsstøtte som et af sine erklærede formål, kan dette forhold siges at være ganske kritisabelt.

Det almindelige er derimod, at fonden på grundlag af en ansøgning fra enten et forlag eller forfatteren/udgiveren har støttet selve udgivelsen af en bog.

Eksempelvis har fonden efter ansøgning fra Det Kongelige Bibliotek bevilget kr. 50.000 i støtte til udgivelsen af Knud Arne Jürgensens *Digteren og Balletmesterens luner*, 2005, en kompetent udgave af brevvekslingen mellem H.C. Andersen og en anden 200-års jubilar, August Bournonville, Andersens mangeårige ven og samarbejdspartner.

Og efter ansøgning fra forlaget Anis har fonden ligeledes bevilget kr. 50.000 i støtte til Carsten Bach-Nielsens og Doris Ottesens samling af artikler: *Andersen & Gud. Teologiske læsninger i H.C. Andersens forfatterskab* (2005). Et indtil da ikke overbelyst emne og derfor en tiltrængt udvidelse af vore syn på forfatteren og forfatterskabet.

Et meget prisværdigt initiativ, udgået fra Det Kongelige Bibliotek ved kulturkonsulent Jytte Hilden og kulturkoordinator Claus Olsen, var udgivelsen af en lille håndfuld kendte Andersen-eventyr på udvalgte indvandrersprog (med sidestillet dansk tekst) og via diverse officielle kanaler distribueret gratis til indvandrerfamilier. Som Andersen-årets bidrag til integrationen kan dette initiativ ikke prises nok – om end effekten selvsagt ikke umiddelbart kan dokumenteres. Den samlede finansiering af de

30.000 eks. løb op i knap 1,15 mio. kr. Ifølge det seneste regnskab støttede fonden med hele beløbet.

Der skal ikke her gås nærmere ind på børneforfatteren Louis Jensens fortælling om Andersens liv, *Tinhjerte og ællingefjer* (2004) eller den lille bog fra Borgens forlag, *Det er ganske vist! H.C. Andersen i nye klæder* (2005), hvor en række forfattere har leveret nye panderter til kendte Andersen-historier. Førstnævnte tryktes i 15.000 eks. og uddeltes som "folkegave" til landets grundskoler og støttedes af fonden med kr. 500.000. Sidstnævnte udgivelse støttedes med kr. 50.000.

Oversættelser

Da det har været helt fremme i fondens selvdefinerede formål at virke for at udbrede kendskabet til H.C. Andersen (med bestyrelsesformanden, borgmester Anker Boyes ofte citerede ord: at sætte H.C. Andersen på verdenskortet), har støtte til oversættelser været en ikke uvæsentlig del af fondens virke.

Det internationale marked for H.C. Andersen-udgivelser var og er meget forskelligt. Tyskland – og dermed de tysksprogede lande som Østrig og til dels Schweiz – har lige fra begyndelsen af 1830'erne (især i det 19. århundrede jævnsides med Sverige og Holland) været det primære modtagerområde. Det har holdt sig således helt op til i dag, hvad der i 2005 gav sig til kende i det forhold, at der efter den danske ambassades opgørelse fandt mere end 2000 Andersen-relaterede arrangementer sted rundt omkring i Tyskland, hvoraf jo så langt de fleste var udsprunget af lokale initiativer og ikke finansierede af fonden eller på anden måde igangsat fra dansk side.

Helt parallelt har der på det tyske bogmarked uden nogen støtte eller tilskyndelse fra dansk side op gennem det 20. århundrede været ikke blot utallige eventyrudgivelser (herunder også komplette oversættelser) – som inden for andre sprogområder – men også nyoversættelser/genudgivelser af andre sider af forfatterskabet: romaner, selvbiografier, rejseskildringer. Alene op til 2005 kom hele fire af Andersens seks romaner i nye oversættelser til tysk, helt og holdent på tysk forlagsinitiativ og -risiko.

Det engelsksprogede bogmarked (her primært Storbritannien og USA) har derimod udelukkende genoptrykt eller nyoversat eventyrene (eller udvalgte eventyr). Selv om Andersens romaner og rejseskildringer udkom på engelsk enten få år efter eller samtidig med de danske originaludgivelser, har USA og England i det lange løb alene reciperet Andersen som børneforfatter. I England er der aldrig kommet en udgave af hans "works". Dette har kun været realiseret i USA i 1869-71, hvor en tibinds udgave, en "author's edition", så dagens lys. Denne udgave genoptryktes i årene umiddelbart efter Andersens død (1876-79), men har ikke været genudgivet siden da.

Det var derfor naturligt for fonden at forsøge at gøre noget ved denne ganske afgørende mangelsituation. Fondens generalsekretær satte sig således i spidsen for et forsøg på at få et stort amerikansk forlag til at udgive "udvalgte værker" af H.C. Andersen, redigeret af Jackie Wullschlager, hvis biografi om Andersen (2000, da. 2001) fonden havde distribueret til mange samarbejdspartnere og kontakter som inspirationskilde, i et planlagt samarbejde med en dansk Andersen-forsker. Wullschlager modtog endda i 2002 Odense Kommunes store HCA-pris på 50.000 euro såkaldt "fremadrettet", dvs. eksplicit for at stå for denne udgivelse (sammen med den danske forsker), som det officielt blev forkyndt ved prisoverrækkelsen og citeret i medierne.

Der førtes forhandlinger om projektet med New York-forlaget Harcourt, der dog af forskellige grunde endte med at vurdere markedet for en sådan udgivelse så pessimistisk, at de sagde nej. Projektet blev således aldrig til noget. At det med den massive støtte fra dansk side, som var stillet i udsigt, kunne være blevet realiseret på et af de store amerikanske universitetsforlag, kom reelt ikke til at indgå i overvejelserne, da fonden udelukkende ønskede at få projektet realiseret på et stort, helt igennem kommercielt forlag.

Også her må man da konstatere, at det uafklarede dobbeltsigte på det kommercielle og det kulturelle fik en negativ indflydelse og i dette tilfælde endte med at være en af de faktorer, der kom til at spænde ben for et initiativ, der skulle have været et af de helt afgørende litterære fremstød på udenlandsk jord.

For at bøde på situationen besluttede fonden så i stedet at sørge for at få sit logo på omslaget af en udgivelse, som Jackie Wullschlager i mellemtiden havde entreret med et andet forlag om, en Viking/Penguin-udgivelse af en række eventyr (30) nyoversat af Tiina Nunnally med introduktion af Wullschlager (udkommet 2004). Det skal i denne sammenhæng bemærkes, at lignende logosamarbejder har været etableret angående en række såvel danske som udenlandske udgivelser op til og i 2005.

For USA's vedkommende skal her nævnes to andre udgivelser, som fonden har initieret. Det ene er en bog på 192 sider ved den internationalt kendte eventyrforsker Jack Zipes (University of Minnesota): *Hans Christian Andersen. The Misunderstood Storyteller* (forlaget Routledge, 2005). Den har fondens logo på omslaget. I forlagets materiale og på fondens hjemmeside fremføres det i samdrægtighed, at bogen baserer sig på Zipes' 35 år lange forskning i Andersen, hvilket turde være noget af en overdriivelse. Hvad der – ud over Zipes' navn i visse universitetskredse – har bevæget fonden til netop at blåstempe denne bog, der desværre er den hidtil eneste litterære fremstilling af Andersen på engelsk, kan forekomme gådefuldt, da Zipes især kendes som en ganske nedladende læser af Andersen. Bogen får da også en hård medfart af Frank Hugus (University of Massachusetts Amherst) i *Scandinavian Studies* 2006, Vol 78 Number 2. Hugus indleder sin anmeldelse med at sige, at "this slender volume [...] contains a number of misstatements about Andersen and his art" og slutter af med at anbefale "caution" ved læsningen. Hvad Jack Zipes kunne have at byde på angående Andersen, stod ellers allerede klart fra hans bog *When Dreams Came True. Classical Fairy Tales and Their Tradition* (også på Routledge, New York 1999), hvor et kapitel handler om "Hans Christian Andersen and the dominated", hvor Andersen i 68'er-ånder ses som et servilt og undertrykt offer for classesamfundet, en sentimental biedermeierforfatter, hvis "tales were endeavors to justify a false consciousness" (110). Næppe et synspunkt, der var værd at genoplive i 2005, end sige værd at udbrede med officiel jubilæumsvelsignelse. Hvad der er tilkommet i Zipes' nye bog, er dels noget faktisk positivt, nemlig en oversigt over en række filmatiseringer af Andersen-eventyr, dels noget temmelig forvrøvlet om Andersen som involveret i "intelligent design"-forestillinger (99) og i forlængelse af det som en forfatter, der "could not tolerate the way children are in reality. What is saddest of all, however, is that he could not tolerate the child in himself" (101). Så meget for "børneforfatteren" Andersen.

Et særligt kapitel kunne skrives om fondens engagement med den aldrende kritiker og litteraturprofessor Harold Bloom (New York), som man formåede til at skrive et forord til en samling oversættelser og genoptryk af allerede trykte artikler (daterende sig tilbage fra 1982 og op til 2002) om Andersen, udgivet i en serie undervisningsmaterialer til brug på amerikanske universiteter, *Bloom's Modern Critical Views*. Det

aktuelle bind, *Hans Christian Andersen, Edited and with an introduction by Harold Bloom*, Chelsea House Publishers 2005, har Bloom bidraget til med et forord på seks sider, reelt dog kun ca. fire sider egentekst. Han vedgår heri, at hans H.C. Andersen-læsning består i en hurtiglæsning af de 22 eventyr, som Diana Crone Frank og Jeffrey Frank havde oversat (2003, The Houghton Mifflin Company Publishers). Det var denne indsats, Bloom fik Odense Kommunes store HCA-pris (50.000 euro) for i 2005. Bloom havde ellers i Andersen-sammenhæng netop gjort sig bemærket ved i sin bog, *The Western Canon* (1994) ikke at nævne H.C. Andersen blandt de udødelige vestlige forfattere.

Bloom kom ind i billedet, fordi fondens ambitiøse og spektakulære plan om at få Umberto Eco til at forestå en antologi, hvor forfattere i nobelprisklasse skulle skrive essays om deres store optagethed af H.C. Andersen, af uopklarede grunde ikke blev til noget.

Så meget for USA.

Det handelsskole-lignende begreb "key-markets" havde en afgørende plads i fondens strategi. Det kan ses af dens formålsbeskrivelse, og det fremgik af dens website www.hca.2005.

Blandt disse key-markets spillede Kina en fremtrædende rolle, idet man med initiativer her i den fremadbuldrende økonomi forventede at kunne stimulere dollarstærke kinesiske turisternes besøg i Danmark.

Et af de udgivelsesprojekter, fonden har ydet støtte til i Kina, er et firbinds værk ved oversætteren, professor Lin Hua, tidligere HCA-prismodtager i Odense, som i 1996 udgav en komplet oversættelse til kinesisk af Andersens eventyr og historier (ligeledes fire bind). Den nye udgave af Andersen (på kinesisk: Antusheng), som fonden har støttet med kr. 60.000 og Litteraturrådet med yderligere et (ukendt) beløb, er en meget fortjenstfuld præsentation af et bredt udsnit af det samlede forfatterskab: bind I *Mit Livs Eventyr*, bind II *Mit Livs Eventyr* (afsluttet) plus 16 eventyr, bind III romanerne *Kun en Spillemand* og *Lykke-Peer*, bind IV 64 digte, rejsebogen *I Sverrig*, artikelserien *Et Besøg hos Charles Dickens* og sågar skuespillet *Kongen drømmer*. Hvad der således ikke kunne lade sig gøre på det frie marked i USA, blev (i et andet koncept) realiseret i Kina – en præsentation af Andersen *som digter* og ikke primært som børneforfatter.

Desforuden optræder fondens logo på endnu en komplet nyoversættelse af Andersens samlede eventyr og historier, denne gang lanceret i tre bind (Yi Lin Press). Oversætteren er Shi Quine, som var en af HCA-prismodtagerne i 2005. Efter Shi Quines eget udsagn skulle hendes oversættelse være mere "populær" og nutidigt-mundtlig end Lin Huas.

Fonden er også involveret i et mammutbind udgivet af Zheijang Children and Youth Publishing House (januar 2005) på 1036 sider og distribueret gennem samtlige boghandler i Kina. Indholdet er – for en ikke-kinesiskkyndig – ikke umiddelbart identificerbart, men ser ud til at bestå bl.a. af samtlige eventyr og *Mit Livs Eventyr* samt oversættelse af en russisk Andersen-biografi, alt sammen her som genoptryk af ældre udgivelser. Fondens logo er for en sikkerheds skyld trykt på hver eneste venstreside i bogen. I stort opsatte "acknowledgements" forrest takkes fonden sidestillet med den danske ambassade og Det Kgl. Bibliotek. Det fremgår dog ikke, om der ligger økonomi bag denne taknemmelighed, eller om den kun skyldes tilladelsen til at strø om sig med logoet.

Rusland var udnævnt til at være et andet af de såkaldte key-markets. Fonden indgik her en kontrakt med Moskva-forlaget Vagrius om udgivelse af en nyoversættelse af Andersens samlede eventyr og historier plus de to selvbiografier, *Mit Livs Eventyr* og *Levnedsbogen*. Hovedredaktør og selv oversætter af dele af den er professor Anatolij Chekanskij fra MGIMO-universitetet i Moskva. Det er en statelig udgave i fire bind, en efter det ydre at dømme værdig, nutidig pendant til det dansk-russiske ægtepar, Anna og Peter Em. Hansens klassiske oversættelse. Fonden har ydet et tilskud på 250.000 kr., og værket er trykt i 10.000 eks.

Herudover har fonden sat sit logo på et pragtværk i flerekilos-klassen, udgivet på forlaget Arbor i Moskva og redigeret af tegneren/maleren Boris Diodorov, "National Painter of Russia" (!) og tidligere modtager af HCA-prisen i Odense. I dansk oversættelse lyder bogens titel: *H.C. Andersen og russiske illustratører 1868-2005*. Fra russisk side er bogens udgivelse støttet af Sobinbank.

Også en polsk nyoversættelse af Andersens samlede eventyr har fonden støttet. Oversætteren er Boguslawa Sochanska. Værket er i tre bind, trykt i 2.000 eks. Projektet er støttet med kr. 100.000.

I Ungarn præsenterede oversætteren Judit Kertesz et bind på ca. 200 sider med tre længere historier af H.C. Andersen plus nogle uddrag fra henholdsvis *Mit Livs Eventyr* og *En Digters Bazar* (om Ungarn) under titlen *H.C. Andersens eventyr og historier for voksne*. Projektet støttedes dels gennem den danske ambassade, dels via et tilskud fra fonden på kr. 10.000. Oplaget var på 1.000 eks.

I Frankrig udkom 1992 og 1995 et fornemt værk på prestige-forlaget Gallimard (Bibliothèque de la pléiade): *Andersen. Oeuvres* i to bind på tilsammen over 3.000 sider, rummende samtlige eventyr og historier (det klassiske antal på 156), nogle romaner, rejseskildringer og *Levnedsbogen*, alt sammen i nyoversættelse ved professor Régis Boyer (Sorbonne), med introduktion og noter.

I anledning af 200-året og således kun ti år efter denne udgivelses afslutning har fonden støttet et – på eventyrenes område – konkurrerende projekt, en oversættelse af de samme 156 eventyr og historier plus *Billedbog uden Billeder*, denne gang ved Boyers efterfølger i professoratet, Marc Auchet. Oversættelsen udkom på La Pochothèque og er altså i lommebogsformat – til en stor lomme, da bogen er på ikke mindre end 1.538 sider. Marc Auchet har som sin forgænger forsynet udgaven med introduktion og noter. Fonden har støttet udgivelsen med 50.000 kr.

Uden tvivl er Marc Auchet en højt kvalificeret oversætter og udgiver, men man kan spørge sig selv om nødvendigheden for fonden i at engagere sig i en nyoversættelse så kort tid efter Boyers udgave. Spørgsmålet er, om man har kendt til eksistensen af Boyers ret så nylige oversættelse. Berettigelsen i projektet kunne dog ligge i, at der denne gang er tale om en mere populær udgivelsesform i og med lommebogsformatet (livre de poche) og dermed sandsynligvis om en mere prisbillig udgave, som måtte antages at kunne nå et noget større publikum.

I Italien har Bruno Berni, der er blandt modtagerne af HCA-prisen i Odense, oversat tre bind med Andersens samlede eventyr og historier, *Fiabe e storie*. Tilsyneladende har fondens bidrag her indskrænket sig til et logosamarbejde. Derudover har man støttet en skuspiller-læsning af nogle af teksterne på Det danske Institut i Rom med kr. 12.000.

Forlaget Anaya i Madrid har indgået en kontrakt med fonden om støtte til udgivelse af en revideret udgave af en eksisterende spansk oversættelse af de samlede eventyr og historier (altså ikke en decideret nyoversættelse). Udgaven var planlagt til fire bind

og fik et tilsagn om støtte på 125.000 kr. Udgaven skulle være udkommet i 2005, men ser ud til ikke at være blevet til noget. Der foreligger fra forlaget kun seks små illustrerede billedbøger, hver indeholdende et eventyr, en udgivelse, som fonden ikke skulle finansiere ifølge aftalen.

Et opfindsomt og eksklusivt – i det reale indhold dog noget anstrengt – bogprojekt på henholdsvis spansk (Chile) og dansk, initieret af fonden, er *Andersen svarer Neruda*, formet som en række ”fiktive” svar (eller pendants) fra Andersens oeuvre til spørgsmål ”stillet” af den chilenske forfatter, Pablo Neruda, som ville være blevet 100 år. Projektets formål er at løfte Andersen op i klasse med ”en af de store”, sydamerikanske forfattere og på den måde ”revitalisere” Andersen på dette kontinent (hvor en brasiliansk lancering af Andersen måtte opgives). Projektet støttedes med godt 21.000 dollars af fonden.

Med et tyrkisk børnebogsforlag indgik fonden kontrakt om oversættelse af 70 eventyr af H.C. Andersen, oversat af den herboende tyrkisk fødte forfatter Murat Alpar. Projektet skulle have omfattet 70 tekster og være støttet med 70.000 kr., men grundet at Murat Alpar stoppede sit arbejde ved tekst nr. 50, blev tilskuddet reduceret til 50.000 kr.

Dermed er raden kommet til det måske mest perspektivrige og afgørende fremstød på oversættelsesfronten: en oversættelse til arabisk af et udvalg på 23 HCA-eventyr. Oplaget på 100.000 eks. skulle distribueres gratis i otte arabiske lande som ”månedens bog” og profileres gennem udvalgte medier. Både politisk og kulturelt/litterært er dette et meget aktuelt og tiltrængt projekt, som man kun kan komplimentere fonden for. Til et pilotprojekt er der fra fondens side ydet en støtte på 150.000 kr., og til projektets gennemførelse desuden kr. 571.000, hvoraf trykstøtten udgør 20.000 dollars. Med et yderligere tilskud på 50.000 er den samlede støtte oppe på godt 770.000 kr.

Langtidseffekten af dette fremstød kan man i dag kun gisne om efter de Danmark-fjendtlige optøjer i 2006 i en lang række arabiske lande.

Et lignende spørgsmålstegn kan sættes ved et andet arabisk-orienteret projekt: indretningen af et H.C. Andersen-rum i det nye, prangende Bibliotheca Alexandrina i Egypten. Projektet fik stor medieopmærksomhed herhjemme og blev initieret i Alexandria med bivåning af den danske ambassadør, HKH Prins Joachim og Egyptens first lady, fru Mubarak (som sammen med bibliotekets chef blev gjort til Andersen-ambassadør).

Der skulle i biblioteket indrettes et særligt Andersen-rum med audiovisuelt udstyr leveret fra Danmark og med bøger. En plakette med Andersens kontrafej blev ved den nævnte højtidelighed overrakt til senere opsætning i Andersen-rummet. Tilsyneladende begrænser fondens eget bidrag sig til kr. 27.437.

Men går man i dag ind på bibliotekets store og flotte hjemmeside, er der intet som helst om et sådant rum. Man finder let oplysninger om rum helliget den svenske nobelstiftelse og om hver af de familier, der står bag den (de har åbenbart doneret rigeligt med penge), men et Andersen-rum ses der ikke at være skyggen af. Bruger man en fritext-søgning på ”Andersen”, finder man kun to ting: et referat af den nævnte begivenhed og en gengivelse af fru Mubaraks tale ved samme lejlighed. Men hverken i referatet eller i fru Mubaraks tale nævnes et Andersen-rum i biblioteket.

Man må da spørge sig selv, om et sådant rum nogensinde har været realiseret, eller om det er blevet fjernet igen efter Muhammed-krisen i 2006?

Sammenfatning

Konkluderende kan man sige, at man er kommet vidt omkring med de fondsstøttede (eller i nogle tilfælde fondsfinansierede) initiativer. Der vil altid være fejlskud eller blindskud i en så stor indsats som den, der her har været sat i værk. Dem kan man notere sig, men bør i og for sig ikke gøre dem til andet og mere, end de er.

Der har været iderige projekter og nødvendige projekter, dog også enkelte mindre indlysende projekter.

Tre overordnede forhold kan man dog opholde sig ved.

Det ene er, at fondens arbejde på dette felt har været præget af det forhold, at der ikke på forhånd har været en gennemtænkt og samlet strategi. Projekterne er tilsyneladende kommet dumpende ind ad døren og er blevet vedtaget eller afvist hen ad vejen efter uigennemskuelige principper (først til mølle? eller hvad giver mest prestige og/eller medieomtale? eller hvem sidder med i de af fonden nedsatte "råd"?).

Det andet og dermed sammenhørende problem må siges at ligge i, at fondens bestyrelse, som har truffet afgørelserne, ikke har rummet specielt Andersen-kyndige personer, som kunne have vejledt om projekternes nødvendighed. Da der heller ikke i de mange nedsatte "råd" har været inddraget etablerede H.C. Andersen-forskere eller -kyndige med de nødvendige kontakter, har beslutningsprocessen åbenlyst været præget af mere tilfældige forhold og indfald.

For det tredje har det i nogle tilfælde vist sig at være et problem, at markedshensyn af den ene eller den anden slags har været medbestemmende for Andersen-lanceringen i anledning af 200-året. Savnet af en overordnet sagkyndig komité på nationalt plan i lighed med den, der i Norge blev nedsat adskillige år forud for Ibsen-året 2006 og med den tidligere kulturminister, historikeren Lars Roar Langslet i spidsen, har været tydeligt. Eller måske skulle man sige: Det forhold, at Kulturministeriet har været medspiller og ikke udfarende og ledende kraft, men har overladt initiativet til lokale kræfter og en dominerende privat sponsor, har sat sig sine spor.

På trods af dette er det dog åbenbart, at fejringen på det litterære felt har givet sig udtryk i flere markante tiltag, indenlands og udenlands, som for en dels vedkommende hver for sig har høstet fortjent anerkendelse.

Fondens totale budget for den litterære markering af H.C. Andersens 200-år løber op i godt 12,5 mio. kr. – ud af et budget for hele fejringen på 245 millioner kr. Hony soit qui mal y pense!

You think *you* have problems?

Shakespeare-fejringens genvordigheder
fra The Great Stratford Jubilee til Shakespeare's Birthday Fun Run

Tom Pettitt

På den sky i himlen, der er reserveret nationaldigtere, har H.C. Andersen i løbet af "året" næppe fået megen sympati fra kollegaen Shakespeare, der er født i 1564 og døde i 1616, og som således i flere omgange har været genstand for en opmærksomhed, han ikke var i stand til at frabede sig. Jubilæerne strækker sig indtil videre fra The Great Stratford Jubilee i 1769 (årstallet kommenteres i det følgende) til Shakespeare's Birthday Fun Run i anledning af de lidt halvrunde 425 år i 1989, og så er der kun ni år til 2016.

Så vidt vides, var der ingen festivitas i forbindelse med hundredårene 1664 og 1716. Forfatterskabet levede langt fra op til periodens neoklassicistiske krav vedrørende indhold og form, og Shakespeares skuespil blev heller ikke opført i teatrene særligt ofte.¹ Shakespeare-dyrkelsen, *Bardoladry*, kom først rigtigt i gang i 1730'erne og derefter, da England, eller snarere det forenede kongerige, Storbritannien,² indledte et par århundredes imponerende ekspansion – kommercielt, militært, kulturelt. Og præcis manglen på neoklassicistiske dyder gjorde ham i denne sammenhæng velegnet som nationaldigter – et fokus for nationens kulturelle stolthed – idet periodens hovedfjende var neoklassicismens højborg, Frankrig. Herved skete den første "branding" af Shakespeare: Hans skuespil blev "successfully appropriated to fit what became the dominant, nationalist ideology of mid-eighteenth-century England".³ Det betød i første omgang Shakespeare som patriot, i anden omgang (efter de demokratiske revolutioner i Amerika og Frankrig) Shakespeare som konservativ. Belønningen (straffen?) blev den nationale, internationale og til sidst globale berømmelse, der muliggjordes af det britiske imperiums og senere det amerikanske hegemonis udbredelse af det engelske sprog til det meste af verden.⁴

¹ Se Robert D. Hume: "Before the Bard: 'Shakespeare' in Early Eighteenth-Century London". *ELH*. 64 (1997), s. 41-75.

² Om Shakespeares forvandling fra englænder til brite, se T. Pettitt: "British Bard – English (American?) Shakespeare", *Rubicon*, 14.2 (juli 2006), s. 55-67.

³ Michael Dobson: *The Making of the National Poet: Shakespeare, Adaptation and Authorship, 1660 – 1769* (Oxford: Clarendon Press, 1994), s. 12. For en gennemgang af hele Shakespeare-dyrkelsens historie se Louis Marder: *His Exits and his Entrances: The Story of Shakespeare's Reputation* (Philadelphia: Lippincott, 1963); Stratford-jubilæerne beskrives i kapitel IX, "The Stratford Festivals".

⁴ Gary Taylor: *Reinventing Shakespeare: A Cultural History from the Restoration to the Present* (1990; rpt. London: Vintage Press, 1991), især kapitlerne 1 og 2.

1769: "The Great Stratford Jubilee"

Blandt dem, der bidrog mest til Shakespeare-dyrkelsen var den energiske og indflydelsesrige skuespiller, forfatter og teaterentreprenør David Garrick. Det var Garrick, der først betegnede Shakespeare som "The Immortal Bard", og anledningen var netop den første større Shakespeare-fejring, Stratford-jubilæet af 1769. Som Christian Deelman, der står for den mest indgående historiske analyse, bemærker, blev begivenheden dengang opfattet af de fleste som "a gigantically comic fiasco", og i nærværende sammenhæng er det ikke uden interesse, at umiddelbart bagefter var "the merits and failings of the affair ... discussed at length in many publications".⁵

At begivenheden fandt sted fem år efter jubilæumsåret (der tilsyneladende gik stille for sig), og i september, skyldtes ikke ukendskab til fødselsdatoen (i april 1564), men snarere den omstændighed, at der af andre årsager opstod en lejlighed til – eller et behov for – at fejre Shakespeare, og det ville ikke skade, hvis begivenheden sås i et vist forhold til de to hundrede år. Den umiddelbare årsag var, at byrådet i fødebyen Stratford for nylig havde opført et nyt rådhus og manglede midler til en passende udsmykning. På et eller andet tidspunkt i byggeriet blev det besluttet, at en Shakespeare-statue ville være en god idé, og bygningen blev forsynet med en niche hertil, men det ville være dyrt, og byrådet spurgte Garrick (der allerede var i gang med at gøre en karriere ud af Shakespeare-dyrkelsen), om ikke han ville betale for den. Lokkemaden var, at Garrick skulle udnævnes til æresborger i forbindelse med indvielsen af rådhuset (der nu fik navnet Shakespeare Hall), og oven i købet modtage borgerbeviset i et skrin lavet af træ fra den morbær, der havde vokset i Shakespeares have (efter sigende plantet af digteren selv). Berygtet som et nemt offer for smiger accepterede Garrick fluks, men byrådet havde sat noget i gang, de ikke var i stand til at styre, og med sit enorme behov for selvhævdelse og -iscenesættelse overtog Garrick fuldstændigt organiseringen af ceremonien, der udviklede sig til en gigantisk tredages Shakespeare-hyldest, som efterhånden fik national deltagelse og international opmærksomhed.⁶

Garrick sørgede for en mediekampagne, der sikrede, at begivenheden fik maksimal opmærksomhed, men i et sådan overmål, at kritiske, satiriske røster hørtes, allerede inden jubilæet kom i gang. Der var også kritiske udtalelser fra litterater, som var fortørnede over, at Shakespeare-fejringen var lagt i hænderne på en skuespiller.⁷ Selv om begivenheden var henlagt til Stratford, var det publikum, den sigtede imod, hele nationens velhavende aristokrater og højborgerlige, der skulle lokkes til Stratford i stort antal. Disse "worshippers" skulle oven i købet kunne skelnes fra Stratfords jævne borgere ved at bære en farverig silkebåndsdekoration. De jævne ubesmykkede borgere tog deres hævn for invasionen ved at kræve ublu priser for overnatning, forplejning og hestepasning, alt imens de opførte sig aldeles uvenligt. Mange påstod højlydt,

⁵ Christian Deelman: *The Great Shakespeare Jubilee* (London: Michael Joseph, 1964), s. 6; 270. Det følgende er desuden baseret på: Levi Fox, *Splendid Occasion: Stratford Jubilee of 1769* (Stratford upon Avon: Dugdale Society, 1973); Isabel Roome Mann, "The Garrick Jubilee at Stratford-upon-Avon", *Shakespeare Quarterly* 1 (1950), s. 128-34; Johanne Magdalene Stochholm [sic]: *Garrick's Folly: The Shakespeare Jubilee of 1769 at Stratford and Drury Lane* (New York: Barnes & Noble, 1964). Se også Martha Winburn England: *Garrick's Jubilee* (Columbus: Ohio State University Press, 1964).

⁶ Udenlandske Shakespeare-dyrkere, der ikke oplevede begivenheden på første hånd, reagerede med udelt begejstring; se Martha Winburn England: "Garrick's Stratford Jubilee: Reactions in France and Germany", *Shakespeare Survey*, 9 (1956), s. 90-100.

⁷ S. Schoenbaum: *Shakespeare's Lives*, 2nd edit. (Oxford: Oxford University Press, 1993), s. 105.

at det regnvejr, der plagede det meste af jubilæet, var et tegn fra himlen; andre spredte et rygte om en forbindelse mellem denne mystiske "Jubilee" og den upopulære "Jew Bill", et lovforslag om jødernes rettigheder.

Hvad forholdet til Shakespeare angår, er det symptomatisk, at tidens førende Shakespeare-ekspert, Dr. Samuel Johnson, glimrede ved sit fravær, og slående, at begivenhederne ikke omfattede en eneste Shakespeare-opførelse, endstige oplæsning af et eneste Shakespeare-digt eller et eneste uddrag fra skuespillene. Programmet bestod i stedet for af følgende højdepunkter:

Onsdag 6. september

- kl. 5.00: Byen blev vækket ved affyring af 30 kanoner på bredden af Avonfloden;
- derefter: musikanter gik rundt i gaderne og afsang en hyldest til de kvindelige skønheder, der var kommet til byen;
- kl. 8.00: byrådet mødtes for at udnævne Garrick som jubilæumsmester (Steward) og overrække ham en ceremoniel embedsstav (udnævnelsen til æresborger var allerede foretaget ved en privat ceremoni i London);
- formiddag: morgenmad for særligt indbudte i det nye rådhus; opførelse af et oratorium, *Judith*, i sognekirken;
- eftermiddag: frokost kl. 15.00 i the Rotunda, et midlertidigt forsamlingshus opført til lejligheden ved floden;
- aften: fyrværkeri; bal for de fine, der varede indtil kl. 3 om morgenen, også omfattende en overdådig middag, efterfulgt af underholdning med diverse sange, hvoraf nogle var komponeret af Garrick selv.

Torsdag 7. september

- morgen: Kanoner, morgensang og morgenmad som ovenfor;
- formiddag: stor ceremoni i Rotundaen, hvor Garrick afslørede Shakespearestatuen, alt imens han fremkvad et længere digt, han selv havde forfattet, "Ode upon Dedicating a Building and Erecting a Statue to Shakespeare at Stratford upon Avon".

Garricks opførelse af "The Ode", der også omfattede flere sange opført af et ledsagende jomfrukor, blev betegnet som et af hans karrieres mest dramatiske optrin – hvilket betyder ikke så lidt, når det siges om én, der i forvejen var berygtet for at give den hele armen som Macbeth, Richard III og Hamlet. Hermed en kort smagsprøve, hvor Garrick retorisk spørger, hvem det mon er, der fejres i dag:

*'Tis he! 'tis he! – that demi-god!
 Who Avon's flow'ry margin trod, ...
 'Tis he! 'tis he!
 'The god of our idolatry!' ...
 Prepare! prepare! prepare!
 Now swell at once the choral song,
 Roll the full tide of harmony along;
 Let rapture sweep the trembling strings,
 And Fame expanding all her wings,
 With all her trumpet-tongues proclaim,
 The lov'd, rever'd, immortal name!
 SHAKESPEARE! SHAKESPEARE! SHAKESPEARE!*

Det berettes, at ekstasen kun blev ødelagt en smule af bragene fra auditoriet af de mange overlæssede bænke, der knækkede under forestillingen.

kl. 23.00 Kostumebal med 1500 deltagere, de fleste udklædt som Shakespeare-figurer. Dansen fortsatte indtil kl. 4 om morgenen, selv om Rotundaen truedes af oversvømmelse fra floden. Regnen, der var årsag hertil, forhindrede dog aftenens fyrværkeriforestilling.

Fredag 8. september

morgen: Nogenlunde som tidligere;
 formiddag: et planlagt kæmpeoptog med figurer fra Shakespeares skuespil i kostumer lånt fra Garricks Drury Lane Theatre i London blev aflyst pga. regnen;
 eftermiddag: hestevæddeløb med den til lejligheden indstiftede "Jubilee Cup" som præmie (gennemførtes, selv om banen var oversvømmet);
 aften: sammenkomst med dans på rådhuset indtil kl. 4 om morgenen; fyrværkeri (der lykkedes denne gang).

Ud over de mange praktiske problemer med selve arrangementet kunne byen slet ikke klare at servicere de mange besøgende, der måtte slås med elendige opholdsbetingelser, for ikke at tale om lokalbefolkningens fjendtlige indstilling. Mange gæster forlod Stratford, inden jubilæet var afsluttet. Der var mange utilfredse ytringer i læserbreve i aviserne og en bølge af satiriske skrivelser og parodier. Det er symptomatisk, at Garrick takkede bestemt nej, da Stratford foreslog en gentagelse nogle år senere. Facit var, at godt nok havde Stratford-folkene fået deres statue, men Garrick, der kautionerede for jubilæets økonomi, led et tab på ikke mindre end £2000.

For Garrick var der dog en lykkelig afslutning, der reddede både æren og økonomien, og det på en måde, der kan mane til eftertanke. Selv om den virkelige begivenhed var en fiasko, var den virtuelle begivenhed, den gav anledning til og muliggjorde, en enorm succes. Garrick forfattede, producerede, instruerede og optrådte i et skuespil, *The Jubilee*, der genskabte jubilæet, netop som det *skulle* have forløbet – uden regnvej, oversvømmelse og slagsmål med byrådet – og med Garrick i helterollen

som sig selv. Forestillingen havde stor succes på hans Drury Lane Theatre. Han regnede sikkert med – og havde aldeles ret i – at med tiden ville "the real thing" forsvinde bag hans idealiserede billede af den: *The winners write history, but the writers win "history"*.

Stratford-jubilæet i 1769 er også relevant som oprindelse til hele den jubilæums-kultur, der har udviklet sig i de sidste par århundrede, hvoraf HCA 2005 er en af de seneste manifestationer. Takket være begivenhederne i Stratford, eller snarere Garricks mediemæssige bestræbelser før og efter, gik der ligefrem mode i jubilæer i de efterfølgende år. Forslaget om et Ossian-jubilæum på en ødemark i Skotland, hvor der kunne garanteres lige så ubekvemme forhold som dem i Stratford, havde vist nok satiriske intentioner. Mere seriøst var franskmændenes kontra-jubilæum i 1777 for Voltaire, der var en af Shakespeare-dyrkelsens skarpeste kritikere.⁸ Jubilæer gjorde i samme periode deres indtog i Tyskland – ligeledes under påvirkning af Garricks projekt.

1816

Der var kun behersket markering af tohundredeåret for Shakespeares død i 1816, måske påvirket af mere end 20 års krigstilstand: Vi er i året efter Waterloo-slaget. Dette var i hvert fald Stratford-byrådets forklaring på ikke at gøre noget, og fødsels-dagens festmorgenmad, banket og bal blev arrangeret i privat regi.⁹ På disse bredde-grader er jubilæumsårets vigtigste begivenhed nok den første opførelse af *Hamlet* på hans egen "Elsinore", formentlig af soldater fra Kronborg-garnisonen, der havde deres egen dramaklub, "det militærdramatiske selskab". Forestillingen blev sandsyn- ligvis indledt med en til formålet forfattet prolog af Adam Oehlenschläger: "Fra stille hvælvning viger mørkets gys ... Her spilles Hamlet. På terrassens sti derude ånden selv i natten ganger".¹⁰

1864

Ambitionerne var større i London, Stratford og i Stratfords nærmeste storby, Bir- mingham, i 1864: "The Tercentenary". Stratford havde i mellemtiden med forholds- vis jævne mellemrum fejret Shakespeares fødselsdag med folkelig festivitas, der tiltrak mange besøgende – ikke mindst et imponerende optog. Shakespeare var nu et stort navn også i udlandet, men USA var midt i en borgerkrig, og i Tyskland, hvor Shakespeare-dyrkelsen var ved at antage alarmerende dimensioner, var man også i krig – flovt nok med Hamlets egen Dänemark.¹¹ Det blev dog til fejringer i flere tyske byer under devisen "unsere Shakespeare", dvs. af en Shakespeare, der udråbtes som den tredje tyske klassiker i følgeskab med Goethe og Schiller – i nogle tilfælde var

⁸ Deelman: *The Great Shakespeare Jubilee*, s. 264-65.

⁹ Marder: *His Exits and His Entrances*, s. 258.

¹⁰ Sven Ørnø: *Good Night, Sweet Prince. Godnat, min Prins. Hamlet • Kronborg 1816 – 1996* (Helsingør: Helsingør kommune, 1996), s. 9.

¹¹ Werner Habicht: "Shakespeare celebrations in Times of War", *Shakespeare Quarterly*, 52 (2001), s. 441-455, især s. 441-449. Den følgende oversigt over begivenhederne i 1864 er baseret på Habichts artikel samt Richard Foulkes: *The Shakespeare Tercentenary of 1864* (London: Society for Theatre Research, 1984).

programmerne endda baseret på fejringen af Schillers hundredårs fødselsdag fem år tidligere.

I England kendetegnedes jubilæumsbestræbelserne ved konflikter om formål og ressourcedeling mellem arrangørerne i henholdsvis Stratford og London. Denne gang omfattede Stratford-programmet godt nok tre Shakespeare-forestillinger, men de besværliggjordes af primadonnanykker blandt de deltagende skuespillere. Resten af programmet – der varede i alt to uger – havde en del lighedspunkter med 1769: I den første uge var der banket, fyrværkeri, en tretimers gudstjeneste, rundvisning i byen, kunstudstilling, Händels *Messias*, en "Grand Miscellaneous Concert of Music Associated with the Words of Shakespeare" og et afsluttende kostumebal. Ligesom i 1769 var byen rigt udsmykket. Denne gang blev der i højere grad end i 1769 sørget for, at jævne Stratford-folk skulle føle sig som en del af begivenheden: De fik f.eks. mod betaling lov til at komme ind i pavillonnen og se på, mens de rige indtog banketten. For at undgå forstyrrelse af jubilæets mere raffinerede begivenheder blev de folkelige indslag dog henvist til den efterfølgende uge: De omfattede bl.a. et omrejsende dyrskue (menageri), ballonflyvning (der dog blev aflyst) og et gigantisk optog med indtil flere messingorkestre, der tiltrak ca. 30.000 besøgende, hvoraf mange kom med særtog fra de voksende industribyer i regionen.

Også denne gang havde begivenhederne en økonomisk slagside (tallet var igen £2.000, men nu var der ingen Garrick til at dække underskuddet) og blev genstand for en efterfølgende evaluering.¹² En i nuværende sammenhæng interessant detalje i forberedelserne var udnævnelsen af 160 viceformænd for planlægningsudvalget, man kunne kalde dem "ambassadører" – dvs. betydningsfulde folk (i de fleste tilfælde adelige), der skulle gøre opmærksom på – og skaffe støtte til – jubilæet i deres hjemegn og omgangskreds.

De konkurrerende begivenheder i London gik mindre godt, ikke mindst hvad angår forholdet mellem de fine og de folkelige aspekter. Til de første hørte bl.a. en kæmpebanket, "Shakespeare Supper", for 400-500 gentlemen, mens Arbejdernes Shakespeare Udvalg (Working Men's Shakespeare Committee) tidligere på dagen foranstaltede et optog gennem byen. De to grupper skulle samles om jubilæets højdepunkt, plantningen af et egetræ (allernådigst doneret fra kongeparken i Windsor) til ære for Shakespeare på Primrose Hill, men begivenheden blev overtaget af en fraktion inden for arbejderbevægelsen og gjort til en politisk demonstration imod regeringens udvisning af folkehelten Garibaldi, og politiet måtte gribe ind. Ikke overraskende var der et skuffende fremmøde til aftenens øvrige aktiviteter, herunder en udendørs koncert ved Crystal Palace og for arbejderne en "Grand Miscellaneous Entertainment and Monster Demonstration of the Working Classes" ved Agricultural Hall med musik fra kor og orkestre med i alt 2000 optrædende.

Også her var de økonomiske resultater skuffende, og der havde været kontroverser om planlægningsudvalgets sammensætning. Efter flere års uenighed om anvendelsen af et påstået mindre overskud viste det sig, at banken intet kendskab havde til en Shakespeare-konto. Tradition tro blev jubilæet genstand for en del satiriske kommentarer i pressen, hvor det blev mere end antydnet, at formålet havde mindre at gøre med Shakespeare end med arrangørernes selvhævdelse. Det blev også påpeget, at de mere relevante begivenheder, f.eks. Shakespeare-forestillingerne, ville være kommet i

¹² James Cox Jr.: *The Tercentenary: A Retrospect* (London: Cassell, 1865) – Cox var borgmester i Stratford under jubilæet; se også Foakes: *The Shakespeare Tercentenary of 1864*, s. 50-51.

stand under alle omstændigheder på lokalt initiativ uden indblanding fra den selvbestaltede National Shakespeare Committee.¹³

1916

Ved den næste "tercentenary", altså for Shakespeares død i 1916, var det Englands tur til at være i krig, og i mangel af spektakulære offentlige festligheder trådte de boglige noget mere i forgrunden, men det ville være synd at sige, de var mere egnede end Stratfords maskerader og hestevæddeløb. Den største bog, der er kommet ud af Shakespeare-fejringer er uden tvivl *1916: Book of Homage to Shakespeare to Commemorate the Three Hundredth Anniversary of Shakespeare's Death*: 170 bidrag omfattende 557 sider på tykt papir, indbundet i hvidt læder og med Shakespeares eget våbenskjold (han valgte en arm, der "ryster" et "spyd") indprentet i guld foran.¹⁴ Bogen indeholder godt nok nogle korte, men ægte bidrag til Shakespeare-forskningen fra akademikere som E.K. Chambers, W.P. Ker, Henry Bradley, George Saintsbury og W.W. Greg, men den består i høj grad også af snesevis af floskelprægede tilkendegivelser om Shakespeares betydning fra honoratiores fra andre dele af samfundet og kulturlivet: kendte forfattere (f.eks. Thomas Hardy, John Galsworthy, Rudyard Kipling), en Nobelprisvinder i medicin, den spanske ambassadør, den franske ambassadør i Washington og selvfølgelig mange loyale bidrag fra imperiet. Redaktionsudvalget måtte dog nedtone nogle ublide bemærkninger i et irsk bidrag, der afspejlede de vanskelige forhold i netop 1916, året for den irske påskeopstand mod britisk herredømme.¹⁵ Der var også bidrag fra Europa, herunder på Danmarks vegne fra bl.a. Otto Jespersen ("A Marginal Note on Shakespeare's Language and a Textual Crux in 'King Lear'") og en sides hyldest fra "George" Brandes ("The sole thing we really know about him was his genius ...").

Herudover var der dog også optog i London ved Drury Lane Theatre og i Stratford, der nu havde fået et Shakespeare Memorial Theatre, særforestillinger af Shakespeare-skuespil, foredrag samt et optog til Shakespeares grav, der blev smykket med de medbragte blomster. På den anden side af skyttegravene markerede det tyske Shakespeare-Gesellschaft (grundlagt i forbindelse med 1864-fejringen) dagen på et møde i Weimar med et foredrag om "Shakespeare und Krieg", mens Weimar-teatret opførte *Macbeth*, *Measure for Measure* og Verdis *Otello* i anledning af jubilæet. Tyskerne havde i nogen tid været Englands rivaler i mere end bygningen af slagskibe: Der var en tilbøjelighed til at mene, at Shakespeare var mere tysk end engelsk, og der udviklede sig i løbet af krigen en bitter og grotesk strid om, hvem der havde mest ret til symbolet. Allerede ved krigsudbruddet havde professor Joseph Kohler erklæret: "We know that they [the English] do not understand Shakespeare. ... We, by contrast, have grasped the giant and made him ours", og der var endda dem, der mente, at efter Tysklands uundgåelig sejr skulle Shakespeare ligefrem annekteres, som om han var et grænseområde.

Modangrebet kom i et jubilæumsforedrag i London: Det var ikke sådan, at Tyskland havde besejret Shakespeare, men Shakespeare havde besejret Tyskland i lighed

¹³ Foakes: s. 39.

¹⁴ Ed. Israel Gollancz (Oxford: Oxford University Press, 1916).

¹⁵ For et "post-kolonialt" syn på bogen, se Coppélia Kahn: "Remembering Shakespeare Imperially: The 1916 Tercentenary", *Shakespeare Quarterly*, 52 (2001), s. 456-478.

med imperiet og resten af verden.¹⁶ Og, påpeger Werner Habicht, mens England og Tyskland slogedes om ham, var det Amerika, som endnu ikke deltog i den rigtige krig, der løb med sejren i 1916's Shakespeare-konkurrence. Nærmest som kompensation for den manglende fest i 1864 var der entusiastiske bidrag fra skoler, universiteter, biblioteker, museer, teatre og lokale foreninger over hele landet.¹⁷ De har efterladt et varigt minde i The Shakespeare Garden ved Central Park i New York – hvori der kun dyrkes planter, der er nævnt i forfatterskabet (samt en påstået efterkommer af morbærtræet fra Shakespeares have, nævnt i forbindelse med 1769).

1964

Firehundredeåret for Shakespeares fødsel, 1964, har endnu ikke været genstand for indgående forskning, men kan ikke undgå at blive det. Året gav anledning til udgivelsen af indtil flere studier af jubilæet i 1769,¹⁸ og én ting man kan forudsige om 2016 er, at der vil blive udgivet studier af begivenhederne i 1964. For Stratfords vedkommende foreligger der en nyttig kilde i Levi Fox' rigt illustrerede tryksag, *Celebrating Shakespeare: A Pictorial Record of the Celebrations held at Stratford-upon-Avon during 1964 to mark the 400th Anniversary of the birth of William Shakespeare*, udgivet af byens Shakespeare Birthplace Trust. Den er åbenbart finansieret af de reklamer, der pryder mange af siderne, og annoncørerne gør i flere tilfælde deres bedste for at finde en Shakespeare-vinkel på den vare eller ydelse, de reklamerer for: "O for a muse of fire" (West Midlands Gas); "the revolutions of our times" (Rank Organisation); "In our flowing cups freshly remembered" (Wine Merchants C.A. Rookes, Ltd.). Der er også en støtteerklæring fra dronningen, og det fremgår af billederne, at Prince Philip var blandt de ærede gæster, der gik i optog gennem byen. Fejringen fortsatte sommeren over, med bl.a. et større folkedansertræf og en kanalfest med deltagelse af dronningemoderen, oplæsninger af digte skrevet til lejligheden og koncerter på de nærliggende herregårde. Det oplyses også, at året blev fejret nationalt med særudgaver af de samlede værker, medaljoner, fajance og glas med shakespeareanske motiver samt et sæt frimærker – de første nogensinde – hvor monarkens hoved måtte dele pladsen med en andens.¹⁹

Undertegnede kan bekræfte, at i hvert fald ét britisk universitet gennemførte en forelæsningsrække i efterårssemestret 1964 i anledning af jubilæet, og hvad Amerika angår, udgav tidsskriftet *College English* en omfattende liste af ideer til, hvordan skoler, universiteter og andre institutioner kunne markere året. I lyset af ovenstående kan

¹⁶ Habicht: "Shakespeare celebrations in Times of War", s. 449-454.

¹⁷ Ibid., s. 454.

¹⁸ Se ovenfor. Patrick Cruttwells "Shakespeare. The Anniversary Year in Retrospect", *Hudson Review*, 17 (1964-65), s. 498-506 begrænser sig til akademiske Shakespeare-studier udgivet i 1964, og der var flere antologier med Shakespeare-studier i årets anledning såsom Arnold Kettle, ed.: *Shakespeare in a Changing World: 12 Essays for the 400th Anniversary of his Birth* (London: Lawrence & Wishart, 1964); James G. McManaway, ed.: *Shakespeare 400: Essays by American Scholars on the Anniversary of the Poet's Birth* (New York: Holt, Rinehart & Winston, 1964); T.J.B. Spencer, ed.: *Shakespeare: A Celebration* (Harmondsworth: Penguin, 1964). Se i øvrigt Jim W. Corder & Thomas Perrin Harrison: *Shakespeare 1964* (Fort Worth: Texas Christian University Press, 1965).

¹⁹ I anledningen af jubilæet i 1964 var der også udstillinger i London på Guildhall Art Gallery og British Museum, sidstnævnte omfattede for en gangs skyld også forfatteren Christopher ("Is this the face that launched a thousand ships?") Marlowe, der er født samme år som Shakespeare.

det næppe overraske, at disse dækker et temmelig bredt spektrum – fra opførelse af Shakespeare-skuespil, gæsteforelæsninger, symposier, prædikener, filmfremvisninger og udstillinger, til en banket (med passende skåltaler), en Shakespeare-quiz, oplæsningskonkurrencer og ikke mindst træplantning.²⁰

Træplantning blev det i hvert fald til i London, da det egetræ, der med så stort besvær var plantet i 1864, og som for længst var forsvundet, blev erstattet af et nyt i årets anledning.²¹ I 1964 havde Tyskland omsider opgivet kravet om Shakespeare som tysk territorium, men det blev dog til et *Festschrift* til hans ære (og til at markere Deutsche Shakespeare-Gesellschafts egne 100 år).²²

1989: "Shakespeare's Birthday Fun Run"

En dag i begyndelsen af 1950'erne stod den amerikanske skuespiller og instruktør, Sam Wanamaker foran den beskidte messingplade på muren omkring et nedlagt bryggeri, som var alt, der tilkendegav, at her, for længe siden, stod Shakespeares Globe Playhouse. Chokeret over en så elendig markering af så betydningsfuldt et sted satte Wanamaker sig det mål at opføre en tro kopi af Shakespeares Globe så tæt som muligt på det oprindelige sted på Themsens sydbred i Southwark. Måske tænkte han, at hvis det gik meget langsomt, kunne teatret i hvert fald åbnes i forbindelse med firehundredåret i 1964, men faktisk fuldendtes drømmen først sidst i 1990'erne. Sam Wanamaker selv var død et par år forinden.

Det var en del af Wanamakers principgrundlag, at New Globe ikke skulle finansieres med statslige midler, og projektet var derfor hele vejen igennem nødt til at gøre opmærksom på sig selv i en konstant søgen efter bidrag fra private velgørere og erhvervslivet. Behovets omfang kan måske måles netop ved ideen om, at markere Shakespeares 425. fødselsdag i april 1989, og i endnu højere grad ved, at nogle af de knappe midler brugtes til at fragte en obskur Shakespeare-forsker fra Odense til London for at bistå en del af arrangementet. Begivenheden, der gennemførtes i tæt samarbejde med Londons Theatre Museum i Covent Garden (Globe selv var stadigvæk et hul i jorden), tog navnet fra dens strukturgivende element – et "Fun Run" – selv om det aldrig var helt klart, præcis hvem det var, der skulle have "fun". Fejringen åbnedes således midt i en Shakespeare-forestilling på teatret i Stratford, da en gruppe skolebørn kom op til scenen og modtog en faksimileudgave af førsteudgaven af Shakespeares samlede værker (First Folio), som de og andre så skulle fragte til London i et stafetløb, der lignende det, der bringer den olympiske ild fra Olympus til åbningsceremonien. Fejringen skulle tilsvarende afsluttes ved, at bogen blev afleveret på Theatre Museum i London. (Jeg er langt fra sikker på, at de faktisk nåede frem: First Folio er en meget tung bog.) Imens blev der i et hjørne af Theatre Museums cafe foranstaltet en maratonoplæsning af Shakespeares samlede værker ved kendte og

²⁰ Louis Marder: "Shakespeare's 400th Anniversary: Suggestions for Commemorative Programs and Activities", *College English*, 25 (1964), s. 357-62. Artiklen slutter med en anmodning om, at de gennemførte aktiviteter indberettes til forfatteren med henblik på en planlagt bog (p.t. ikke udkommet) om 1964-fejringen.

²¹ Foakes: *The Shakespeare Tercentenary of 1864*, s. 48.

²² *Shakespeare Jubiläum 1964: Festschrift zu Ehren des 400. Geburtstages William Shakespeares und des 100jährigen Bestehens der Deutschen Shakespeare-Gesellschaft*. Meta-jubilæer (dvs. fejringen af institutioner, der grundlagdes for at fejre Shakespeare) kendes også i England, f.eks. i forbindelse med teatret og museet i Stratford; 1769-jubilæets jubilæer er også fejret.

mindre kendte skuespillere og andre fra underholdningsindustrien. Til hvert skuespil var der en ny gruppe, der fordelte rollerne imellem sig. Jeg husker især en skuffende lavmælt Eartha Kitt som Cleopatra; den i 1989 kun 50-årige Tina Turner havde måske været et bedre valg.

Den mere akademiske side af arrangementet bestod af en række Shakespeareforelæsninger om aftenen af både mere og mindre kendte eksperter. De ca. syv fremmødte – herunder ikke mindst familien – så ud til at værdsætte mit foredrag om folkelige facetter af *En Skærsommernats Drøm*. Og for at skaffe opmærksomhed om det hele opførte en flok unge skuespillere den tragiske farce, "Pyramus og Thisbe", fra netop *En Skærsommernats Drøm*, med forestillinger over flere dage ved Covent Garden (altså torvet, ikke operahuset) samt ved en kro i Southwark, hvor forretningsfolk spiste frokost. Planen om, at Shakespeare-forskeren fra Odense ligefrem skulle instruere gruppen, der ikke uden grund hed "The Manic Misfits", blev hurtigt opgivet, men opmærksomhed blev der i hvert fald skabt.

Shakespeares Globe som langtidsfejring

Men nu står den der: Sam Wanamakers Shakespeare's Globe, og mange har efterhånden – som de første siden 1642 – set et Shakespeare-skuespil opført i de fysiske rammer, det var beregnet for. Og som en slags langtids-Shakespeare-fejring kunne det være interessant kort at sammenligne Globe-projektet med jubilæerne, herunder også HCA 2005.²³

Blandt de mest iøjnefaldende ligheder med H.C. Andersen-året er projektets mangfoldige formål og elementer (og deres måske problematiske indbyrdes forhold), idet opførelsen af Globe og forestillingerne på dets scene kun er det mest synlige led i en større sammenhæng.²⁴ Projektet omfatter også en stor og velbesøgt Shakespeareudstilling (Globe Exhibition) med yderst tidssvarende modeller og displays – heraf flere interaktive – om Shakespeares liv og forfatterskab, om teatret dengang og naturligvis også om tilblivelsen af det nye Globe.

Som det kunne forventes, benyttes udstillingen meget af skolegrupper, og under teatrets eftermiddagsforestillinger er man sjældent i tvivl om, at der er skoleklasser til stede blandt publikum. Men projektets berøringsflade med uddannelsessystemet er langt mere omfattende, hvoraf alt andet end udstillingen og forestillingerne foregår under Globe Education. Et typisk forløb ville være et forudbestilt hel- eller halvdagsbesøg på Globe-komplekset for en skoleklasse, omfattende tid på udstillingen, en ledsaget tur på selve teatret samt en workshop med en af Globe Educations instruktører i en hertil indrettet sal med en scene, der minder noget om Globes. Efter et mindre foredrag om periodens skuespilkunst bliver der eksperimenteret med scener (gerne massescener med en del råb og slagsmål), hvori eleverne deltager. De mere ambitiøse – typisk dramastuderende fra videregående uddannelsesinstitutioner – kan også leje tid på selve Globe-scenen til dramaturgiske øvelser og opførelsesforsøg. Globe Edu-

²³ Projektet beskrives på dets website, Shakespeare's Globe Theatre, Bankside, Southwark <<http://www.shakespeares-globe.org/>>, der også omfatter selve teatret (herunder program og billetbestilling), udstillingen (Exhibition) og Globe Education (hvorigennem der er adgang via "Resources for Students" til længere produktionsdagbøger og interviews med skuespillere).

²⁴ Det burde tilføjes, at Shakespeare var medejer af to skuespilhuse – det åbne Globe og det indendørs Blackfriars – og projektet omfatter opførelsen af og opførelser i kopier af dem begge: Af Blackfriars er der p.t. kun opført den ydre bygning, der indtil videre bruges til prøver, opmagasiner og o.l.

cation udgør også en formidlingsinstans mellem teatret og offentligheden, idet publikum regelmæssigt inviteres til diskussioner med udvalgte skuespillere umiddelbart efter forestillingen.

Sidste led, Globe Research, har til formål at bidrage til udforskningen af Shakespeares skuespil og det tidlige engelske teater. Det er den p.t. mindst udviklede af Globes aktiviteter (og hører i hvert fald foreløbigt under Education). Indtil videre varetages funktionen hovedsagelig af en heltids-, men åremålsansat scholar-in-residence, der udgør berøringsfladen med den akademiske verden, f.eks. ved at arrangere symposier og workshops, ved at bidrage til offentlige forelæsningsrækker og ved at udgive forskningsresultater opnået i forbindelse med Globe-opførelser.²⁵ Vedkommende gør også nytte over for de andre afdelinger, f.eks. ved at give vejledning angående renæssanceperiodens musik, dans, beklædning, mentalitet m.m. i forbindelse med opførelserne.

Nedtoningen af forskningselementet er måske ikke overraskende, idet forskningen i modsætning til de andre tre (teaterforestillinger, udstillinger, uddannelse) har svært ved at generere indkomst, og projektet har skullet afvikle en stor gæld fra bygningsfasen. Men det kan alligevel betragtes som noget uretfærdigt, al den stund den nye Globes højt prioriterede autenticitet i høj grad hviler på den forskningsindsats, der ofte med genopbygningen for øje fandt frem til den oprindelige bygnings størrelse, form, orientering, materiale o.l. og kunne forsyne teatret med afgørende oplysninger om elizabethansk opførelsespraksis m.m.²⁶

Men det er netop i forbindelse med begrebet autenticitet, at der kan spores gnidninger mellem Globe-projektets forskellige grene. Projektet er affødt af den Shakespeare-dyrkelse, der også inspirerede de tilbagevendende jubilæer, og deler således deres indbyggede ambivalente forhold til fejringens genstand – en usikkerhed om, hvorvidt det drejer sig om ham eller os, om dengang eller nu. De bygningsmæssige autenticitetsanstrengelser, der kendetegner selve teatret, og deres teaterhistoriske pendant med hensyn til opførelsespraksis er svært forenelige med ambitionerne hos teatrets kunstneriske ledelse om at gøre Globe til en del af Londons nutidige teater-scene. Globe er således medlem af de øvrige London-teatres interesseorganisation, bruger udelukkende professionelle skuespillere (dvs. uddannede til det moderne teater, film og tv), der ansættes i henhold til en overenskomst med fagforeningen Equity, og foruden dramaer af Shakespeare og hans samtidige opføres der jævnligt nye skuespil, skrevet med henblik på opførelse på Globe. (Det ville være en overdri- velse at påstå, at de har været en succes hos publikum.) Sæsonen (i lighed med andre turistattraktioner) går fra forår til efterår, mens den i Shakespeares tid snarere var omvendt, idet mange indbyggere forlod byen om sommeren på grund af stanken og pesten – og pestens hærgen i de varme måneder sørgede alligevel for, at myndig- hederne lukkede teatrene i en kortere eller længere periode de fleste år.

Hertil kommer, at der sigtes imod en opførelsesstandard, der var Shakespeare- teatret fremmed. Et Globe-kompagni opfører nu højst to-tre skuespil pr. år (mod 20-

²⁵ Se som et af de første resultater Pauline Kiernan: *Staging Shakespeare at the New Globe* (London: Macmillan, 1999).

²⁶ For eksempler på det teaterhistoriske bidrag til projektet, se f.eks. *New Issues in the Reconstruction of Shakespeare's Theatre*, ed. Franklin J. Hildy (New York: Peter Lang, 1990); Andrew Gurr, Ronnie Mulryne & Margaret Shewring: *The Design of the Globe* (London: International Shakespeare Globe Centre, 1993); *Shakespeare's Globe Rebuilt*, ed. J.R. Mulryne & Margaret Shewring (Cambridge: Cambridge University Press, 1997).

30 i Shakespeares tid), og ligesom på et moderne teater forberedes og prøves hvert skuespil i flere måneder (mod Shakespeare-tidens få uger) inden opførelsen. Der opereres efter moderne, mimetiske principper: F.eks. skulle de, der spillede Hamlet, Rosencrantz og Guildenstern forestille sig, hvordan deres personer havde det, dengang de gik i skole sammen. Ud over en instruktør har hver produktion en scenograf – begge ukendte i Shakespeare-tiden. (Det er begrænset, hvad man kan foretage sig visuelt med en scene uden kulisser eller sceneri, og scenograferne har haft en tendens til at gøre en del ud af gulvbelægningen.) Som kompensation er der hvert år én produktion, der er overautentisk, dvs. autentisk i enhver tænkelig henseende – også dem, der næppe betyder noget (f.eks. kostumer med ægte elizabethanske kniplinger). Det hele har – omstændighederne taget i betragtning ganske rimeligt – mindre at gøre med Shakespeare og hans Globe end med de involveredes professionelle udvikling, hvori Globe er et midlertidigt led. Projektet lider af en indbygget skizofreni, og Globe-scenen udgør slagmarken for en skæbnesvanger konfrontation mellem bygningen, udstillingen og uddannelsesafdelingen på den ene side, der alle vokser og lever på autenticitetens præmisser, og dramavirksomheden på den anden side, der stræber efter kompatibilitet med nutidens teaterverden. Jeg har hørt en instruktør, der har stået for flere Globe-produktioner, beklage sig over "the authenticity brigade", der vil begrænse hans kunstneriske frihed i autenticitetens navn, alt imens det publikum, der skulle opleve hans kunstneriske produkt, i samme autenticitets navn højlydt blev advaret om, at de bænke, de skulle sidde på, var ret så ubekvemme, og at forestillingen ville blive gennemført, uanset om det plaskregnede.

Globe-kompagnerne har budt på nogle fremragende – men i høj grad også nogle tåkrummende forfærdelige – teateroplevelser, og ingen er kommet i nærheden af spændingen i *opførelsesmæssig* autenticitet, de få gange scenen har været overladt til the Original Shakespeare Companys eksperimenter sidst i 1990'erne: uforglemmelige timer, hvor man følte sig tættere end nogen sinde på Shakespeares håndværk. Men de var (ifølge ledelsen) for ru i kanterne – dvs. for shakespeareanske – til at være forenelige med projektets gældende kunstneriske koncept.²⁷

Balancen er vanskelig, og problemstillingen, der er indbygget i projektets inderste væsen, er pr. definition uløselig – for Globes langtidsh-Shakespeare-fejring såvel som for jubilæernes korte, men intense festivitas. Hvis der kan læres noget af disse shakespeareanske analoger, er det, at den fejrede kommer altid i anden række: Vedkommende er *anledningen* til begivenheden, aldrig *årsagen*. Årsagen findes altid i den tid, hvor fejringen finder sted, og hos dem, der tager initiativet til og varetager fejringen. På grund af spændingen mellem anledning og årsag er resultatet i de fleste tilfælde utilfredsstillende og i mange tilfælde besynderligt – skulle det være nogen trøst.

²⁷ Der er det, jeg vil kalde en uautentisk glathed ved Globe-forestillinger, og jeg har forgæves plæderet for, at repertoiret skulle nærme sig det elizabethanske i omfang, med alt hvad dette indebærer for skuespillernes hukommelses- og improvisationsevner – og opførelsernes vitalitet. Se Tom Pettitt: "The Living Text: The Play, the Players, and Folk Tradition", i *Porci ante Margaritam: Essays in Honour of Meg Twycross*, ed. Sarah Carpenter et al., *Leeds Studies in English*. NS. 32 (Leeds: School of English, University of Leeds, 2001), s. 413-29 – artiklen har sin oprindelse i et bidrag til symposiet, "Within this Wooden O", ved Globe Education i april, 1995, hvis formål var, at Globe-ledelsen kunne rådføre sig med teaterhistorikerne en sidste gang, inden den næsten færdige bygning blev overgivet til skuespillerne. Om The Original Shakespeare Company og deres fremgangsmåde se Patrick Tucker: *Secrets of Acting Shakespeare* (London: Routledge, 2001), og Don Weingust, *Acting from Shakespeare's First Folio: Theory, Text and Performance* (London: Routledge, 2006).

H.C. Andersen 2005 i Tyskland

Annelise Ballegaard Petersen

Ser man på den meget store bunke presseklip, der findes i HCA 2005 Fondens arkiv, kan man slå fast, at H.C. Andersen og hans fødselsdag har fået masser af omtale i Tyskland – fra hovedstaden og ud i den fjerneste provins. Her skal det imidlertid dreje sig om de aktiviteter, som HCA 2005 Fonden har været involveret i. De har først og fremmest fundet sted inden for indsatsområdet ”Kunst og kultur”. Desuden er der inden for uddannelsesområdet givet støtte til aktiviteter ved de danske skoler i Sydslesvig. Disse sidste inddrages ikke i rapporten her.

Fonden placerer selv arrangementerne i forbindelse med *Berliner Märchentage* inden for området ”undervisning”. Det kan man efter min mening diskutere: Organisationen Märchenland e.V., der står bag eventyrdagene, satser på ”Bildung” generelt, dvs. både på videnskabelige seminarer og diskussioner, på tiltag for uddannelsesinstitutioner og på kunstneriske arrangementer. Og i hvert fald de to sidste tilgodeses på *Berliner Märchentage*.

De fondsstøttede kunst- og kulturaktiviteter har fundet sted i hhv. Frankfurt am Main, i området omkring den tidligere forbundshovedstad Bonn, hvor der stadig findes et Dänisches Kulturinstitut, ledet af dr. Bernd Kretschmar, samt – naturligvis – i Berlin. Desuden har Fonden støttet Johann Kresniks danseaterforestilling *Hans Christian Andersen*, der blev opført som gæstespil den 3. marts 2006 på Det Kongelige Teater. Af arkivet ser det ud til, at der oprindeligt har været tale om flere forestillinger i Danmark; men det blev så kun til den ene.

Jeg har valgt at omtale tre arrangementer lidt mere udførligt: Bogmessen i Frankfurt i oktober 2004, *16. Berliner Märchentage* i november 2005 og opførelsen af Frank Castorfs *Meine Schneekönigin* i december 2004. Arrangementer ved hhv. ”Dänisches Kulturinstitut” og i regi af Den danske Ambassade i Berlin vil jeg kun omtale kort.

Frankfurter Buchmesse, 5.-10. oktober 2004

Ifølge kontrakten mellem fonden og Den danske Ambassade om et tilskud¹ til en stand arrangeret af ambassaden i samarbejde med Dansk Litteraturcenter og Dänisches Kulturinstitut i Bonn på den internationale bogmesse i Frankfurt am Main i oktober 2004 skal H.C. Andersen stå i centrum i to af de fem messedage; i de øvrige tre skal der promoveres ny dansk litteratur. Der skal i henhold til projektbeskrivelsen være oplæsninger ”ved højtrenommerede tyske skuespillere”, paneldebat og musikalsk underholdning samt – som den mest spektakulære begivenhed i relation til Andersen – en udstilling af 50 af Günter Grass’ illustrationer til *Der Schatten*, en

¹ I det afsluttende regnskab opgjort til ca. 65.500 kr. mod de 250.000 kr., der var budgetteret med.

samling eventyr, som han selv har valgt ud og illustreret. Grass selv ville være til stede for at signere bøger.

Ambassadens evaluering fra nov./dec. 2005 oplyser, at der bedømt ud fra det store fremmøde og pressedækningen har været tale om en succes, og at arrangementet har været et godt redskab til at forberede det tyske bogmarked og det tyske publikum til HCA 2005. Man understreger dog også, at det er svært at vurdere, hvor mange forlag eller boghandler der vil satse ekstra på Andersen i 2005 og fremover – eller på dansk litteratur i det hele taget.

Min vurdering er, at der er tale om et relativt traditionelt arrangement, som vel heller ikke har kunnet se ret meget anderledes ud inden for den institution, som bogmessen er.

16. Berliner Märchentage, 3.-20. november 2005

Som det fremgår af tallet 16, er der tale om en kulturbegivenhed, der har fundet sted hvert år siden 1990: I tre uger i november står eventyret i centrum for en bred vifte af arrangementer i Berlin og Brandenburg – oplæsninger, udstillinger, mange former for teaterforestillinger, koncerter, videnskabelige seminarer, etc. Målgruppen omfatter så at sige alle aldersklasser, dog ligger hovedvægten på arrangementer for børn. Direktøren for *Berliner Märchentage*, Silke Fischer, oplyser i programmet, at der i gennemsnit har været 130.000 besøgende/deltagere pr. år, og at *Berliner Märchentage* i årenes løb har udviklet sig til verdens største eventyrfestival.

Programmet for 16. *Berliner Märchentage* med deres fokus på H.C. Andersen er kvantitativt imponerende: Det omfatter mere end 1300 arrangementer, fordelt på 330 lokaliteter – biblioteker, skoler, kulturhuse, teatre, museer, biografer m.v. I de nordiske ambassaders fælleshus har der i regi af Märchenland e.V., der som nævnt ovenfor er organisationen bag *Märchentage*, været en udstilling af Andersens collager, papirklip og tegninger. Det oplyses i rapporten fra Silke Fischer, at 16. *Berliner Märchentage* havde omkring 150.000 besøgende.

Der er altid en rød tråd i festivalarrangementerne – jeg kan oplyse, at dette års 17. *Märchentage* har overskriften "Die Donau – ein Märchenfluß" og både handler om eventyr om Donau og eventyrkulturen i landene langs med Donau. Så man kan nok – også på baggrund af den store rolle, som H. C. Andersens eventyr generelt har spillet i Tyskland – tillade sig at gå ud fra, at digteren også havde været i centrum i 2005, selv om fonden ikke havde bidraget (med 400.000 kr.). Der er dog ingen tvivl om, at støtten til *Berliner Märchentage* fuldt ud opfylder målsætningen om en bred formidling af (nogle af) Andersens værker – og har været et velkomment tilskud til eventyrfestivalen, der hvert år bliver støttet dels af Berlins "Senatsverwaltung für Bildung, Jugend und Sport", dels af diverse fonde og private sponsorer.

Volksbühne am Rosa-Luxemburg-Platz, Berlin, december 2004

Fonden gav 205.000 € (godt 1,5 mio. kr.) i støtte til opsætningen af den berlinske teatermand Frank Castorfs stykke *Meine Schneekönigin*, som havde premiere i dec. 2004. Et gæstespil i København 27.-29. aug. 2005, hvor stykket blev opført i Turbinehallerne, var et led i aftalen, ligesom fonden også (i samarbejde med lederen af

Goethe-instituttet i København) var involveret i at få aftalt et gæstespil i Kina. Jeg kan ikke se af materialet, om dette gæstespil kom i stand.

Som det fremgår af titlens "meine", er der tale om en personlig tolkning af eventyret "Snedronningen", men mange andre Andersen-eventyr, bl.a. "Skyggen", "Flipperne", "De røde sko" og "Isjomfruen", indgår også i stykket. I interview med både tyske og danske aviser understreger Castorf Andersens modernitet og siger om sin egen tilgang til digteren, at han læser eventyrene autobiografisk og dybdepsykologisk og med vægt på de seksuelle undertoner. At skrive dem har i Castorfs øjne været "ein therapeutischer Akt" for H.C. Andersen.

Frank Castorf, der overtog ledelsen af Volksbühne i 1992, er en eksperimenterende og kontroversiel teatermand, kendt – og berygtet – for sine provokerende iscenesættelser. Før H.C. Andersen har han bl.a. omsat nogle af Dostojevskijs romaner til teater. Hvad det spektakulære og provokerende angår, er *Meine Schneekönigin* ikke nogen undtagelse, hvilket tydeligt fremgår både af billedmaterialet og af anmeldelserne, både de tyske (der ligger i materialet) og de danske (der er blevet fundet frem til sammenligning). Faktisk anslår kun den tyske avis *TAZ* og *Berlingske Tidende* mere kritiske toner; de øvrige anmeldelser er begejstrede.

Også uden at have set forestillingen kan man konstatere, at den i hvert fald imødekommer fondens målsætning om at formidle "personlige nylæsninger af [Andersens] forfatterskab" – med vægt på personlige, da denne måde at tolke Andersen på jo ikke kan siges at være ny, hverken i en dansk eller en tysk kontekst, som det da også fremgår af dele af kritikken.

Arrangementer i regi af Den danske Ambassade

Den danske Ambassade i Berlin ved lederen af presse- og kulturafdelingen, Uffe Andreasen, har stået for en række arrangementer med relation til H.C. Andersen i 2004 og 2005. Der er tale om en bred vifte af arrangementer spændende fra det mere traditionelle som f.eks. foredrag (af Jens Andersen om sin Andersen-biografi og Ulrik Sonnenberg om sin bog om København på Andersens tid), udstillinger (af Andersens collager, papirklip og tegninger) og oplæsninger til – som det mere utraditionelle indslag – et "fashion-show" ved studerende fra Danmarks Designskole, der ifølge pressteksten "har ladet sig inspirere af jubilæumsåret og fører digteren op til nutidige udtryk."

Blandt de enkelte tiltag har fonden støttet udstillingen af Andersens collager m.v., som også Märchenland e.V. var involveret i. Udstillingen blev efter fremvisningen i Berlin (april-maj 2005) vist i andre nord- og mellemtyrke byer.

Dänisches Kulturinstitut, Bonn

Hvad kulturinstituttet angår, så har der været afholdt en lang række Andersen-relaterede arrangementer (foredrag, koncerter, oplæsningsaftener). Det ser imidlertid kun ud til, at kulturinstituttet har samarbejdet med HCA 2005 Fonden i forbindelse med Frankfurter Buchmesse 2004.

Sammenfatning

H.C. Andersen kom i hvert fald ”på landkortet” i Tyskland i 2005, og ud fra omtaler, kritikker, forespørgsler m.v., er der grundlag for at konkludere, at der har været tale om kvalitetsprodukter. H.C. Andersen har imidlertid været en del af det tyske litterære landskab i mange år, og det er ikke nogen enkel sag at vurdere, om kendskabet til ham er vokset pga. fejringen.

Som nævnt anfører Den danske Ambassade, at det ikke er muligt for dem at sige, om Frankfurter Buchmesse har fået de tyske forlag og boghandlere til at satse yderligere på digteren. To af de involverede parter, Frank Castorf og Märchenland e.V., omtaler i deres egen evaluering en spin off-effekt: For Castorf og Volksbühnes vedkommende drejer det sig om en samproduktion med Det Kongelige Teater (samt Grand Théâtre de la Ville de Luxembourg og Théâtre National de Chaillot) om Wagners *Die Meistersinger* (opføres 1.-3. april 2007 i København). *Berlin Märchentage* anfører, at der efter udstillingen af H.C. Andersens collager og tegninger er indledt et samarbejde om eventyrdage i Hamburg og andre nord- og mellemtyske byer; hvorvidt dette samarbejde er kommet i stand pga. udstillingen, eller om det var blevet etableret alligevel, kan man kun gisne om.

En sammenligning af H.C. Andersen-jubilæet og Schiller-året 2005

Christian Benne

Baggrund

Generelle bemærkninger

Friedrich Schiller, født 1759 og død 1805, er blevet fejret og hædret i Tyskland som ingen anden digter, ikke engang Goethe. For 1800-tallets borgerskab var Schiller som nationaldigter nærmest at ligne ved en Messias¹, og selv samme opfattelse havde mange samfundsgrupper i 1900-tallet, inklusive arbejderbevægelsen. De store historiske Schiller-begivenheder i 1859 og 1905 nåede mytologiske dimensioner, og Schiller-jubilæerne har altid været udtryk for identitetsdannelse i Tyskland og for national selvransagelse. Som følge af den historiske udvikling i 1900-tallets Tyskland er det måske indlysende, at jubilæer af den slags ikke kan eller skal være på samme niveau igen, specielt ikke med statsstøtte. Når det således bliver fremhævet i HCA 2005 Fondens strategiudspil, at Andersen-jubilæet både skal repræsentere „et nationalt kulturfremstød“², der skal få hele verden til at beskæftige sig med Andersen, og samtidig have „bred folkelig appel“³, er det udtryk for præcis det modsatte af de mere neddæmpede toner i Schillerjahr 2005.

Dertil kommer, at der er en meget større tradition for at afholde store jubilæer for kulturpersonligheder i Tyskland end i Danmark. Der er næsten tale om en jubilæumsindustri, som bliver styret af forlag, avisredaktioner, lokalpolitikere osv. I 2005 fejrede man således f.eks. 50-året for Albert Einsteins død (en begivenhed, der var større og mere markant end Schiller-jubilæet), 50-året for Thomas Manns død, Elias Canettis 100-års fødselsdag og 100-året for oprettelsen af den kunstneriske bevægelse ”Die Brücke”. Ved slutningen af året var der allerede forvarsler om de store Freud- og Mozart-jubilæer i 2006. I lyset af de mange arrangementer kan man fastslå, at det i Tyskland ikke længere kan komme på tale, at en enkelt person fremstår som emblematiske for hele den tyske kulturtradition – mens det åbenbart stadig er tilfældet med Hans Christian Andersen i Danmark. Schillerjahr 2005 og HCA 2005 har bekræftet og måske endog uddybet denne forskel.

Organisatoriske forudsætninger

Andersen-fejringen var et centralt projekt for hele det danske kulturliv og den danske kulturpolitik – det største af sin art nogensinde. Projektet havde været planlagt over en årrække, og H.C. Andersen skulle være i fokus hele jubilæumsåret. Organisatorisk

¹ Cf. Barbara Drucker: ”Ein deutscher Messias. Das kulturelle Schema der Schillerrezeption bei den Feiern von 1859“, *Jahrbuch der deutschen Schillergesellschaft* 48 (2004), s. 167-184.

² H.C. Andersen 2005 Fonden: *Strategier og mål*, Version 3, marts 2004, s. 3.

³ *Ibid.*, s. 6.

valgte man en styrelsesform præget af central ledelse, managementmetoder, skarp budgettering og betydelig politisk og erhvervsmæssig indflydelse. Medlemmerne af HCA 2005 Fondens bestyrelse kom først og fremmest fra det (regional)politiske område, erhvervslivet, turisterhvervet og kommunikationsrådgivningsfeltet. Ekspertes i H.C. Andersens forfatterskab, medarbejdere fra museer eller kulturpolitikere med en litterær baggrund var ikke repræsenteret. Ganske vist var der udpeget et kunstnerisk råd med mange prominente personer fra universiteterne og kulturlivet, men deres rolle var uklar og deres indflydelse på de centrale områder ubetydelig.

Schillerjahr 2005 havde ikke den samme betydning for den tyske offentlighed og det officielle kulturliv. I Tyskland er kulturpolitikken forankret i de enkelte delstater. Der eksisterer ikke engang et tysk kulturministerium: Kulturministrene findes kun i de regionale regeringer. Først i 1998 opfandt Schröder-regeringen en „Beauftragten der Bundesregierung für Kultur und Medien“, dvs. en departementschef ansat i statsministeriet, der tager sig af de kulturelle anliggender, som berører hele forbundsrepublikken. Posten er dog indtil videre uden reel indflydelse og mere eller mindre repræsentativ. Den aktuelle „Kulturstaatsminister“ i 2005 var Christiane Weiss, som er uddannet litterat. Hendes rolle ved Schillerjahr 2005 begrænsede sig til arbejdet med sponsoreringen og forvaltningen af en internetportal, der informerede om de forskellige regionale aktiviteter omkring jubilæet.

I modsætning til HCA 2005 var den politiske og erhvervsmæssige indflydelse på Schillerjahr 2005 derfor minimal. De officielle begivenheder blev udelukkende initieret og varetaget af Schiller-eksperter, som ikke blev kontrolleret af en ekstern bestyrelse. Den bærende institution var Das Deutsche Literaturarchiv Marbach⁴ – en af verdens største og vigtigste litteraturinstitutioner. Arkivet er i besiddelse af nogle af de betydeligste samlinger af manuskripter o.l. siden oplysningstiden inden for det tysksprogede område og er samtidig forskningsbibliotek, kunstgalleri og museum med stærk forankring i det sydtyske regionale kulturliv. Tusindvis af medlemmer fra hele verden (ikke kun fra Europa, men også fra Asien og Latinamerika) i dens venneorganisation (Deutsche Schillergesellschaft) støtter institutionens arbejde.⁵ Foruden Marbach-initiativerne kom der også mange andre udspil i de forskellige regioner, men der var ikke nogen central ledelse.

Den eneste undtagelse, hvor Tyskland faktisk har en central forbundsinstitution inden for kulturområdet, er Goethe-Instituttet med hovedsæde i München og filialer i de fleste lande. Disse kulturformidlende institutter findes typisk i hovedstæder og vigtige provinsbyer.⁶ De bliver finansieret af udenrigsministeriet, men direktørerne for de enkelte institutter er forholdsvis autonome. Mange valgte at tilslutte sig Schiller-jubilæet gennem forskellige aktiviteter (se nedenfor).⁷ På forhånd at have Goethe-institutterne med deres globale netværk er en klar fordel – HCA 2005 Fonden var tvunget til at søge nye formidlingsveje (f.eks. Andersen-ambassadørerne), fordi Danmark ikke råder over så mange kulturpolitiske platforme i udlandet.

⁴ Cf. <<http://www.dla-marbach.de>>. Cf. også Ulrich Raulff: „Jahresbericht der Deutschen Schillergesellschaft 2005/2006“, *Jahrbuch der Deutschen Schillergesellschaft* 50 (2006), s. 705-761.

⁵ Arkivet finansieres derudover af delstatsregeringen i Baden-Württemberg, byerne Stuttgart, Ludwigsburg og Marbach, forbundsregeringen, Deutsche Forschungsgemeinschaft (den tyske udgave af det frie forskningsråd) og store fonde som f.eks. Volkswagen-Stiftung og Thyssen-Stiftung.

⁶ Cf. f.eks. Goethe-Instituttet i Københavns hjemmeside: <<http://www.goethe.de/ins/dk/kop/deindex.htm>>.

⁷ De fleste direktører er uddannet som germanister, litterater, historikere og lign. Cf. Goethe-Instituttets eget Schiller-dossier: <<http://www.goethe.de/kue/lit/prj/fsc/deindex.htm>>.

Det er ikke muligt at sammenligne budgetterne for HCA 2005 og Schillerjahr 2005, da der ikke fandtes noget central budget for sidstnævnte, ikke engang for arrangementerne ved de forskellige Goethe-institutter.

Satsningsområder

Arrangementstyper

HCA 2005 og Schillerjahr 2005 fokuserede på meget forskellige typer af arrangementer. For Schilleråret var videnskabelige eller formidlende konferencer og store offentlige oplæsninger de vigtigste satsningsområder – begge slags foranstaltninger spillede kun en underordnet rolle i Andersen-jubilæet. Et af de få Andersen-symposier i udlandet blev organiseret af Sven Hakon Rossel i Wien (27.-29. oktober 2005) og beskæftigede sig med oversættelsesproblematikker. Schiller-konferencen "Über den Nutzen des Nutzlosen" (om Schillers æstetik) i København (14.-16. september 2005), organiseret af Christoph Bartmann og jeg selv, var til gengæld kun én af mange store konferencer i Tyskland og udlandet. Hvor HCA 2005 Fonden især satsede på teater, film og nyere medier, var der ved Schillerjahr 2005 en stor dominans af det trykte ord og offentlige diskussioner.⁸

HCA 2005 Fondens fremmeste satsning med den største gennemslagskraft i medierne var et stort underholdningsshow (det meget kritiserede åbningsshow), som ikke havde ret meget med forfatterens litterære værk at gøre. Og desværre virker det, som om mange engagerede teaterprojekter og pædagogiske indsatsområder for ikke at nævne indsatsen på oversættelsesfronten blev overskygget af showet i Parken.

Det største og mest opmærksomhedsskabende arrangement i Schillerjahr 2005 koncentrerede sig derimod udelukkende om forfatterskabet. "Schiller24" fandt sted omkring selve jubilæumsdatoen (5.-6. marts) og bestod af en gigantisk offentlig oplæsning af Schillers værker, der varede et helt døgn. Mere end 80 kendte politikere, forfattere, filosoffer, skuespillere, musikere og andre kulturpersonligheder deltog og udvalgte selv de uddrag, som de skulle læse højt. Oplæsningen fandt sted i de nye bygninger af Akademie der Künste (et af de vigtigste akademier i Tyskland) i nærheden af Brandenburger Tor og blev udsendt live i Deutschlandfunk (svarer til DR P1) og i fjernsynet.

Geografisk rækkevidde

Schiller-fejringen koncentrerede sig om de byer og regioner, der er mest forbundet med forfatterens virke: Marbach, Weimar og Mannheim. Med undtagelse af "Schiller24" var hovedstaden således ikke repræsenteret. Andersen-fejringen var anlagt som en national og ikke mindst verdensomspændende begivenhed, der nationalt havde fokus på hovedaksen Odense-København, men derudover satsede bredt på hele landet og hele verden med særlige keymarkets. Både Schillerjahr 2005 og HCA 2005 blev suppleret med mange private initiativer i alle landsdele. For begges vedkommende kan bl.a. nævnes de mange nye iscenesættelser på teatre, også uden for Tyskland og Danmark.

⁸ De debatter, som f.eks. Rüdiger Safranskis bog om Schiller med titlen *Schiller oder die Erfindung des Deutschen Idealismus*, Hanser 2004, har udløst, havde slet ikke noget ækvivalent i Danmark.

HCA 2005 Fondens globale ambitioner var meget større end for Schillerjahr 2005's vedkommende, og der var markante forskelle i formidlingen. Mens HCA 2005 Fonden arbejdede med annoncer, kendte personligheder og andre marketingsforanstaltninger (der overskyggede mange, f.eks. litterære initiativer) rettet mod en bred vifte af potentielle interesserede, valgte Goethe-institutterne at henvende sig primært til det lokale dannede publikum, f.eks. gennem konferencer (bl.a. i Bruxelles, Santiago de Chile, Rotterdam, København, Caracas, Beijing, Paris og Lissabon), oplæsninger/litteraturaftener (bl.a. i Rom, Barcelona, Madrid, Havanna, Hong Kong, Tokyo og Krakau) og udstillinger/pædagogiske projekter (bl.a. i Amsterdam, Beograd og Prag).

Internetpræsentationer

Schillerjahr 2005's hjemmeside⁹ var en enkel og informativ vejviser til de forskellige arrangementer. Dertil kom et kort portræt af Schiller og nogle presseklip især omkring "Schiller24". Hjemmesiderne for Andersen-året og for HCA 2005¹⁰ havde lignende oplysninger, men omfattede derudover mange kommercielle elementer, som var helt fraværende på Schiller-siden, f.eks. en online-shop, turistinformationer, henvisninger til "synliggørelse" og branding af Andersen suppleret med co-branding med kommercielle partnere og sponsorer. Det virkede gennemskueligt, men samtidig reklameagtigt og dermed desillusionerende: Fokus blev fjernet fra selve jubilæet og rettet mod kommercielle mål.

Konklusion

Schillerjahr 2005 udløste en overraskende og fuldstændig uventet Schiller-renæssance. Der udkom utrolig meget ny litteratur om Schiller og hans arv, og de nye tilgange blev udførligt diskuteret. Schiller blev genopdaget som dramatiker verden rundt. Det videnskabelige billede af Schiller ændrede sig, og man gjorde op med gamle klicheer.¹¹ Heroverfor står den kendsgerning, at genfødslen var begrænset til forholdsvis snævre kredse, dvs. til den del af befolkningen, der i forvejen interesserer sig for kultur, litteratur og dannelse. Schiller egner sig naturligvis ikke i samme grad som H.C. Andersen både til unge og gamle, belæste og mindre belæste, men alligevel var Schillerjahr 2005 måske kun en succes set gennem eksperternes øjne. Der har næppe været tale om en imagegevinst for Tyskland som helhed eller om øget turisme. Det havde selvfølgelig været hensigten at være mindre folkelig og hysterisk end ved jubilæerne i 1859 og 1905 – men måske underspillede man i sidste ende lidt for meget.

På HCA 2005 Fondens hjemmeside¹² kan man stadigvæk læse, at fejringernes overordnede mål var, "at så mange som muligt i Danmark og i udlandet opnår et større og mere nuanceret kendskab til H.C. Andersen." Det er ikke snobbisme at fastslå, at masseappel og nuancering plejer at være modstridende faktorer – og det var også tilfældet her. Overordnet set har HCA 2005 ikke ført til et stort gennembrud i forhold til forfatterskabet. Muligvis skulle man ikke have kaldt åbningsshowet for

⁹ Kan indtil videre stadig besøges: <<http://www.schillerjahr2005.de>>.

¹⁰ Cf. f.eks.: <<http://www.hca2005.dk>>.

¹¹ Cf. f.eks. Christian Benne: „Der peinliche Klassiker. Schiller und die Intellektuellen“, *Text & Kontext* 28:1 (2006), s. 55-82.

¹² Cf. note 10.

"Once Upon a Time" – HCA 2005 Fonden kom dermed imod den erklærede hensigt til at bekræfte billedet af eventyrdigteren og formåede ikke at betone andre sider af hans oeuvre. Som modydelse for den manglende ekspertise i ledelsen var breddevirkningen dog meget større end ved Schillerjahr 2005. Gennem forskellige kommunikationsformer og branding blev Andersen præsenteret for samfundsgrupper, der ikke almindeligvis har berøring med litteraturen og kulturlivet. I Tyskland, Østrig og Schweiz var der f.eks. tale om et meget bredt og genremæssigt differentieret medieekko – selv om bidrag om Andersen i de fleste tilfælde var reduceret til klicheer om hans liv og forfatterskab (dog med undtagelse af enkelte kronikker og teateranmeldelser). Det er svært at vurdere, om Danmarks-branding og turist-reklame blev en succes i forhold til de mål, man havde sat sig, især fordi følgerne af Muhammed-krisen må indregnes.

Man kan konkludere, at Schillerjahr 2005 ikke greb chancen for at udmønte succesen til en markedsføring af tysk kulturliv i udlandet. HCA 2005 Fonden har til gengæld ikke været god nok til at sætte Andersen og hans værk i centrum ved jubilæet. På baggrund af sammenligningen kan man stille det spørgsmål, om oplevelsesøkonomien i virkeligheden har en fremtid, og hvorvidt branding/kommunikationsmanagement/consultancy-kulturen på den ene side og litteratur/kunst/videnskabskulturen på den anden overhovedet er forenelige. Det er de måske kun, hvis det står meget klart fra begyndelsen af projekteringen, at indholdet har forsterket over formidlingen.

Kulturpolitikken og bestyrelserne skal opfattes som moderatører/ordstyrere, ikke som ansvarlige for det hele. Både Schillerjahr 2005 og HCA 2005 fungerede bedst, når de støttede de mange initiativer, der kom fra engagerede individer, oversættere, teaterfolk, regioner, udstillinger, skoleprojekter osv., som ikke blev topstyret. HCA 2005 Fonden fejlede i sammenligning med Schillerjahr 2005 ved de store centrale satsninger (åbningsshowet, ambassadørerne – de fleste er som bekendt sprunget fra igen, analfabetisme-projektet, som ikke blev til noget osv.), og fejlskuddene skyldtes ikke mindst, at man gennem egne markedsføringsmetoder havde skabt falske forventninger. Det ville have været bedre, hvis det kunstneriske råd i lighed med Schillerjahr 2005 ikke bare havde haft funktion af et figenblad, men havde haft reel indholdsmæssig indflydelse på de store satsninger.

På den anden side: Hvis ikke man gør noget, kan man heller ikke gøre noget forkert. Det er slet ikke så paradoksalt, at kommunikationen kun kan gå galt, hvis man satser alt for meget på den. Spin er, og det har vi bestemt lært i de seneste år, et våben, der alt for tit vender sig om mod den, der bruger det først. Schillerjahr 2005 har haft gode grunde til ikke at samarbejde med kommunikationsrådgivere.

På sporet af H.C. Andersens nye klæder i Frankrig

Maurice Wagner

H.C. Andersens forfatterskab er en del af den litterære arv, der deles af alle; han er oversat til mere end 150 sprog.¹ I 2005 fejrede Danmark H.C. Andersens 200-års fødselsdag, såvel i Danmark som i resten af verden, og gjorde et forsøg på at udbrede kendskabet til digteren, ikke blot som eventyrfortæller, men også som multikunstner og nationalt klenodie. Med denne officielle satsning ønskede man en kulturel åbning til andre lande og samtidig en profilering af Danmark.

H.C. Andersen 2005 Fonden havde således sat sig som mål at gøre 2005 til et vigtigt år for det kunstneriske og sociokulturelle liv i Danmark. Fonden havde til hensigt at støtte såvel danske som udenlandske kunstneriske projekter og søgte at skabe mulighed for, at flest mulige mennesker i Danmark og i udlandet kunne opnå et bedre og mere nuanceret kendskab til forfatteren. Man håbede samtidig, at Danmark som en sidegevinst kunne erhverve sig en mere "seriøs" profil i udlandet.

I Frankrig har receptionen af H.C. Andersen altid være forbundet med hans magiske eventyrunivers, som har fortryllet mange generationer, men også sat ham i bås som børnebogsforfatter. Populariteten i Frankrig kan konstateres ved de mange oversættelser, som imidlertid ofte har ændret eventyrene for at tilpasse dem forskellige udtryk og fortolkninger og låst dem fast i den mindre betydningsfulde genre, eventyr litterært set ofte rangerer som.

Spørgsmålet er, om indsatsen i forbindelse med 200-årsdagen for udbredelsen af kendskabet til H.C. Andersen i Frankrig har formået at ændre denne opfattelse?

For at undersøge effekten i Frankrig vil jeg indledningsvis fremhæve to hovedlinjer i fejringen.

Den ene er den officielle satsning, der blev præsenteret i Det Danske Hus i Paris, på et pressemøde den 11. marts 2005. Lars Seeberg, daværende generalsekretær for fonden, introducerede de projekter og aktiviteter, som skulle foregå i Frankrig. Disse afslørede et ønske om at udbrede kendskabet til H.C. Andersen som forfatter, rejserende, poet og teaterskribent, dvs. et ønske om at sætte fokus på hele mennesket og hans alsidige præstationer. Fejringen skulle således bl.a. vidne om, at man kan forny og give nye impulser til et gammelt forfatterskab.

Ved arrangementet udnævnte HKH Prins Henrik de franske ambassadører², som skulle udbrede kendskabet til digteren og dermed bidrage til fejringen af H.C. Ander-

¹ Artiklen her er oversat fra fransk af forfatteren og lettere bearbejdet af Maria Davidsen.

² De franske H.C. Andersen ambassadører er skuespilleren Stéphane Audran, designeren Vanessa Bruno, forfatteren Régine Déforges, ambassadøren Clara Gaymard, fotografen Sarah Moon, H.C. Andersen-forskeren Marc Auchet, filminstruktøren Gabriel Axel, advokaten og politikerens Roland Dumas, musikerens Jean-Michel Jarre og arkitekten Dominique Perault.

sen i Frankrig. Ambassadørerne skulle desuden repræsentere den humanitære fond til bekæmpelse af analfabetisme internationalt, ABC Fonden³. Indstillingen var klar: Det drejede sig om at vise den sociale dimension i H.C. Andersens værker og ikke bare glansbilledet af eventyrforfatteren. Tværtimod ville man prøve at ændre den opfattelse via nye medier og kommunikationsformer inspireret af globaliseringen.

Den anden hovedlinje, jeg her vil pege på, fastholdt myten om eventyrdigteren. I EuroDisney, Paris, præsenterede man således Den lille havfrue omgivet af hele Disneys persongalleri ved The Kids Carneval (5. februar - 13. marts 2005). I denne sammenhæng forenes litteraturen med billeder og nye kommunikationsformer i underholdningsbranchen, f.eks. som fri fortolkning i tegnefilm, der gør publikum fortrolige med eventyrenes personer, samtidig med at fortællingerne forsimples. Nogle eventyrkarakterer optræder simpelthen ikke i tegnefilmversionerne, der ydermere kan udstyres med en happy end, som ikke findes i originalversionen. Man laver om, men bibeholder og assimilerer derved billedet af børnebogs- og eventyrforfatteren.

Den globale multikunstner

Overordnet set har fejringen i Danmark såvel som i udlandet fremvist nogle enestående kunstneriske universer, næret af mødet og dialogen med det andet, af rejser og det ukendte, af det imaginære og det mystiske, af poesi og musik. Et andersensk univers, som de kunstneriske fremstillinger har genfremstillet og ladet sig inspirere af ved f.eks. at blande genrer og åbne sig for anden sprogbrug, endog andre kulturer. Fejringen kom således til at bevæge sig mellem en trofasthed over for en kendt, om end ikke velkendt forfatter og nye fortolkninger.

For globalt at udbrede et mere nuanceret syn på H.C. Andersen allierede HCA 2005 Fonden sig med internationale kunstnere inden for forskellige områder. I Frankrig resulterede det bl.a. i de nedenfor nævnte tiltag:

I UNESCO-bygningen i Paris fremvist Anne Sophie Beckers multimediale udstilling *At skrive er en kærlighedshandling*, der har omdrejningspunkt i H.C. Andersens dagbøger.⁴ Man blev fra dagbøger til papirklip ført gennem eventyrets univers ved hjælp af H.C. Andersen-ambassadørernes stemmer, og publikum fik således mulighed for at lære forfatteren bedre at kende.

Teaterforestillingen *The Andersen Project* af canadieren Robert Lepage og Ex Machina samarbejdede med internationale teatre, bl.a. Efterårs Festivalen i Paris, Kunstens Hus (Créteil/Paris) og Kometen i Châlons og blev vist i Châlons og Paris (2005) og i Lyon (2006). Forestillingen, der også gæstespillede i Turbinehallerne i København, er et moderne eventyr for voksne. Lepages soloforestilling tager udgangspunkt i Andersens besøg på Verdensudstillingen i Paris i 1867 og i de to eventyr "Skyggen" og "Dryaden" og er en meget personlig fortolkning af forfatterens verden.

³ Fonden er stiftet af Bikubenfonden for at støtte projekter, som hjælper med at bekæmpe analfabetisme i udviklingslande.

⁴ Udstillingen er en vandredstilling, der først blev vist på Thorvaldsens Museum i København, og som efter at have været i Paris 8.-29. september rykkede til det nye bibliotek i Alexandria i Ægypten.

På Ex Machinas hjemmeside kan man bl.a. læse følgende: "Inspireret af to mindre kendte eventyr, "Skyggen" og "Dryaden", udvikler Lepage via teknikken, nogle af sine foretrukne temaer: modsætningen mellem romantisme og modernitet, mellem officiel kunst og undergrundskunst, mellem det personlige og det universelle, mellem fortid og nutid. Han får desuden lejlighed til at undersøge de mere uklare regioner af den seksuelle identitet, uforløste hallucinationer og den iver for anerkendelse, som tegner sig i H.C. Andersens liv og forfatterskab, og til at forstå forfatterskabet i al dets kompleksitet, langt fra eventyrenes naive billede." Ifølge pressen var forestillingen værd at se, men den omtalte især kunstnerens individuelle præstation, som tilhillede H.C. Andersen i højere grad, end den illustrerede ham.

Teaterforestillingen *Meine Schneekönigin* af den meget omdiskuterede tyske teatermand Frank Castorf, der er kendt for at sætte nye standarder for europæisk teaters sprog, er en bearbejdelse af H.C. Andersens magiske verden, bl.a. "Snedronningen", som fortolkes meget personligt. Stykket blev opført 11.-13. februar i Bobigny i Paris som led i Festival Le Standard Idéal 2005.

Jan Fabres danseforestilling *Tårernes historie* markerer den 59. udgave af Festival d'Avignon. Forestillingen er "en ny version om mennesket og dets krop, som handler om kroppens vand – dens fantastiske og irrationelle tårer", skrev *Le Figaro*. Fabre er inspireret af de mange tårer i Andersens univers, bl.a. i eventyret om Den lille havfrue. Forestillingen blev opført i Cour d'Honneur i Pavepaladset i Avignon i juli 2005 og gæstespillede i Danmark på Århus Festuge. Denne meget moderne forestilling skabte kritik og debat, da man mente, den fjernede sig langt fra formålet med fejringen. Det var Jan Fabre, teatrets og dansens "enfant terrible", pressen og tilskuerne kritiserede.

Det Danske Hus i Paris markerede også fejringen med en fotoudstilling af Sarah Moon, som frit fortolkede "Den lille pige med svovlstikkerne" og "Den standhaftige tinsoldat". Ud over udstillingen blev der fremstillet en bog og en film. Ferniseringen fandt sted den 18. januar, og udstillingen varede til den 27. februar 2005.

Heller ikke det litterære aspekt blev glemt i Frankrig, idet HCA 2005 Fonden støttede en nyoversættelse af H.C. Andersens eventyr ved Marc Auchet, som er professor i dansk ved Sorbonne Universitet i Paris. Oversættelsen er vigtig for udbredelsen og omløbet af tekster og specielt for de små sprogs vedkommende, som dansk jo tilhører, et nødvendigt redskab, der giver mulighed for at udbrede disse kulturer til omverdenen.

Nyoversættelsen er en slags kritik af de gamle oversættelser; den tjener ikke kun til at fortælle, at disse var mangelfulde, sågar fejlagtige, men beviser deres nære relation til det omkringliggende samfund, den litterære, sproglige og kulturelle situation, som de er et produkt af. "På fransk består besværligheden hovedsageligt i, at H.C. Andersens stil, som er tæt på det mundtlige, står i modsætning til den klassiske sprognorm, "le beau parler", som franskmænd er vant til igennem deres opdragelse. De fleste franske oversættelser – især fra 1800-tallet, som lænede sig op af dårlige tyske oversættelser – har mere eller mindre bevidst omsmeltet den danske tekst over den strikt franske litteraturmodel. Dette har resulteret i en behagelig læselig tekst, men

originalens saft og kraft er gået tabt”, skriver Marc Auchet.⁵ – En enstemmig presse roste Marc Auchets oversættelse for at have bibeholdt originalens humor og ordspil og opfordrede læserne – små som store – til at genopdage Andersen.

Enhver fejring med officiel støtte kan resultere i mangeartede begivenheder og en mangfoldighed af udtryk. Fonden bliver en slags motor, der giver mulighed for at realisere projekter, som uden støtte ikke var blevet til noget.

Nutidskunstnere i samtale med Andersens forfatterskab blandede opportunisme og lidenskab på plakater og i malerier af bl.a. Anja Kornerup-Bang og Solange Guégeais.

Kunstudstillingen om H.C. Andersens rejser i Europa på La Nordique, Paris, præsenterede ham kort som en rejsebogsforfatter, der var i stand til at beskrive og sågar gendanne det, han så, i sine mange skitser. Udstillingen forsøgte at give et mere nuanceret kendskab til digterens *At rejse er at leve!* På hjemmesiden fra Bibliothèque La Nordique kunne man se dele af udstillingen og rejse med digteren i den virtuelle verden.

H.C. Andersen har som et offer for sin egen berømmethed været forbigået af de franske forskere, men det prøvede ovennævnte Marc Auchet at råde bod på ved at planlægge og gennemføre et internationalt kollokvium om H.C. Andersen på Sorbonne 17.-18. juni 2005. Formålet var at øge interessen for digteren, idet der i Frankrig ikke hidtil har været nogen nævneværdig Andersen-forskning. Dette kollokvium kunne være starten til et nyt syn på den noget fragmentariske franske opfattelse af Andersens forfatterskab ved hjælp af de nye oversættelser og forskningsresultater⁶.

De nævnte begivenheder fokuserede alle på Andersen som multikunstner for således at give et rigere billede af mennesket og forfatteren H.C. Andersen. Men for det første henvendte de sig til et relativt begrænset publikum, det elitære, for det andet var de oftest koncentreret i Paris og således kulturcentraliseret, og for det tredje var den enkelte kunstners præstationer en så fri fortolkning af Andersens værker, at de fjernede sig fra hans univers og i stedet eksponerede den enkelte kunstners personlige udfoldelse. Desuden var ambassadørerne alt for anonyme og blokerede i nogen grad for udsynet til forfatteren: ”Man kunne ikke se skoven for bare træer!”

Ovennævnte projekter var en del af det officielle danske program for en international udbredelse, som HCA 2005 Fonden havde ansvaret for og delvis støttede. Men som forvalter af en fejring er man ikke nødvendigvis herre over det reelle udfald af fejringen. Så meget mere er der en tendens til at søge at følge moden eller de mest iøjnefaldende kunstneriske trends. Således kan et anerkendt forfatterskab pludselig blive forandret, gjort ensformigt, blive underkastet love og praksis inden for en medie-, spil- eller teknisk verden, fjernt fra sit oprindelige budskab og ofte milevidt fra publikums forståelse.

⁵ Marc Auchet: *Den litterære oversættelse. Stilistiske udfordringer i forbindelse med oversættelsen af H.C. Andersens eventyr* (publiceres i 2007).

⁶ Kollokviets arbejde vil blive publiceret i begyndelsen af 2007.

Eventyrfortæller for børn

Pædagogiske tiltag, udstillinger rundt omkring i Frankrig, en håndfuld iscenesættelser, mange genudgivelser og enkelte forskningsdage, næsten alle rettet mod et bredt publikum, henviste til Andersen som eventyrfortæller for børn.

Inden for teaterverdenen var der i forbindelse med fejringen af H.C. Andersen forskellige bearbejdelser af hans eventyrfortællinger. Ud fra programmet kan man ikke undgå at se den røde tråd, som kendetegnede disse forestillinger. Alle var rettet mod børn, tilpasset deres univers og koncentreret omkring Paris. Det drejer sig om børneteater, marionetteater, musikalske eventyr og oplæsning, f.eks.: *Clair Obscur* (efter "Skyggen"), marionetteater (Paris); *Jazzy Joe et le petit gentil pois*, musikalsk eventyr (Paris); *Lecture musicale et spectacle conte*, Margrethe Højlund (Lyon); *Si Andersen m'était conté*, Compagnie Luni (Paris); *La petite fille aux allumettes*, Compagnie Tendanse, La scène Watteau (Paris); *La Reine des neiges et Poucette*, Comme il vous plaira (Paris); *Les tiroirs d'Andersen*, Abricadabra Théâtre (Paris); *L'ombre*, Théâtre de Rungis (Paris); *The H.C. Andersen Project – Tales and Costumes* i Rencontres Chorégraphiques Internationales de Seine-Saint-Denis' rammer (Paris-området) og festivalen *Le Standard Idéal* i Bobigny, som på sin måde bemægtiger sig Hans Christian Andersen.

De største franske forlag markerede begivenheden ved at genoptrykke enten de mest berømte eventyr eller hele samlingen med to formål: på kort sigt at udnytte 200-årets pr-effekt og på længere sigt definitivt at placere H.C. Andersen i litteraturen. Fejringen af H.C. Andersen gav således også anledning til at publicere hele samlingen i en billigbogsudgave med henblik på at relancere forfatterskabet for et stort publikum.

Der kan i den sammenhæng ikke herske tvivl om, at H.C. Andersen er eventyrforfatter: Der behøves bare et blik på omslaget fra Folio Cadet-udgivelsen i ungdomsserien fra Gallimard eller på udgivelsen fra Bibliothèque Rouge et Or for at fastslå det. Selv om Andersen har skrevet i andre genrer, er det hans eventyr, som er iøjnefaldende, og som alle påskønner. Udgivelsen af de 156 eventyr, der normalt udgør korpus, er anledning til på ny at opdage og genlæse de mest berømte.

Ligeledes har nyoversættelser medvirket til et betragteligt antal genoptryk af H.C. Andersens fortællinger i alle mulige udformninger (med illustrationer, tilhørende cd, fotos m.m.), som kan købes i boghandler eller i store supermarkeder.⁷

⁷ Genoptryk i 2005: *Andersen. Contes & Histoires*, nyoversættelse, forord og noter af Marc Auchet, éd. Librairie Générale Française, La Pochothèque; *L'histoire d'une mère*, efter H.C. Andersen, illustreret og fortalt af Peter Madsen, éd. Delcourt; *Contes d'Andersen*, alle Andersens eventyr, illustreret i tre bind, éd. Gründ; *Livre d'images sans images*, 33 eventyr, papirklip af E. Berg Gravensten; *Les contes d'Andersen*, de mest berømte eventyr, éd. Atlas (junior); *L'elfe de la rose et autres contes du jardin*, en samling af eventyr, hvor blomster, dyr, alfer, nisser, feer taler til børn, oversat af Régis Boyer, éd. Gallimard (Folio); *La petite sirène et autres contes*, oversat af Jacques Privat, éd. Librio; *Trois contes d'Andersen*, tekster efter Andersen, med vejledning til forældre og pædagoger, forord af Françoise Rachmuhl, farveill., éd. Père Castor-Flammarion; *Contes d'Andersen*, ny præsentation, ed. Rouge et Or, Bibliothèque rouge et or; *La petite sirène et autres contes*, farveill., éd. Seuil Jeunesse; *Les plus beaux contes d'Andersen*, 28 contes, fotograf Michel Maïofiss, éd. Omnibus; *Les habits neufs de l'empereur*, farveill., éd. Nord-Sud (Minedition); *La petite fille aux allumettes*, farveill., éd. Père Castor-Flammarion, Albums; *La petite sirène*, en teaterbog for de mindste, farveill., éd. Écoles des loisirs; *La petite sirène*, farveill., éd. Père Castor-Flammarion, Albums; *Le rossignol*, farveill., éd. Nord-Sud; *Le vilain petit canard*, farveill., éd. Nord-Sud (Minedition); *Le vilain petit canard*, farveill., éd. Didier Jeunesse; *L'ombre et l'étrange enfant*, en sand fortælling om Hans Christian

Sluttelig skal præsenteres et par projekter, hvor man forsøgte at belyse Andersens univers:

Internationale Andersen-studiedage afholdt i Lyon 12. og 13. december 2005. Her brugte forskere Andersens eventyr i undervisningsøjemed til analyser, som tager udgangspunkt i børns verden. Man understregede formidlingsrollen hos forældrene og hos lærerne med materiale til undervisningsforløb, læringsproces samt orientering om den litterære modtagelse.

Ved i den oprindelige tekst at undersøge tematiske perspektiver – billeder og karakterer – eller metodologiske synspunkter fokuserede man på forfatterens modernitet med henblik på at skabe en bredere forståelse hos de yngre læsere. Det at forstå teksten ved at indføre en dialog mellem læser og forfatter er et led i læringen, som er nødvendigt for at skabe mening. En sådan tilgang kan bibringe ungdomslitteraturen en tiltrængt fornyelse gennem en nyvurdering af forfatterskabet og genren, hvilket vil medføre en forhøjet kulturel kompetence hos eleverne. Papirerne fra kollokvierne vil være udgangspunkt for en række publikationer, der således kan danne basis for at holde Andersens forfatterskab i live og åbne alternative perspektiver i forhold til den gængse opfattelse.

Til disse oplysende projekter følger sig også vandrestillingen fra Odense Bys Museer, der tog udgangspunkt i tekster og billeder om digterens liv og værk. Udstillingen var på turné i nogle byer i provinsen, bl.a. i Sélestats Médiathèque, hvor der var en måneds fremvisning fra 17. maj til 18. juni. Programmet, hvor stort og varieret det end var, appellerede til samme publikum og undlod ikke at fastholde Andersen i eventyrfortællermyten.⁸

Visse publikationer prøvede at ændre det karikerede billede af H.C. Andersen; det drejer sig om nye udgaver af mindre kendte tekster⁹, rejsebeskrivelser eller tidsskrifter¹⁰, hvor man kunne fordybe sig mere i emnet end aviserne, som ikke formåede at skabe et nuanceret billede, men blot slavisk kopierede programmer, der var på plakaten. Pressen hævdede kun stemmen, når der var optakt til ballade, som f.eks. i forbindelse med åbningsshowet i Parken i København:

Det er en lidt trist historie, som Andersen kunne have forestillet sig den. Et eventyr, som kan få børnene til at fortvivle over de voksnes væremåde. I 200-året for den mest

Andersens liv af Eva Berg Gravensten, éd. Esprit Ouvert (den unge læser); *Les contes*, 13 eventyr, biographie, introd. Michelle Nikly, farveill., éd. Albin Michel Jeunesse; *Les habits neufs de l'empereur*, farveill. + 1 CD audio (21 min), éd. Didier Jeunesse (Albums-CD); *La petite fille aux allumettes*, farveill. + 1 CD audio (28 min), éd. Gallimard-Jeunesse, Folio Cadet; *La princesse au petit pois*, farveill., éd. Larousse; *La reine des neiges*, farveill., éd. Coiffard; *Le vilain petit canard*, farveill., éd. Larousse; *Mes premiers contes*, éd. Larousse.

⁸ Program maj 2005: *Andersens liv og forfatterskab*: Marc Auchets konference. *Clair obscur*: Skyggeteaterforestilling. *Aftenlæsning i skoven*: "Det gamle egetræs sidste drøm". *Naturudflugt og højtlesning under fuldmånen* med deltagelse af skuespilleren Jean Lorrain og harpespilleren Carole Daniel. *Maratonoplæsning af H.C. Andersens eventyr*: Oplæsning af de mest berømte eventyr hver halve time.

⁹ *Livre d'images sans images (Billedbog uden Billeder)*, Esprit Ouvert 2005. *Voyage à pied (Fodreise)*, Les Belles Lettres, coll. "Classiques du Nord" 2005.

¹⁰ *Voyages en Suisse*, Cabédita 2005: H. C. Andersen var en begejstret rejsende; han foretog tredive rejser gennem Europa og blev næsten ni år uden for fædrelandet: Tyskland, Sverige, Frankrig, Spanien, Svejs, Malta, Grækenland, Ungarn, ... Tyrkiet. *Hans Christian Andersen*, nr. 232, *Etudes Germaniques*, Klincksieck 2004. TDC (Textes et Documents pour la Classe), pædagogisk tidsskrift, der udgives to gange om måneden af SCÉREN-CNDP (undervisningsforlag) har tilegnet sit nummer af 1. september 2005 til udforskningen af Hans Christian Andersen.

berømte danske forfatters fødsel opstod i kongedømmet en strid i forbindelse med udgifterne til festligholdelsen af begivenheden og i forbindelse med den kommercielle udnyttelse. Arrangørerne i HCA 2005 Fonden har slået tingene stort op – for stort, måske. Nu bebrejder man dem ubetænksomhed og bekostelige udgifter.¹¹

Konklusion

H.C. Andersens tilstedeværelse i Frankrig er reel, hvis man skal dømme efter de mange oversættelser og bearbejdelser af eventyrene samt deres placering i skolens regi. Festligholdelsen af 200-året er ikke gået sporløst hen over Frankrig, men de store officielle begivenheder var forbeholdt et begrænset publikum og koncentreret i den franske hovedstad: kollokviet på Sorbonne, tiltagene i Det Danske Hus, udstillingerne i UNESCO-bygningen og på Bibliothèque La Nordique. De internationale kunstneriske begivenheder fik ikke den ønskede virkning i forhold til et bredt publikum, nemlig fremhævelsen af et rigere billede af forfatteren, da kunstnerne var for optagede af at profilere sig selv og deres præstation.

Resultatet er derfor utilfredsstillende, men årsagerne er ikke specifikt knyttet til tilfældet Andersen. De ligger derimod i måden, man finansierer kulturelle begivenheder på, idet disse underkastes en vis kulturel standardisering, eller i et uigennemsigtigt budskab pga. mangel på referencesystemer (Fabres polemiske forestilling i Avignon) eller ren navlebeskuelse. Publikums forventninger blev enten gjort til skamme af bearbejdelser, som forsimplede eller tilhylede budskabet, eller også blev tilskuerne fastholdt i de fortolkninger af eventyrerne, som har fulgt dem siden barndommen.

Andersens franske eventyr blev således en konfliktfyldt begivenhed for et bredt publikum, idet det magiske eventyrunivers blev underkastet modstridende fortolkninger, og blot et snævert publikum fik en ny kunstnerisk og universitær evaluering af forfatterskabet, idet forfatterens multikunstneriske alsidighed blev understreget.

De finansielle muligheder samt reklameeffekten gav dog grobund for flere begivenheder i den kulturelle kontekst. Man kan især glæde sig over de kvantitative spor på udgivelsesområdet – ikke kun mængden, men også mangfoldigheden i oversættelser og bearbejdelser. Ligeledes kan man glæde sig over de kvalitative spor i oversættelse og forskning og de nye tilgange til forfatterskabet, men ærgre sig over, at disse hovedsageligt henvender sig til børn. Derved fremstilles Andersen atter som eventyrforfatteren, og han fastholdes således i den traditionelle franske opfattelse.

”Andersen har gjort alt for at fortælle, at hans liv var et eventyr,” skrev Marc Aucht i forordet til sine oversættelser. At genfinde H.C. Andersens sande ansigt, de nordiske og mystiske rødder, hans rejsetrang og glæden ved at møde mennesker er at finde moderniteten hos mennesket af i dag – både forankret i historien og åben mod det andet, langt fra fordomme og tryghedsskabende klicheer, som lukker ude.

Fejringen af H.C. Andersen har imidlertid kun sløret sporene, og redueringen af billedet af H.C. Andersen har også reduceret billedet af Danmark: til et idyllisk billede af landet med dronning og en lille havfrue og med et stærkt behov for fornyelse af sit image i en globaliseret verden.

¹¹ *Copenhagen* (Agence France Presse), 29. maj 2005.

Man forsøgte at give eventyrlandets litteraturkejser nye klæder ... men det er øjensynligt vanskeligt at ændre en fastlåst opfattelse, det være sig om mennesker eller nationer, om Hans Christian Andersen eller ... Danmark!

Referencer

Generelt

www.hca2005.dk
www.andersenabcfoundation.org
www.ambparis.um.dk/fr/menu/lambassade/Actualites/HCAndersenEnFrance2005.htm
www.maisondudanemark.dk

Forskning

www.paris4.sorbonne.fr
www.fse.ulaval.ca/litactcolaix/communications.php
<http://recherche.aix-mrs.iufm.fr>

Bøger

www.ricochet-jeunes.org
www.livredepoche.com
www.paris.fr/portail/Culture

Begivenheder

www.troubleyn.be
www.nac-cna.ca/fr
www.exmachina.qc.ca
<http://abricadabra.nerim.net>

Udstillinger

www.mediatheque-selestat.net/
www-bsg.univ-paris1.fr

Presse

www.liberation.fr
www.lemonde.fr
www.lefigaro.fr
www.leparisien.fr/home/index.htm
<http://permanent.nouvelobs.com>
www.lesclesjunior.com

Desuden tak til følgende personer for deres venlige hjælp og råd:

christa.delahaye@inrp.fr
direction@mediatheque-selestat.net
thomas.kopp@festival-avignon.com
auchet.marc@wanadoo.fr
relation.enseignants@nathan.fr
sntp@wanadoo.fr
ln.fi@wanadoo.fr
tendanse@club-internet.fr

Jeg er kun skindød Eller: Kan kunst betale sig?

Lars Qvortrup

Kan kunst betale sig? Og hvordan måles det?

Hvordan vurderer man store og komplekse kunst- og kulturprojekter? Hvordan kvantificeres udbyttet af kunst- og oplevelsesøkonomiske investeringer? At besvare det spørgsmål var måske både offentlighedens og H.C. Andersen 2005 Fondens største problem i forbindelse med H.C. Andersen-fejringen.

Med H.C. Andersen-fejringen blev disse spørgsmål spidsformuleret. Hvordan måler man enkeltelementerne i og summen af følgende overflødhedshorn: Seks store billedkunst-udstillinger, fra AROS' *Fairy Tales Forever* til *Skyggespil* på Brandts Klædefabrik. John Neumeiers ballet *Den lille havfrue* og stribevis af andre ballet- og danseprojekter. Hotel Pro Formas *Jeg er kun skindød* og ca. tyve andre store teaterprojekter i Danmark og i udlandet samt mere end halvtreds amatørteaterprojekter. Danmarks Radios daglige H.C. Andersen radiobilleder, i alt mere end 150. Rumle Hammerichs *Unge Andersen*, der vandt en Emmy i New York. Anne Wivels film med Niels Birger Wamberg, Johannes Møllehave og Kathrine Lilleør. Hans Edvard Nørregård-Nielsens Italiens-tur i Andersens fodspor, for ikke at tale om Bille Augusts ufuldførte filmprojekt. Natfilm Festivalen og Odense Film Festival. Per Nørgårds og Suzanne Brøggers musikdramatiske værk *Lygtemændene er i byen*. En perlerække af koncerter i Danmark og udlandet. Elvis Costellos operaprojekt. Operafestivalen i Odense. Penguins tredive eventyr i hardcover-udgave og i den berømte klassikerserie i paperback – i både Storbritannien og USA. Nyoversættelserne til fransk, polsk og tyrkisk, hvortil kommer de russiske, kinesiske og arabiske oversættelser. Undervisningsmaterialet til grundskolelærere, der er oversat til mere end tyve sprog. Udgivelsen af de samlede værker i 18-bindes pragtudgave. Bjørn Nørgaards trehovede H.C. Andersen-uhyre *Skyggen – Rejsekammeraten – Improvisatoren*. For nu ikke at nævne megashowet i Parken lørdag den 2. april med Tina Turner i spidsen, den forudgående, langstrakte gallaaften i Det Kongelige Teater og VIP-arrangementet i Københavns Rådhus dagen efter.

Hvad var den samlede værdi af dette fyrværkeri af kunstneriske og uddannelsesmæssige frembringelser? Hvad var de mange enkeltværker og -opførelser hver især værd? Hvad var bedst, og hvad trak ned på regnskabet? Og hvordan understøttede den ene opførelse den anden?

Disse afgørende spørgsmål havde dagspressen og de elektroniske medier ikke noget svar på. Men hvad gjorde man så? Man valgte i mange tilfælde andre og stilistisk set mere taknemmelige journalistiske vinklinger. Én vinkling var Tina Turner, en anden var påstanden om organisatorisk uorden i H.C. Andersen 2005 Fonden. Begge vinklinger havde den arbejdsmæssige fordel, at de mange konkrete historier, uanset hvad de handlede om, næsten skrev sig selv. De blev så at sige ekkoer af

Turner-skandalen: for dyr og for dårlig. Undtagelserne til denne fremgangsmåde var velmente oversigtsvurderinger, der imidlertid ikke baserede sig på noget samlende metodisk greb, men i hovedsagen bestod af opremsninger af enkeltbegivenheder og korte enkeltvurderinger. Man manglede tydeligvis en metode til at vurdere et nyt og ukendt mega-fænomen som H.C. Andersen-fejringen.

Men hvad værre var: Heller ikke H.C. Andersen 2005 Fonden selv havde tilsyneladende noget svar på disse spørgsmål. Jo, man prøvede at argumentere for, at hele den kolossale satsning havde betydning for turismebranchen, svineeksporten og branchen af Danmark. Man bad oven i købet et "mediaanalysebureau" om at måle værdien af den samlede satsning. Bureauet svarede efter omhyggelige undersøgelser, at den samlede investering på 198 millioner kroner havde udløst en mediedækning svarende til 3,65 milliarder kroner. Men det var der rimeligvis ingen, der tog alvorligt.

Så det er altså problemet: I en tid, hvor satsninger i kunst-, kultur- og oplevelsesøkonomi som det, vi var vidne til med H.C. Andersen 2005-fejringen, bliver reglen snarere end undtagelsen, har vi tilsyneladende ikke værktøjer til at måle og vurdere effekten. Kan kunst betale sig? Hvad er den værd? Bidrager den – og i givet fald i hvilket omfang – til udviklingen af befolkningens æstetiske og kreative realkompetence? Hvordan gør man, hvis man gerne vil besvare sådanne spørgsmål?

Eksempel: *Jeg er kun skindød*

Et af de projekter, som H.C. Andersen 2005 Fonden støttede, var Hotel Pro Formas *Jeg er kun skindød*.¹ Det vil jeg tage udgangspunkt i for at undersøge, om det er muligt at udarbejde metoder, ved hjælp af hvilke man i det mindste kan komme svaret på ovenstående spørgsmål en smule nærmere.

I alt støttede fonden kunst- og kulturprojekter med godt 100 millioner kroner – helt nøjagtigt 102.200.623 kroner. Herudover brugte fonden knap 14 millioner kroner på turismeprojekter og godt 15 millioner kroner på uddannelsesprojekter. Åbnings- og afslutningsarrangementer kostede godt 66,5 millioner kroner. PR, kommunikation og sekretariat 47 millioner kroner. De samlede udgifter beløb sig til godt 245 millioner kroner.

Men altså: Godt 100 millioner kroner gik til kunst- og kulturprojekter, og i alt blev der gennemført godt og vel 100 projekter inden for kategorierne billedkunst; dans; film, radio, tv og multimedier; klassisk musik; litteratur; byinitiativer og byrum; museale udstillinger; opera; rytmisk musik; teater og underholdning. I den billige ende var Ensemble Nordlys' *Eventyrkoncert*, der modtog 12.000 kroner i støtte. Dyrest var udgivelsen af H.C. Andersens samlede værker med en støtte på 9,5 millioner kroner.

Gennemsnitsstøtten pr. projekt var én million kroner. Og det var netop, hvad Hotel Pro Formas forestilling *Jeg er kun skindød* fik fra H.C. Andersen 2005 Fonden.

Hvad er viden værd?

Hvad er værdien af kunst og kultur?

Spørgsmålet er, hvad man fik for pengene? Var man ambitiøs, kunne man spørge, hvordan den samlede investering på 198 millioner kroner – 245 millioner minus 47 millioner til PR og administration – forrentede sig. Her vil jeg nøjes med at besvare

¹ Tak til Hotel Pro Forma for at have hjulpet mig med at fremskaffe materialer til denne artikel.

det mere specifikke spørgsmål: Hvad var udbyttet af den ene million kroner, som fonden investerede i forestillingen *Jeg er kun skindød*?

Dette spørgsmål kan besvares på mange forskellige måder. Det umiddelbare svar er, at man fik en forestilling, dvs. en kunstnerisk produktion. Derudover fik man en lang række opførelser i Danmark og i udlandet, og dertil igen endnu flere omtaler og anmeldelser i danske og udenlandske aviser og tidsskrifter. Sidst, men ikke mindst fik en lang række tilskuere en kunstnerisk oplevelse.

Men det siger jo ikke så meget. Naturligvis fik man en forestilling, nogle opførelser og et antal tilskuere. Men hvad var det værd? Hvordan måler man værdien af kunst og af de følgevirkninger i form af anmeldelser, omtaler, artikler og kunstneriske oplevelser, kunst har? Kan økonomisk kapital, der måles i kroner eller euro, omsættes i kulturel eller kunstnerisk kapital? Findes der overhovedet en fælles og målbar kurs for kulturel kapital, og hvad er i givet fald vekslefoden?

En måde at besvare spørgsmålet på er at omsætte kunstværket og dets følgevirkninger til viden. Man kan i givet fald udtrykke udbyttet vidensøkonomisk. Hvilken ny viden frembringer et værk i dets møde med publikum? Bliver tilskuerne klogere, og i givet fald: På hvilke måder?

Hvis man vælger denne fremgangsmåde – og det er denne artikels forslag – skal det indledningsvist understreges, at det forudsætter et bredt vidensbegreb. Man bliver som regel ikke bedre til regning, og man tilegner sig ikke større viden om fynske kystbyer ved at gå i biografen eller til koncert. Men alligevel er de fleste enige i, at man bliver klogere, mere sensitiv eller kommer til at forstå sig selv og sin omverden bedre af at læse bøger, høre musik og gå på kunstudstillinger. Kort sagt: Man lærer af at bruge og engagere sig i kunst. Men hvad gør man, når man lærer? Man tilegner sig viden. Mit ræsonnement er derfor, at det man lærer, må kunne udtrykkes og opgøres i form af viden. Men ræsonnementet forudsætter, at viden defineres bredt: som summen af kundskaber og færdigheder, der udspringer af praktiske, etiske og/eller æstetiske erfaringer.

Hvis man accepterer denne fremgangsmåde, er det i det mindste *principielt* muligt at finde ud af, hvilken effekt H.C. Andersen-fejringen – eller opførelserne af *Jeg er kun skindød* – havde. Hvor meget og hvilke former for samfundsmæssig viden blev der frembragt som direkte eller indirekte effekt? Forudsætningen for at lave en sådan opgørelse er imidlertid, at man får hold på spørgsmålet, hvordan man måler værdien af ny viden, hvad enten den er frembragt af kunstnere eller af forskere. Hvilken værdi har Carl Nielsens seks symfonier eller en doktorafhandling om moderne erkendelsesteori? Hvordan opgør man værdien af Højskolesangbogen eller Per Højholts forfatter-skab? Hvis man kunne besvare disse spørgsmål, kunne man måske give et bud på, hvad en nation får ud af sine kultur- og kunstbevillinger. Ja, man kunne måske til og med komme med et svar på, hvad der betyder mest, svineeksporten eller kultureksporten. Og kan man ikke det, kunne man i det mindste indkredse kriterierne for, hvordan man i det hele taget udformer et videns- eller, som det hedder, ”oplevelsesøkonomisk” regnskab.

Forlegenhedsreaktioner

Ser man på de forudsætninger, der findes i dag, er det nedslående resultat, at vi ikke kan besvare de spørgsmål, der stilles. Vi ved ikke, hvad viden er værd, eller hvordan den måles. Vi kender ikke engang kriterierne for et vidensøkonomisk regnskab. Selv

hvis man indledningsvist anerkender, at udbyttet af kultur, kunst og forskning kan omsættes i viden (viden defineres her bredt som kundskaber og færdigheder, dvs. som resultatet af teoretisk, æstetisk eller praktisk baserede erkendelser og erfaringer), af føder det alligevel ikke noget umiddelbart vidensøkonomisk resultat. For hvad er viden værd? Det er der trods den megen litteratur om vidensøkonomi ikke givet noget alment anerkendt svar på.

Tværtimod er litteraturen fyldt med forlegenhedsreaktioner. Allerede i 1959 skrev den engelske økonom og organisationsteoretiker Edith Penrose: "Ganske vist har økonomer naturligvis anerkendt den dominerende rolle, som den voksende viden spiller i økonomiske processer, men de har i det store og hele ment, at hele emnet vedrørende viden er så glat, at det smutter mellem hænderne på dem." (Penrose 1959: 77). Selv om den vidensøkonomiske guru, Peter Drucker, ti år senere, i 1969, fremhævede at viden er blevet "den centrale kapital, omkostningscenter og den afgørende ressource for økonomien" (Drucker 1969: ix), foranledigede det ham ikke til at værdisætte viden eller til at udarbejde en systematisk vidensøkonomi. Ja, selv når opgaven faktisk er at foretage vidensøkonomiske kvantificeringer, lyder den karakteristiske konklusion, her formuleret i en rapport af McKinsey & Company: "Viden er meget forskellig [...] fra de traditionelle værdier, især fordi måden, den fungerer på [...], er vanskelig at efterspore, og den værdi, den tilfører, ikke umiddelbart kan kvantificeres" (Kluge et al. 2001: 4). Der synes med andre ord at være belæg for den tyske sociolog og filosof Niklas Luhmanns kritiske konklusion: "Hvad er viden? Hvis man går ud fra samfundsteorien, ja selv hvis man betegner det moderne samfund som et "videnssamfund", finder man ikke noget brugbart begreb om viden." (Luhmann 2002: 97).²

Viden som eksogen faktor i pengeøkonomien

Men kan man ikke give noget direkte svar på, hvad viden er værd, kan man måske krybe udenom ved at svare indirekte.

En almindelig hverdagsøkonom ville for eksempel kunne sige, at viden er det værd, som den kan bruges til erhvervsøkonomisk. Hvis jeg ved, at benzinen er billigere ét sted end et andet, kan jeg spare penge ved at handle hos det billige selskab. Hvis jeg ved, hvordan man producerer skinker billigere eller bedre end de andre skinkeproducenter, kan jeg vinde den økonomiske kamp ved at underbyde konkurrenterne. Hvis jeg kan sprede viden om mine egne produkter og ydelser, kan jeg vinde kampen i kraft af min større synlighed.

Men uanset om jeg bruger min merviden på den ene eller anden måde, gør jeg i alle disse tilfælde regnskabet op ved at give svar på spørgsmålet: Hvad koster den viden, jeg benytter, og hvad tjener eller sparer jeg på at have skaffet mig den? Man spørger med andre ord ikke om, hvad viden er værd, men hvad den pengeøkonomiske effekt af viden er værd. Man transformerer vidensøkonomi til pengeøkonomi, fordi pengeøkonomien taler i et sprog, der er til at regne med.

Men det er indlysende, at man ikke dermed besvarer spørgsmålet om, hvad viden som sådan er værd. Man leverer ikke et vidensøkonomisk regnskab. Man undgår det væsentlige, men også vanskelige spørgsmål og forholder sig i stedet til det afledte: Hvad kan viden bruges til? Men herved laver man ikke vidensøkonomi, men alminde-

² Jeg har ikke mulighed for inden for rammerne af denne artikel at diskutere definitionen på viden eller de mange bud på teorier om vidensøkonomi (jf. f.eks. Boisot 1995 og 1998; Leydesdorff 2006; Scharmer 2001; Stehr 2006). Jeg må her henvise til Qvortrup 2006.

lig virksomhedsøkonomi og betragter alene viden som et input, dvs. som det, der med et fint ord hedder en eksogen faktor. Den underforståede påstand er, at viden ikke er noget værd i sig selv, men kun bliver noget værd, når den forøger den national- eller virksomhedsøkonomiske omsætning. Og så er vi lige vidt, for de fleste vil nok være enige med mig i, at værdien af *Jeg er kun skindød* ikke udtømmende eller fyldestgørende kan måles i den betydning, den har for svineeksporten eller turismebranchen, ligesom der ikke er meget, der tyder på, at man bliver en bedre børsspekulant – men måske nok en bedre pokerspiller – af at gå i teatret.

Viden som spaltmillimeter

Der findes imidlertid også et andet forslag til, hvordan man laver et vidensøkonomisk regnskab: Man kan måle den viden, der frembringes, i spaltmillimeter: Hvor megen *omtale* skaber en bestemt kultur- eller kunstøkonomisk investering? Hvor mange spaltmillimeter eller udsendelsessekunder svarer denne omtale til? Og hvad ville alle disse spaltmillimeter og udsendelsessekunder koste, hvis de skulle købes som reklameplads og -tid?

Sådan har det såkaldte ”mediaanalysebureau” OMD (Optimum Media Direction) gjort sagen op, da de blev bedt om at vurdere, hvad H.C. Andersen 2005 Fonden havde fået ud af sin samlede investering på 198 millioner kroner. De har foretaget en ”værdifastsættelse” af den indsats, H.C. Andersen 2005 Fonden har gjort. Denne værdifastsættelse er baseret på en vurdering af, hvad det tilsvarende ville have kostet at gennemføre en kommercielt mediebasert marketingsindsats med samme ”respons-effekt”, som det hedder, over for målgrupper som avis- og magasinlæsere, radiolyttere og tv-seere. Ud fra denne definition har OMD opgjort værdifastsættelsen af den internationale mediedækning som følger: Omtalen i aviser, magasiner, tidsskrifter med mere svarer, omsat til reklamespaltmillimeter, til 3,16 milliarder kroner. Omtalen i radio og tv ville have kostet godt 452 millioner kroner, og de videoindslag, der er produceret og distribueret internationalt som led i turismemarkedsføringen, svarer til en værdi på godt 32 millioner kroner. Den samlede værdi er 3,65 milliarder kroner.

Hvis det er rigtigt, har investeringen været usædvanligt lukrativ: Man har, som allerede nævnt i indledningen til denne artikel, opnået en mediedækning svarende til 3,65 milliarder kroner ved at bruge 198 millioner kroner.

Igen må man imidlertid sige, at man måske har leveret et svar – men desværre ikke et svar på det, man oprindeligt spurgte om. For kan man værdifastsætte opførelsen af *Jeg er kun skindød* i spaltmillimeter og sendesekunder? Kan forestillingens videnskæssige effekt måles i omfanget af den medieomtale, den fremkaldte? En af konsekvenserne ville være, at skandaler i så fald er bedre end gedigne, men ikke-sensationelle professionelle produktioner, hvilket for eksempel ville betyde, at Tina Turner var mere værd end summen af alle de øvrige aktiviteter under H.C. Andersen-fejringen. Det er der vist ikke rigtig nogen, der tror på. Sådan kan man ikke måle det. For ganske vist var den såkaldte Muhammed-krise den mest omtalte danske begivenhed i 2006 i de internationale medier, men der er næppe nogen, der mener, at den var den nationaløkonomisk bedste investering ”worldwide” siden angrebet på World Trade Center den 11. september 2001.

Selvfølgelig er det da fint, at H.C. Andersen-fejringen trak turister til landet. For turister lægger penge i forlystelsesparker og på danske kroer og campingpladser. Og

selvfølgelig er det da OK, at "Danmark" bliver brandet i ind- og udland, især hvis omtalen er positiv.

Alligevel kan enhver nok se, at man ikke rigtigt kommer nogen vegne på denne måde. Man måler værdien af viden efter en målestok, som ikke har noget med viden at gøre. Og værdien af viden kan nu altså ikke opgøres efter samme principper som værdien af skinker og højoktan benzin eller af reklamer målt i spaltmillimeter.

Hvad er kunstnerisk frembragt viden værd?

Forslag til et videnskøkonomisk svar

Hermed er vi tilbage ved udgangspunktet: Hvis vi antager, at kunst, ligesom forskning, frembringer viden, dvs. gør mennesker mere kyndige i praktisk, æstetisk og etisk henseende, hvordan måler man da det?

Det er min påstand, at hvis dette spørgsmål overhovedet skal kunne besvares, må det ske videnskøkonomisk: Hvor megen ny viden frembragte alle disse projekter?

Selv om man måske kan blive enig om denne påstand, melder der sig imidlertid straks en ny udfordring, nemlig at viden ikke bare er viden. For at opstille et videnskøkonomisk regnskab må man skelne mellem forskellige former for viden.

Videnskategorier – Hvordan måler man *Jeg er kun skindød*?

Min hensigt er som nævnt at skitsere principperne for et kunst- og kulturregnskab ud fra omfanget og arten af den viden, det pågældende kunstværk eller en given kultursatsning fremkalder. Grundlaget er, som ligeledes nævnt, et bredt begreb om viden: summen af kundskaber og færdigheder, der udspringer af praktiske, etiske og/eller æstetiske erfaringer.

Men viden er ikke bare viden. Analyserer man viden, kan den kategoriseres i hvert fald i tre typer (det følgende bygger på Qvortrup 2001, 2004 og 2006). Første ordens viden, som også kan kaldes "paratviden" eller "faktor 1-viden". Anden ordens viden, som også kan kaldes "kompetence" eller "faktor 10-viden". Tredje ordens viden, som også kan kaldes "kreativ viden" eller "faktor 100-viden".

Første ordens viden

Den første form for viden er den, man kan kalde umiddelbar viden eller "paratviden": Jeg ved, at to plus to er fire. Jeg kender navnene på de fynske kystbyer. Jeg kan remse alle de tyske præpositioner op, som styrer akkusativ. Det er paratviden, som kan kvantificeres i antal eller spaltmillimeter. To præpositioner er dobbelt så mange som én. Tolv kystbynavne er tre gange så mange som fire. Står der "Danmark" 10.000 gange, kan det tælles op og måske omregnes til et beløb i kroner og ører, selv om omregningsfaktoren reklameafgift ikke er den mest indlysende.

Kategorien første ordens viden eller faktisk viden indgår som første element i et vidensregnskab. Her er metoden principielt set simpel: Hvor mange har fået hvor meget viden? Tager vi opførelsen af *Jeg er kun skindød*, er grundlaget det følgende:

- Den 9. april 2005 havde forestillingen verdenspremiere i Schauspiel Köln i Tyskland. Derefter spillede den fem gange, nemlig 11.-15. april samme sted.

- Den 18. august havde forestillingen Danmarkspremiere i Christiansborg Ridehus i København, hvor den derefter blev opført hver dag undtagen søndag fra den 19. august til den 3. september 2005. Forestillingens lydside blev transmitteret i DR P2 lørdag den 20. august.
- Den 22. og 23. september 2005 blev den opført på Venedig Biennalen, Italien.
- Den 12. til 14. januar 2006 blev den opført på Spielzeiteuropa, Berliner Festspiele, Tyskland.
- Den 21. og 22. september 2006 blev den opført på Sava Centre Theatre, Belgrade Internationale Theatre Festival i Beograd, Serbien.

I alt blev den altså opført 28 gange, fem forskellige steder i fire lande. Med en samlet tilskuercapacitet pr. forestilling på 325 personer og en estimeret gennemsnitlig belægningsprocent på 70 kan det anslås, at der var et samlet publikum på 6-7000 personer.

Hertil kommer imidlertid anmeldelser og anden form for omtale, som også må indregnes under den rent additive videnskategori:

I Danmark blev forestillingen efter Danmarkspremieren den 18. august anmeldt i følgende dagblade: *Ekstra Bladet* den 19. august, *Politiken* og *Kristeligt Dagblad* den 20. august, *Berlingske Tidende*, *Børsen* og *Information* den 22. august, *Urban* og *Jyllandsposten* den 25. august og *Weekendavisen* den 27. august, dvs. i alt ni store anmeldelser. Cirka en million mennesker har herigennem kunnet danne sig et anden-håndsindtryk af forestillingen.

Der var følgende store foromtaler eller kommentarer: *Politiken* (kronik) den 23. april, *Information* den 14. juni, *Information* og *Berlingske Tidende* den 10. august, *Jyllandsposten* den 12. august og *MetroXpress*, *Helsingør Dagblad* og *Jyllandsposten* den 17. august. Desuden indgik forestillingen i *Politikens* to store reportager fra Venedig Biennalen den 1. og 2. oktober. Endelig var der en 40 minutters portrætudsendelse om Kirsten Dehlholm i DR 2 mandag den 25. april med flere genudsendelser. I udsendelsen, der blev vist en uge efter opførelserne i Köln, var der indslag fra den tyske opsætning af *Jeg er kun skindød*. Igen har ca. en million mennesker haft mulighed for at læse om forestillingen og dermed danne sig en mening om den og om performanceteatret i almindelighed.

I den videnskabelige litteratur er forestillingen blevet omtalt i blandt andet tidsskriftet *Teater* 1, nr. 123, 2006, *Dansk Musik Tidsskrift* nr. 6, juni 2005 og *Peripeti. Tidsskrift for dramaturgiske studier* nr. 6, 2006. Her nås et begrænset, men også velafgrænset og professionelt interesseret og informeret publikum.

Endelig kan der registreres cirka 16 små-notitser i dag- og ugeblade, især i dagene op til Danmarkspremieren i august 2005.

I udlandet er forestillingen blevet omtalt og anmeldt som følger:

I Sverige blev den danske opførelse anmeldt i *Kvällsposten* den 20. august.

I Tyskland blev forestillingen efter verdenspremieren den 9. april anmeldt i *Bilds Köln-tillæg*, *Kölner Stadt-Anzeiger*, *Kölnischer Rundschau* og *Frankfurter Rundschau*, alle den 11. april. Desuden var der et stort interview med Kirsten Dehlholm i *Kølns Stadtrevue*, april 2005. Før, under og efter opførelserne på Berliner Festspiele den 12., 13. og 14. januar 2006 var der en omfattende mediedækning i form af foromtaler og interviews med Kirsten Dehlholm i *Tagesspiegel* (interview), *Exberliner* (interview på engelsk), *Berliner Zeitung* (opførelsesplan og foromtale), *Berliner Morgenpost* (foromtale), www.Aviva-berlin.de (et online magasin for kvinder, foromtale), www.kultura-extra.de (online kultur-magasin, foromtale) og *Rundfunk*

Berlin-Brandenburg (radiointerview). Desuden var der småomtaler i *Zitty*, *Sieges-säule*, *Kurfuerstendam*, *www.kulturnews.de*, *tip*, *BZ*, *tageszeitung*, *Tagesspiegel* og *Economist.com*.

I Italien blev *Jeg er kun skindød* som allerede nævnt opført den 22. og 23. september 2005 på Venedig Biennalen. Forestillingen blev fyldigt anmeldt i *Il Riformista* (25. september), *Il Manifesto* (2. oktober) og *Primafila* (november). Desuden var der et engelsksproget interview med Kirsten Dehlholm i *Artlife* (november).

Forestillingen blev som ligeledes nævnt opført den 21. og 22. september 2006 på Belgrade Internationale Theatre Festival (BITEF) i Beograd. Her er der ikke registreret medieomtale eller -anmeldelser, men der bør nævnes, at forestillingen modtog BITEF's "special award".

Endelig er der registreret en enkelt foromtale i det polske musik- og kulturtidskrift *Ruch Muzyczny* nr. 20, 2. oktober 2005, nemlig artiklen "Andersen w naszych sercach" ("Andersen i vores hjerter") af Eva Maria Jensen. Her får *Jeg er kun skindød* en fyldig omtale.

Naturligvis må man skelne mellem den langt mere intensive viden, man får ved at overvære en opførelse sammenlignet med den, man får ved at skimme en anmeldelse eller en journalistisk omtale. Men formålet her er alene at registrere, hvor mange der har fået en viden, de ikke før havde – dvs. for eksempel en viden om eksistensen af forestillingen *Jeg er kun skindød*, om fænomenet "performanceteater", om Hotel Pro Forma eller Kirsten Dehls historie, eller om eksistensen af andre fortolkninger af H.C. Andersen end de almindeligt udbredte.

Som sammenfatning af denne rent kvantificerende optælling af den direkte og den medierede publikumstilgang til *Jeg er kun skindød* kan man på dette grundlag opstille følgende registrering og sammentælling af omfanget af første ordens viden – dvs. umiddelbar, faktisk viden – som opførelsen af *Jeg er kun skindød* gav anledning til.

Nation	Genre	Medie	Antal	Anslået antal læsere/publikum*)
Danmark	Opførelser	Scene	15	3000
Danmark	Radiotransmission	Radio	1	?
Tyskland	Opførelser	Scene	9	1800
Italien	Opførelser	Scene	2	500
Serbien	Opførelser	Scene	2	500
Opførelser i alt			28	6400
Danmark	Anmeldelser	Avis	9	1 million (pot.)
	Større omtaler	Avis	10	1 million (pot.)
	Forskningsartikel	Tidsskrift	3	
	Portrætudsendelse	TV	1	
Sverige	Anmeldelser	Avis	1	
Tyskland	Anmeldelser	Avis	4	
	Større omtaler	Avis/website	7	
Italien	Anmeldelser	Avis	3	
	Større omtaler	Avis/website	1	
Polen	Større omtaler	Tidsskrift	1	
Medieanmeldelser i alt			17	
Medieomtaler m.v. i alt			23	

*) Jeg har undladt at opgøre antallet af læsere/seere af avis-, tv- og digitale anmeldelser og omtaler. Der er naturligvis adgang til de pågældende mediers oplags-, læser- og seertal, men det siger ikke så meget om, hvor mange der faktisk har læst eller set de pågældende artikler.

Anden ordens viden

Den anden form for viden er den, man kan kalde anvendt viden eller "kompetence". Det er viden om, hvordan man bruger sin viden. Jeg ved ikke alene, hvordan man adderer og multiplicerer, men jeg kan også bruge det til at købe ind i Kvickly. Jeg ved ikke bare, hvordan man bruger en hammer og en skruetrækker, men jeg kan også bruge denne viden til at bygge legehuse til børnene og sætte hylder op i bogreolen. Den, der forøger sin kompetence, forøger ikke sin viden lineært, men eksponentielt. Derfor er viden om viden – anden ordens viden – eksponentielt mere værd end paratviden. Det er naturligvis umuligt at vide hvor meget mere, men ét bud er, at man kan multiplicere med ti.

Herudfra må man stille spørgsmålet, om vi er blevet mere kompetente af at fejre H.C. Andersen. Har publikum, avislæsere og mediebrugere også fået anden ordens viden? Svaret er uomtvisteligt: Ja! Har man anskaffet sig Andersens samlede værker, ved man derigennem ikke blot mange gange mere, end man tidligere vidste (fordi man må formodes at have læst mange gange mere Andersen, end man havde, før man fik de mange bind). Nej, man ved også meget mere om Andersen og hans tid, og man kan bruge denne viden, når man læser anden skønlitteratur fra samme periode og i øvrigt beskæftiger sig med kunst, kultur og historie.

Et tilsvarende argument kan man bruge om *Jeg er kun skindød*: Efter at have set forestillingen har den enkelte tilskuer ikke blot forøget sin viden om Kirsten Dehls og Hotel Pro Formas værker additivt, dvs. med yderligere 90 minutter. Vedkommende har også forøget sine kompetencer, dvs. sin evne til at forholde sig til tusindvis af andre fænomener i sin samtid og hverdag. Han eller hun er blevet en mere kompetent borger.

Lad mig prøve at illustrere dette med nogle eksempler fra forestillingerne og anmeldelserne og omtalerne af dem, lige fra de mest banale kompetenceforøgelser til de mere sofistikerede.

De, der har set eller læst om forestillingen, har kunnet føje yderligere et argument til deres viden om og holdning til H.C. Andersen-fejringen: "Mangt og (alt for) meget er vi blevet budt på i anledning af H.C. Andersen-året. Men ikke noget der ligner eller lyder som det her", skriver Henrik Queitsch i *Ekstra Bladet* (19. august 2005). Man går altså fra forestillingen eller bare fra anmeldelsen med yderligere et – måske ikke voldsomt originalt – argument i den på det tidspunkt rasende offentlige debat om jubilæet.

"Hvor er det geniale strejf fra 90'er-forestillingerne? Hvor er den konsekvente åbenhed fra den fem år gamle performanceinstallation 'jesus_c_odd_size'?" Sådan spørger Janus Kodal i sin anmeldelse i *Politiken* (20. august 2005). Igen skal der ikke megen fantasi til at høre det kulturbærende borgerskab gentage spørgsmålene ved sæsonens middagsselskaber. Anmeldelsen tilfører med andre ord social og kulturel kompetence, hvad enten denne kompetence bruges i en opdatering af den enkeltes personlige "Hotel Pro Forma regnskab" eller bare bruges som imponator-effekt. Noget tilsvarende kan man forestille sig som effekten, om end for et lidt andet segment, af anmeldelsen i *Børsen* den 22. august 2005. "Man skal holde tungen lige i munden for at følge med i 'Jeg er kun skindød'", skriver Lars Wredstrøm som begrundelse for at give fem ud af seks stjerner. "[...] er De til en teateroplevelse, der ligger langt ud over det sædvanlige [...], bør De ikke gå glip af denne spændende, men udfordrende opsætning." Jo, de 90 minutters forestilling er nok en investering, der kan give afkast i form af kulturel kapital.

Også hvis man har behov for eller trang til at positionere sig rindalistisk, kan man få forøget sin kompetence ved at læse aviser: Gratisavisen *Urban* anmeldte forestillingen den 24. august 2005, og her skrev Rie Hammer, at forestillingen var "søvnudsendende selvsmagende". Ganske vist var nogle af billederne flotte, men: "Handling er der ingen af – det er jo performance". Forestillingen "synes uden synlig idé", og "tempoet snegler sig af sted". Det er ikke svært at forestille sig det ovenfor nævnte middagsselskab udvidet med et andet kultursegment. Minerva-modellens blå og grønne segment kan nu slås med det rosa segment: Argumenter og modargumenter er serveret, diskussionen er på forhånd sat i scene.³

Endnu tydeligere bliver kompetence-effekten af forestillingen, hvis man læser de mange større omtaler af forestillingen. Her får læseren udvidet perspektivet på H.C. Andersen: Man bliver klog på "digterens mørke og frygtsomme side", skriver *Metro Xpress* den 17. august. Man indføres i den internationale performance-scene, f.eks. i Monna Dithmers reportager fra teaterbiennalen i Venedig i *Politiken* den 1. og 2. oktober 2005. Man får indsigt i Hotel Pro Formas og Kirsten Dehlholms kunstneriske karriere og historie, får tilført yderligere argumenter i forhold til H.C. Andersen-fejringen, udvidet sit kendskab til Christiansborg Ridehus' historie og bliver opdateret, hvad angår det danske og internationale performanceteater.

Noget tilsvarende gælder de udenlandske omtaler af forestillingen. Der kan ikke være tvivl om, at tyske, italienske, serbiske og polske tilskuere og mediebrugere får ændret deres kendskab vedrørende den danske kulturscene og får bearbejdet deres opfattelse af H.C. Andersen ikke blot faktuel, men også hvad angår evnen til at sætte allerede erhvervet paratviden i perspektiv.

Endelig må man nævne den teaterfaglige, dramaturgiske og æstetiske effekt af forestillingen. Her er virkningsforløbet langsommere. Men af de eksempler, der allerede er kommet, kan man se, at forestillingen og de efterfølgende analyser af den har indflydelse på den opførelsesmæssige praksis og på den æstetiske forskning.

Alle disse eksempler indplacerer jeg i vidensregnskabet under anden ordens viden eller "kompetence" og påstår, at effekten ikke er en faktor 1, men en faktor 10. Begrundelsen er, at den viden, der her tilføres i form af kundskaber, færdigheder og erfaringer, kan bruges igen og igen i forhold til andre fænomener. Den kan bruges i forhold til vurderingen af H.C. Andersen-fejringen, i forhold til den almindelige kunst- og kulturdebat, i vurderingen af H.C. Andersens forfatterskab og i forhold til forandringen af den teaterfaglige praksis. Der er med andre ord god grund til at antage, at forestillingen havde en stor effekt i forhold til forøgelsen af den almindelige praktiske, etiske og æstetiske kompetence.

³ Minerva-modellen blev oprindeligt lanceret for en større offentlighed af Henrik Dahl i bogen *Hvis din nabo var en bil* (Dahl 1997). Den skelner mellem fire livsstilssegmenter: det veluddannede, liberalistisk indstillede befolkningssegment (senere kaldet det blå segment), det veluddannede, men solidarisk indstillede befolkningssegment (det grønne segment), det dårligere uddannede, liberalistisk indstillede befolkningssegment (det violette segment) og det dårligt uddannede, traditionsorienterede befolkningssegment (det rosa segment). Dahl har i øvrigt selv dementeret modellen ved kunstopolitisk at placere sig i det rosa segment, selv om han i andre henseender tilhører det grønne (eller måske det blå) segment (jf. interview i *Politiken* november 2006, hvor han vurderer Hotel Pro Forma helt på linje med den ovenfor refererede anmeldelse i *Urban*).

Tredje ordens viden

Endelig er der den tredje form for viden, den man kunne kalde viden om grundlaget for viden. Ikke alene har man en beholdning af paratviden, og ikke alene har man en viden om, hvordan man kan bruge denne viden. Man har også en viden om, hvordan al denne viden og alle disse kompetencer kommer i stand. Hvorfor ved vi, hvad vi ved, på den ene og ikke på den anden måde? Hvilke paradigmer styrer vores viden om verden? Igennem hvilken optik anskuer vi fænomener i vores omverden? Her sker der ikke, med Piagets termer, en assimilation af ny viden til det allerede eksisterende kognitive "frame"; nej, her foregår der akkomodation, dvs. det eksisterende kognitive frame ændrer sig under påvirkning af de påvirkninger, det udsættes for.

Denne tredje form for viden kan kaldes kreativ viden, fordi det er forandrende viden. Det er den slags viden, som vender tidligere viden på hovedet. Før renæssancen var det alment vedtagne paradigme eller mentale frame, at *jorden* var verdens centrum; men efter den kopernikanske revolution blev man klar over, at *solen* kan anskues som centrum for planetsystemet. Dette vendte naturligvis op og ned på såvel den eksisterende paratviden om verdensrummet som på måden, hvorpå denne viden kunne bruges. Man bliver kreativ af at tilegne sig tredje ordens viden: Man ser verden kvalitativt anderledes.

Dette kendes fra alle tilværelsens områder, herunder blandt andet fra erhvervs-livet. En ting er at få forøget sin beholdning af paratviden eller at tilegne sig nye kompetencer. I så fald ved man mere eller kan løse opgaver bedre og smartere. Men en anden og helt afgørende ting er at blive i stand til at tænke sin egen virksomhed anderledes, dvs. "frame" den på en ny måde. Den dag, IBM indså, at virksomheden ikke producerede skrivemaskiner, men databehandlingsmaskiner, distancerede de Remington, som ikke formåede at foretage dette kognitive kvantespring.

Det er almindeligt antaget, at kunst kan stimulere os til at tænke anderledes. I nogle tilfælde kan kunsten direkte påvirke vores mentale paradigmer: Tænk bare på, hvordan du så verden før og efter mødet med de franske impressionister eller – med et helt bogstaveligt eksempel – på dit syn på sygehuse før og efter Lars von Triers serie om "Riget". Sundhedssektoren og dens eksperter og hvidkittede overlæger forvandlede sig i kraft af den kunstneriske erfaring. Eller tænk, med et mindre banalt eksempel, på dybe og afgørende kunstneriske oplevelser: De gør, at man ser på verden og på sig selv med nye øjne. I andre tilfælde stimulerer kunsten vores almene kreative kapacitet: Antagelsen er, at den, der evner at lade sig udfordre af kunstneriske oplevelser, også på andre livsområder – for eksempel det forretningsmæssige – har kapacitet til at se de perspektiver, som ligger hinsides vanetænkningen, og som andre er blinde for.

Men sådan virker langt fra al kunst. De fleste kunstværker går ikke mod strømmen og skaber ikke nye mentale frames. Det gør kun den kunst, der tør udfordre de vante tankebaner. Her forøges ens viden derfor ikke bare lineært og heller ikke med en faktor ti, men – påstår jeg – med en faktor 100. Det er her, vi kommer tættest på at kunne kvantificere det, der kaldes kunstnerisk kvalitet – når og hvis vi altså har brug for at kunne sætte tal på kunst- og kulturinvesteringer.

Lad mig igen nævne nogle eksempler fra opførelserne og omtalerne af *Jeg er kun skindød*. Henrik Queitsch konkluderer i sin anmeldelse i *Ekstra Bladet* den 19. august 2005, at "sådan har de (publikum, LQ) aldrig fået Andersen serveret før. Hvilket er ment som en uforbeholden ros, hvis nogen skulle være i tvivl." Her siges det fuldstændig eksplicit: Verden – eller i hvert fald H.C. Andersen – ser anderledes ud efter

forestillingen, end den – eller han – gjorde før. I *Kristeligt Dagblad* skriver Mikael Garnæs, at det er ”en meget spændende forestilling, men også en, der kræver noget af sin tilskuer, som skal ud på en indre rejse i H.C. Andersens sind.” (*Kristeligt Dagblad* den 20. august 2005). I *Berlingske Tidende* (22. august 2005) skriver Vibeke Wern, at det er ”sikkert og vist [...], at Hotel Pro Formas billeder er nogle af dem, der vil sidde tilbage på nethinden, når H.C. Andersen-året er omme”, hvorved der altså igen – ubevidst – henvises til den ”optiske” effekt eller framing-effekten.

De udenlandske anmeldelser er interessant nok endnu mere uforbeholdne end de danske, men antyder også kulturelle forskelle, hvad angår anmeldelsespraksis. Stefan Keim skriver i *Frankfurter Rundschau* (11. april 2005), at forestillingen er ”den bedste aften i lang tid i Kölner Schauspiel.” Raoul Mörschen taler i *Kölnischer Rundschau* (11. april 2005) om et ”fascinerende musikteater”, om et ”rumligt meget præcist bygget sceneri” og om ”vidunderlig musik”. *Bild* karakteriserer forestillingen som en ”eventyrlig, men også grufuld, skræmmende, usædvanlig musical-performance.” (*Bild Köln* den 11. april 2005).

I Italien skriver Valeria Ottolenghi i *Il Riformista* (25. september 2005) om forestillingen, at den er ”storslået, fyldt til randen med visioner, betagende, én lang sang.” Den er ”præget af en sjældent høj og dyrebar teatralitet, men det er også en grænseforestilling, hvor sangen og lydsiden [...] er stærkt og udtryksfuldt til stede.” Anmeldelsen i *Primafila* (november 2005) vurderer forestillingen til at være ”en af de smukkeste og mest foruroligende oplevelser under teaterfestivalen”. Gianni Manzella sætter i *Il Manifesto* forestillingen ind i teaterbiennalens helhed og samlede tendens og peger på, at man ”bevæger sig [...] i retning af et svagt teater, der flyder sammen med de tilgrænsende kunstarter.” Og med ”svagt” teater menes der et teater, der åbner sine grænser til de tilstødende kunstarter – hvilket jo netop er Hotel Pro Formas æstetiske særkende.

Sammenfattende kan der ikke være tvivl om, at forestillingen scorer højt, hvad angår tredje ordens viden. Det er en forestilling, der har en stor effekt på den måde, hvorpå man ser andre fænomener; den forandrer publikums mentale framing; verden ser anderledes ud, hvad enten det gælder vores æstetiske briller, vurderingen af H.C. Andersens forfatterskab eller udviklingen i den internationale teateræstetik.

Principperne for et kunst- og kulturøkonomisk vidensregnskab

Som det fremgår, er det min påstand, at hvis man vil gennemføre et vidensregnskab for en kunstnerisk investering, må man kunne adskille og vurdere den i tre dimensioner:

- Skaber den kvalitativt ny viden? Her opererer man på niveauet for tredje ordens viden.
- Skaber den nye kompetencer? Her opererer man på niveauet for anden ordens viden.
- Skaber den mere paratviden, dvs. skaber den umiddelbar merviden? Her opererer man på niveauet for første ordens viden.⁴

⁴ Det bør understreges, at dette forslag til principper for et kunst- og kulturøkonomisk vidensregnskab adskiller sig fundamentalt fra den såkaldte ”parameterteori”, som David Favrhøldt fremsatte for nogle år siden (Favrhøldt 2000). Hans ti parametre for vurderingen af et kunstværks kvalitet er baseret på en

Det er ligeledes min påstand, at forestillingen *Jeg er kun skindød* scorede højt på alle tre dimensioner: Den blev i forhold til sin genre set af et stort publikum i både Danmark og udlandet; inden for sin genre var den med andre ord placeret pænt på skalaen for første ordens viden. Den tilførte ny anden ordens viden, hvad angår såvel praktiske som etiske og æstetiske kompetencer. Og den blev af anmelderne og af de efterfølgende teaterfaglige og forskningsmæssige modtagelser vurderet til at have en særdeles høj tredje ordens videns-effekt, fordi den påvirkede og forandrede publikums mentale framing.

Lad mig kort rekapitulere argumentet – både argumentet om vurderingen af *Jeg er kun skindød* og om principperne i et vidensøkonomisk regnskab for kunstneriske værker – i forhold til de tre vidensformer, idet jeg denne gang tager dem i omvendt rækkefølge:

Tredje ordens viden

For at estimere vidensindholdet og videnseffekten på niveauet for tredje ordens viden er det nødvendigt at kunne udtale sig om kunstnerisk kvalitet. På hvilken måde ændrer et givet kunstværk publikums kognitive frames, dvs. de mentale briller, igennem hvilke publikum ser verden? Da denne viden ændrer organiseringen af allerede eksisterende viden og derfor ikke blot tilføjer sig additivt til det, man allerede ved, foreslår jeg, at man i vurderingen af denne form for viden regner i en faktor hundrede.

Kunstnerisk kvalitet er jo imidlertid vanskelig at gøre op.⁵ I princippet må man vente og se et givet værks eller en given kunstners virkningshistorie. Men man kan i første omgang studere den modtagelse, værket eller kunstneren får, for eksempel i anmeldelserne og i den effekt, værket har på andre kunstværker. Det svarer til princippet om videnskabens citationsindekser, hvor man vurderer en given publikations kvalitet ud fra kriteriet om, hvor mange gange der refereres til det i andre værker. Princippet bruges, selv om man godt ved, at det ikke altid er de banebrydende værker, der i første omgang citeres mest. Så selv om citationstallet giver et fingerpeg, leverer det ikke nødvendigvis det endelige svar.

Derfor må citationstallet suppleres med andre vurderingskriterier: Møder en given publikation anerkendelse i forskningssamfundet? Skaber den debat? Får den andre til at ændre deres måde at forske på?

For et givet kunstværk må man derfor i første omgang vurdere, hvordan værket bliver modtaget af kunstkritikken: Var det "banebrydende", bare "godt", "ikke noget særligt" eller slet og ret "ligegyldigt", "kedeligt", "dårligt" eller "mislykket"? Mere afgørende er det imidlertid, hvordan det vurderes af den professionelle inderkreds: Modtager det priser eller bliver det på anden måde belønnet? Vigtigst er det imidlertid, om og på hvilken måde det bliver "citeret" i andre værker: Har værket en æstetisk eller tematisk virkningshistorie? Ændrer det den kunstneriske adfærd inden for værkets særlige genre eller i generel forstand?

påstand om, at kunstværket har en række iboende træk, som kvalificeres i forhold til almene egenskaber ved mennesket som menneske, for eksempel dets påståede sans for det skønne. Det nærværende forslag er uafhængigt af sådanne ontologiske forudsætninger.

⁵ Med mindre man, som nævnt ovenfor, som Favrholt påstår, at æstetisk kvalitet er en ontologisk konstans – og derfor må karakterisere for eksempel den moderne avantgarde som en "katastrofe" (jf. Favrholt 2000: 150).

I alle disse tilfælde er der tale om professionel anerkendelse. Et værk, der anmeldes godt, som modtager priser og som – først og fremmest – har æstetiske eller tematiske effekter, når et højt anerkendelsesniveau. Hermed har den en høj tredje ordens viden-score, uanset om den umiddelbare presseomtale var omfattende eller ej, og uanset om det var en massiv eller mere begrænset publikumssucces.

Her er det min påstand, at *Jeg er kun skindød* scorede særdeles højt. Lad mig for illustrationens skyld foreslå, at den ligger på et 8-tal på en skala fra 0 til 10. Da faktoren her er 100, er pointtallet 800.

Anden ordens viden

Dernæst må man se på de kompetencer, værket giver. Bliver det publikum, som et givet værk når ud til, bedre til at gebærde sig æstetisk, moralsk eller praktisk? Det skal understreges, at dette ikke er et normativt kriterium: Vi bliver ikke nødvendigvis bedre eller smukkere eller mere praktiske mennesker, men vi bliver i æstetisk, etisk og praktisk forstand mere reflekterede. Det var tydeligt fra anmeldelserne af *Jeg er kun skindød*, at publikum gik fra forestillingen – eller bare fra læsningen af anmeldelserne – med større sociale kompetencer. De fik argumenter til den selskabelige konversation. De fik tilført nye kompetencer, hvad angår vurderingen af designmæssige, kulturhistoriske og kunstneriske fænomener. Ja, de fik måske til og med forøget deres almindelige praktiske kompetencer.

Som sagt kan denne kompetenceforøgelse opgøres både på en æstetisk, en etisk og en praktisk skala. På hvilken måde forøges mine æstetiske kompetencer, dvs. mine evner til at gøre form-iagttagelser? På hvilken måde forøges mine etiske kompetencer, dvs. mine evner til at iagttage mig selv i den andens blik? Og på hvilken måde forøges mine praktiske kompetencer, dvs. mine evner til at løse praktiske opgaver? Her regner jeg i en faktor ti, fordi denne form for viden gør mig i stand til at bruge flere forskellige, eksisterende former for paratviden.

Skal vi igen anvende princippet på *Jeg er kun skindød*, kan man tildele forestillingen et 7-tal på vidensregnskabs-skalaen fra 0 til 10. Den samlede score er med andre ord 70.

Første ordens viden

Endelig kan man se på den parat- eller kontantviden, et publikum tilegner sig i kraft af et bestemt kunstværk. Helt banalt kunne et stort dansk operapublikum i 2005 krydse af i deres personlige kunstregnskab, at de nu også havde været igennem Wagners *Ringene*. Ja, siger man efter at have besøgt en museumsudstilling: Nu kender jeg også den etruskiske kunst.

Dette er naturligvis den del af vidensregnskabet, der tæller mindst, nemlig faktor én. 6-7000 mennesker kan føje endnu et værk til Hotel Pro Formas lange værklister. Et par millioner mennesker i Danmark og i udlandet ved nu – eller har fået genopfrisket – at der findes et performanceteater ved navn Hotel Pro Forma, eller at H.C. Andersen kan anskues anderledes end som eventyrforfatter. Her må man tælle publikumshoveder og medieomtale. Sammenlignet med tilsvarende værker scorede *Jeg er kun skindød* som allerede nævnt højt. Men sammenlignet med omtalen af Tina Turner ligger forestillingen kun på 1 ud af 10.

H.C. Andersen 2005 vurderet videnskøkonomisk

Spørgsmålet om kunst vurderet videnskøkonomisk er ikke kun et spørgsmål om at måle et givet værk eller en given kunstpolitisk investerings vidensindhold eller -effekt. Spørgsmålet drejer sig også om, hvordan de forskellige værker og events påvirker og understøtter hinanden. Man må også se på, hvordan viden cirkulerer og konsumeres, for at kunne vurdere en given kunstpolitisk investerings virkning i det, der kaldes "oplevelsesøkonomiske" – eller, som jeg foretrækker det – videnskøkonomiske termer.

H.C. Andersen-fejringen var, hvad man kunne kalde det første danske mega-eksempel på såkaldt "oplevelsesøkonomi" eller, som jeg foretrækker det, kunstnerisk stimuleret videnskøkonomi. Men H.C. Andersen-året var ikke kun kunst. Det var ikke kun shows. Det var ikke kun undervisningsmaterialer. Det var det hele og mere til. Det er efter min mening det afgørende argument for at "oversætte" det meget heterogene billede, som H.C. Andersen-fejringen repræsenterede til én målestok, nemlig til kunstnerisk og kulturelt stimuleret viden. Hvordan sammenligner man performance-teater, stadion-shows, oversættelser, undervisningsmateriale, kunstudstillinger, klassisk musik, amatørteater og bykultur med hinanden, hvordan tæller man resultatet sammen, og hvordan vurderer man det samlede udbytte? Det forudsætter, at man finder en alment anerkendt fællesnævner. Mit forslag er, at denne fællesnævner er videnskøkonomisk.

Lad mig for illustrationens skyld tælle resultatet af min videnskøkonomiske estimering af *Jeg er kun skindød* sammen: Forestillingen scorede 871 point ud af 1110 mulige. Hvad kan man sammenligne med? Tina Turners optræden i det store stadionshow, for eksempel? Tina Turner scorede 10 hvad angår omtale og publikum, for der var uomtvisteligt mange, der så eller hørte om hendes optræden. Hun scorede – lad os sige – 3 hvad angår anden ordens viden, fordi hun trods alt tilførte publikum en hel del (kritiske) kompetencer i vurderingen af H.C. Andersen-fejringen. Men hun scorede 0 på skalaen for tredje ordens viden, fordi hendes to sange antageligt ikke ændrede en eneste persons kognitive framing. Ingen så verden anderledes efter Tina Turner-showet. Hendes samlede score var derfor 40 point ud af 1110 mulige.

Men her opererer jeg kun med sammenligninger inden for det videnskøkonomiske felt. Spørgsmålet er, om man også kan konkludere noget om forholdet mellem den *pengeøkonomiske* investering og det videnskøkonomiske udbytte?

Konklusionen er, at det kan man endnu ikke, fordi en sådan vurdering forudsætter, at der findes en alment anerkendt vekselkurs. Og en sådan forudsætter igen, at der er etableret et alment gennemsnit og dermed en alment accepteret forventning om, hvad en given kunstnerisk investering skal resultere i. Kun hvis man i et socialt fællesskab accepterer et sæt vurderingskriterier, for eksempel i form af et vidensregnskab for kunstneriske frembringelser, og benytter det igen og igen, vil en sådan vekselkurs opstå. Den vil så at sige vokse og etablere sig ud af sin egen anvendelse.

Foreløbigt kan jeg derfor alene konkludere, at investeringen på én million kroner i *Jeg er kun skindød* gav et forholdsmeæssigt langt større videnskøkonomisk udbytte end den meget højere investering i Tina Turner. Også her må der imidlertid tages et forbehold. Det er nemlig vigtigt at tilføje, at jeg her alene har set på det enkelte værk eller den enkelte optræden. For at vurdere en samlet kultur- eller oplevelsesøkonomisk satsning som den, H.C. Andersen 2005 Fonden præsterede, må man også inddrage samspillet mellem de enkelte elementer i satsningen eller det, man kunne kalde den videnskøkonomiske cirkulation. Enkelte investeringer tjener til at tiltrække publikum og fremkalde opmærksomhed på andre investeringer; det gælder såvel en repertoire-

plan, som det gælder en kulturpolitisk satsning. Tina Turner kan altså i princippet være en nødvendig forudsætning for at markedsføre kunstneriske værker og fremførelser, der i sig selv er mere værdifulde.

Med disse forbehold er konklusionen på vurderingen af det videnskøkonomiske udbytte af H.C. Andersen 2005 Fondens investering i forestillingen *Jeg er kun skindød* imidlertid, at udbyttet var særdeles højt: For en investering på én million kroner fik man et videnskøkonomisk udbytte på 8-900 point. Som jeg har argumenteret, er det markant højere end det relative udbytte af investeringen i Tina Turner; og jeg er overbevist om, at tilsvarende sammenligninger kan foretages i forhold til andre kunstværker og fremførelser.

Hvad angår det andet perspektiv – udviklingen af et videnskøkonomisk regnskabsystem – er nærværende bidrag kun et første og famlende forsøg. Men det er i det mindste et forslag til at udvikle et sprog, som gør en sådan regnskabsvurdering mulig, idet det skal tilføjes, at der i regnskabet indgår æstetiske vurderinger, som det af rent principielle grunde er umuligt at objektivere. For at kompensere for dette har jeg imidlertid bygget mine vurderinger på den offentlige modtagelse af *Jeg er kun skindød*. Antagelsen er, at æstetiske domme afsiges i og af en offentlighed på grundlag af kun delvist eksplicite kriterier. Først herigennem får de mange individuelle smagsvurderinger karakter af en domsafgørelse af fælles gyldighed.

Målet for det videnskøkonomiske regnskabssystem for kunst er at gøre det, som har været ambitionen, siden Immanuel Kant beskrev principperne for smagsdommen eller den æstetiske domsafsigelse: at gøre den subjektive smagsdom samfundsmæssigt meddelelsesduelig (Baecker 2005). Det er det, der er det æstetiske vidensregnskabs ultimative ambition. Jeg påstår ikke, at der kan udvikles ontologisk baserede objektive æstetiske kriterier. Men jeg påstår, at det sprog, hvori vi kommunikerer æstetiske vurderinger, kan præciseres.

Referencer

Dirk Baecker: *Kommunikation*. Reclam, Leipzig 2005.

Max H. Boisot: *Information Space. A Framework for Learning in Organizations, Institutions and Culture*. Routledge, London and New York 1995.

Max H. Boisot: *Knowledge Assets. Securing Competitive Advantage in the Information Economy*. Oxford University Press, Oxford 1998.

Henrik Dahl: *Hvis din nabo var en bil. En bog om livsstil*. Akademisk Forlag, København 1997.

Peter F. Drucker: *The Age of Discontinuity: Guidelines to Our Changing Society*. Heinemann, London 1969.

David Favrholt: *Æstetik og filosofi*. Høst & Søn's Forlag, København 2000.

Jürgen Kluge, Wolfram Stein and Thomas Licht: *Knowledge Unplugged. The McKinsey & Company global survey on knowledge management*. Palgrave, Hampshire and New York 2001.

Loet Leydesdorff: *The Knowledge-Based Economy: Modeled, Measured, Simulated*. Universal Publishers, Boca Raton Florida 2006.

Niklas Luhmann: *Das Erziehungssystem der Gesellschaft*. Suhrkamp Verlag, Frankfurt a. M. 2002.

Edith Penrose: *The Theory of the Growth of the Firm*. Oxford University Press, Oxford 1959.

Lars Qvortrup: *Det lærende samfund*. Gyldendal, København 2001.

Lars Qvortrup: *Det vidende samfund*. Unge Pædagoger, København 2004.

Lars Qvortrup: *Knowledge, Education and Learning*. Samfundslitteratur Press, København 2006.

Claus Otto Scharmer: "Self-transcending Knowledge: Organizing around Emerging Realities". In: Ikujiro Nonaka and David Teece (eds.): *Managing Industrial Knowledge. Creation, Transfer and Utilization*. Sage Publications, London et al. 2001.

Nico Stehr: "Grenzenlose Wissenswelten?" In: Gertraud Koch (ed.): *Internationalisierung von Wissen. Multidisziplinäre Beiträge zu neuen Praxen des Wissenstransfers*. Röhrig Universitätsverlag, St. Ingbert 2006.

Grundlag for evalueringen

Maria Davidsen

H.C. Andersen 2005 Fonden

H.C. Andersen 2005 Fonden blev stiftet i juni 2002 på initiativ af Odense Kommune med det formål "at udbrede kendskabet til og skabe interesse for H.C. Andersen", konkret udmøntet i fejringen af H.C. Andersens 200-års fødselsdag i 2005. Fonden var resultatet af en aftale mellem Den Danske Stat, med Kulturministeriet i spidsen, Odense Kommune, Fyns Amt og Bikubenfonden, som sammen med enkelte andre offentlige tilskudsgivere tilvejebragte en kapital på godt 220 mio. kr. Desuden bidrog Økonomi- og Erhvervsministeriets med 10 mio. kr., som imidlertid gik direkte til VisitDenmark til brug for international turismemarkedsføring.

Fonden blev ledet af en bestyrelse på ni medlemmer (senere otte), som ansatte en direktør for fonden, generalsekretæren, der havde ansvaret for den daglige drift. De praktiske og administrative opgaver varetoges af sekretariatet med generalsekretæren i spidsen, bistået af to rådgivende organer: Det Kunstneriske Råd, udpeget af bestyrelsen og bestående af 13 underudvalg inden for områderne litteratur, film og tv, klassisk musik, billedkunst, teater, dans, rytmisk musik, museer og udstillinger, turisme, opera, underholdning, multimedia og undervisning, samt Turismekoordineringsudvalget. Ansvarlig for fondens kommunikation var Have PR & Kommunikation.

Fondens opgave var at planlægge, koordinere og formidle fejringen, vurdere projekter og indgå aftaler med samarbejdspartnere og fordele de tilvejebragte midler til de projekter, der skulle udgøre kernen i fejringen. Det blev til ca. 170 støttede projekter (visse af støttemodtagerne har imidlertid fordelt midler til flere projekter, og fonden oplyser selv, at den har støttet omkring 250 projekter) og derudover 120 såkaldte logosamarbejdsaftaler.

Målsætninger

Målsætningerne for fejringen var omfattende. Fonden ønskede ikke blot at hylde mindet om en digter, men ville "genoplive digteren og mennesket i fuld figur", revitalisere billedet af H.C. Andersen. Man ville udbrede kendskabet til og skabe interesse for H.C. Andersen såvel nationalt som internationalt og skabe både en verdensomspændende begivenhed og en national folkefest. Målet var, "at så mange som muligt i Danmark og i udlandet, børn og ikke mindst voksne, opnår et større og mere nuanceret kendskab til digteren". Dertil kom målsætninger om at synliggøre fejringen og fondens aktiviteter og skabe opmærksomhed om Danmark i udlandet.

Projekterne

Kernen i at opfylde målsætningen at bringe Andersens liv og værk til live skulle være de projekter, de indsamlede midler bl.a. skulle bruges til at støtte gennemførelsen af. Et konkret mål var "at skabe mange forskelligartede billeder af H.C. Andersen ved hjælp af oplevelser inden for genrene litteratur, teater, dans, opera, museale udstillinger, rytmisk musik, klassisk musik, multimedier, underholdning, billedkunst, film og tv". Desuden ønskede fonden at støtte bredt, lige fra små lokale produktioner og ini-

tativer til produktioner med international gennemslagskraft, og at iværksætte projekter "med både bred folkelig appel samt mere specielle produktioner, der henvender sig til bestemte målgrupper", og fonden søgte i det hele taget at skabe en mangefacetteret og bredtfavnende begivenhed, hvad angik projekternes genre, størrelse, udbredelse og målgruppe.

Projektaktiviteterne blev planlagt inden for tre hovedområder: kunst og kultur, uddannelse og turisme.

Kunst- og kulturområdet, der blev prioriteret højest af de tre hovedområder, blev vidtfavnende med projekter inden for billedkunst og museale udstillinger, byinitiativer og byrum, film, radio, tv og multimedier, klassisk og rytmisk musik, litteratur, dans, opera, teater samt underholdning. Målet inden for dette område var, at fonden skulle opleves som en medvirkende initiativfaktor og aktiv drivkraft for en række professionelle produktioner på en meget bred front af kunst- og kulturområdet. Udgangspunktet for produktionerne skulle være Andersens værk og person. Fondens lagde desuden stor vægt på, at der blev tilvejebragt en "ordentlig" dansk udgave af Andersens samlede værker samt bedre oversættelser og bedre og mere moderne vinkler på forfatter-skabet, og at aktiviteterne inden for kunst og kultur blev realiseret i samspil med programmets to andre hovedsøjler. De litterære bidrag bliver i målbeskrivelse og handlingsplaner særligt fremhævet i forhold til de øvrige genrer.

Inden for *uddannelsesområdet*, hvor man konkret ønskede "at fremme og udvikle det pædagogiske arbejde med ældre, litterære tekster i skoler og andre undervisnings-sammenhænge", var målsætningen, at "børns og unges viden om og oplevelse af H.C. Andersen og hans litterære værk forøges via arbejdet med projekter, seminarer, ny forskning, udstillinger og udgivelser af bøger og undervisningsmateriale". Det var hensigten, at initiativerne skulle præsentere H.C. Andersen som en relevant forfatter i nutiden, og målgruppen var både danske børn og unge og børn og unge i udlandet. Tildelingen af midler viser, at man især satsede på to områder, nemlig grundskolen (hvor projekterne i hovedsagen blev varetaget af Center for Børnelitteratur ved Danmarks Pædagogiske Universitet) og gymnasiet (hvor initiativerne primært blev varetaget af Dansk Institut for Gymnasieundervisning ved SDU). Forskningen blev desuden støttet med bidrag til enkelte universitetskonferencer (Syddansk Universitet – Kolding og Odense; Universität Wien; L'Université Paris Sorbonne), visse bogudgivelser og foredragsvirksomhed.

Inden for *turismeområdet* var det konkrete mål "at stimulere Andersen-relateret kulturturisme i Danmark" og tiltrække et større internationalt publikum. Der blev nedsat en arbejdsgruppe, turismekoordineringsudvalget bestående af representanter for Danmarks Turistråd, for FynTour, WoCo, Destination Odense-Midtfyn (som de hed dengang) samt representanter for HCA 2005 Fonden, som havde til opgave at forsyne Kunstnerisk Råd/turisme med turismefaglig "sagsbehandling" af de foreslåede initiativer samt bidrage til udvikling af nye Andersen-relaterede turismeaktiviteter. Overordnet set var malsetningen, at hele HCA 2005-året skulle omfatte en turismevinkel, at der blev udviklet "rene" turismeprodukter med et reelt Andersen-indhold, at der blev udarbejdet en international markedsferingsplan for anvendelsen af de oremærkede turismefremmemidler (midlerne fra økonomi- og Erhvervsministeriet), at de turismetiltag, der skulle finde sted lokalt, regionalt, nationalt og internationalt, blev koordineret, og at der blev igangsat initiativer, som skulle gennemfores af turist-erhvervet eller offentlige institutioner.

Tildeling af midler

I de generelle retningslinjer for støttepolitikken fastlægges det bl.a., at fonden er tilskudsyder og initiativtager, men ikke direkte producerende, idet produktionsansvaret generelt påhviler samarbejdspartnerne, og at fonden kun i sjældne tilfælde er fuldfinansierende. Fondens kunne desuden indgå aftaler om brug af logo, også i forbindelse med projekter, hvortil der ikke blev ydet økonomisk støtte. Et logosamarbejde gik ud på, at en samarbejdspartner fik mulighed for at blive en del af den officielle fejring af Andersens 200-års jubilæum i kraft af fondens logo, det lille røde hjerte, der blev udarbejdet af Per Arnoldi. Der var intet økonomisk mellemværende i samarbejdet, men logoet fungerede som et kvalitetsstempel, der kunne medvirke til at markedsføre samarbejdspartnerens arrangement og øge synligheden i ind- og udland.

Logoet var imidlertid også et centralt element i co-brandingstrategien, hvor alle officielle samarbejdspartnere blev tilbudt retten til at benytte logoet og dermed blive optaget som en del af den officielle fejring. Til gengæld blev HCA 2005 synlig på alle projekter og produktioner, hvor der blev indgået aftale om co-branding. Evt. midler indgået fra denne del af logosamarbejdet skulle tilfalde ABC Fonden.

Udvælgelsen af projekterne foregik i et samarbejde mellem Kunstnerisk Råd og sekretariatet, der evaluerede og prioriterede indkomne forslag og indgik aftaler med samarbejdspartnere. Sekretariatet kunne også selv tage initiativer. Generalsekretæren fungerede som koordinator i forhold til den rådgivning og vejledning af bestyrelsen, som rådet gav.

Ud over tilskuddet på godt 220 mio. kr. havde fonden indtægter for salg af billetter og tv-rettigheder samt renteindtægter på tilsammen knap 24 mio. kr. Fondens uddelte knap 99 mio. kr. til kunst- og kulturområdet (+ knap 3,5 mio. kr. til rejser), godt 15 mio. kr. til uddannelsesområdet og knap 14 mio. kr. til turismeområdet, i alt ca. 131,5 mio. kr. De øvrige midler er gået til åbnings- og afslutningsarrangementerne (ca. 66,7 mio. kr.), pr og kommunikation (ca. 24,5 mio. kr.) samt sekretariatet (ca. 22,6 mio. kr.). Se bilag.

Synliggørelse og kommunikationsstrategi

Med hensyn til at opfylde den anden del af målsætningen: at synliggøre festlighederne og skabe opmærksomhed om Danmark indgik fonden et samarbejde med Have PR & Kommunikation, der i samarbejde med fokusgrupper, udpeget af fonden, Have PR og CBindslev, udarbejdede en kommunikationsstrategi.

Kommunikationsstrategien lagde vægt på at lancere begivenheden og skabe opmærksomhed omkring den og fokusere i udgangspunktet på to områder: pr og kommunikation samt co-branding, mens markedsføringselementet skulle nedtones. Overordnet blev det betragtet som altafgørende, at hele verden blev delagtiggjort i HCA 2005-projektet og var med til at fejre Danmarks nationaldigter. Det sigte blev markeret med en hookline, der skulle kommunikeres globalt: *H.C. Andersen 2005 – Join the worldwide celebration*, og kommunikationens fornemste og vigtigste opgave blev anset for at være at kommunikere til hele verden – inklusive Danmark – hvad H.C. Andersen står for. Dertil ønskede man at bruge ”den moderne og tidløse H.C. Andersen til at vise verden, at Danmark er et land, der er med helt fremme, når det gælder kunst, kultur, design, teknologi og etik”.

Væsentlige tiltag i kommunikationsstrategien var åbnings- og afslutningsarrangementerne, udnævnelsen af H.C. Andersen-ambassadører, de ovenfor omtalte logosamarbejder, mediekommunikationen samt ikke mindst timingen i lanceringen.

Et andet led i strategien var Internetportalen, der bidrog til strategien både med hensyn til synliggørelsen af begivenheden og udbredelsen af kendskabet til H.C. Andersen. Have PR & Kommunikation stod for layout og opdatering, mens Museerne i Odense, H.C. Andersen Centret ved Syddansk Universitet og Det Kongelige Bibliotek stod for at bidrage med oplysninger og viden om forfatteren og forfatterskabet.

Arkivet

Til brug for evalueringen har evalueringsgruppen haft adgang til H.C. Andersen 2005 Fondens arkiv, der indeholder en omfattende dokumentation af fondens arbejde. Der er tale om materiale inden for tre hovedområder: presseomtale (avisudklip), administration (bilag, regnskab, referater fra bestyrelsesmøder, korrespondance, handlingsplaner m.m.) og projekt- og logosamarbejder (projektbeskrivelser, kontrakter, egen evaluering, korrespondance).

Af tidsmæssige hensyn har det ikke været muligt at gennemgå alt materiale i arkivet. Vi har primært benyttet os af materialet vedr. de støttede projekter, som omtales i rapporten, og desuden søgt svar på enkeltstående spørgsmål, der er kommet frem undervejs.

Øvrige kilder til oplysninger findes i de enkelte bidrag.

Referencer

- HCA2005/Have PR: *Kommunikationsstrategi for H. C. Andersen 2005*, Internt notat, udateret.
- H.C. Andersen 2005 Fonden: *Handlingsplan*, Version 1, december 2002.
- H.C. Andersen 2005 Fonden: *Handlingsplan*, Version 2, februar 2003.
- H.C. Andersen 2005 Fonden: *Handlingsplan*, Version 5, november 2003.
- H.C. Andersen 2005 Fonden: *Strategier og mål*, Version 3, marts 2004.
- H.C. Andersen 2005 Fonden: *Handlingsplan*, Version 6, marts 2004.
- H.C. Andersen 2005 Fonden: *Handlingsplan*, Version 7, maj 2004.
- H.C. Andersen 2005 Fonden: *Første opgørelse af synligheden af HCA2005 fejringen*, november 2005.
- H.C. Andersen 2005 Fonden: *HCA2005 – hvordan gik det?* Have PR, 5. december 2005.
- H.C. Andersen 2005 Fonden: *Oversigt over uddelinger*, 11. januar 2006.
- H.C. Andersen 2005 Fonden: *Intern økonomirapportering*, 15. februar 2006.

Bilag

Hovedtal i evalueringen

Kilde: H.C. Andersen 2005 Fonden
Intern Økonomirapportering pr. 15.02.2006

Tilskud	
Offentlige tilskud	141.591.803
Bikubenfonden	80.000.000
Øvrige private tilskud	<u>271.882</u>
Tilskud i alt	221.863.685
Billetsalg og andre indtægter	<u>23.469.022</u>
Indtægter i alt	245.332.707
Renteindtægter	602.187
Udgifter til projekter	
Litteratur	12.524.588
Teater	24.877.616
Underholdning	3.437.076
Dans	7.605.372
Rytmask musik	3.342.707
Klassisk musik	2.967.142
Opera	4.519.412
Film, radio, tv og multimedier	13.634.970
Billedkunst	8.562.326
Museale udstillinger	14.877.236
Byinitiativer og byrum	2.473.180
Diverse (rejser i forb. med projekter)	<u>3.378.999</u>
Kunst- og kulturprojekter i alt	102.200.623
Uddannelsesprojekter	15.293.496
Turismeprojekter	13.830.149
Åbning og afslutning	<u>66.772.020</u>
Udgifter til projekter i alt	198.096.288
PR og kommunikation	24.571.171
Udgifter til sekretariatet	<u>22.645.472</u>
Udgifter i alt	245.312.931

Antal projekter, der har modtaget støtte

NB. Tallet angiver antallet af hovedmodtagere.

Enkelte modtagere har således fordelt midler til flere projekter.

Enkelte af projekterne kan optræde under andre hovedgrupper i artiklerne.

Litteratur	26
Teater	26
Underholdning	5
Dans	6
Rytmask musik	4
Klassisk musik	6
Opera	6
Film, radio, tv og multimedier	14
Billedkunst	5
Museale udstillinger	11
Byinitiativer og byrum	22
Uddannelsesprojekter	24
Turismeprojekter	<u>13</u>
Antal projekter i alt (– åbnings- og afslutningsarrangementer)	168

Bidragyderne

Christian Benne, f. 1972. Lektor, dr.phil., Institut for Litteratur, Kultur og Medier, Syddansk Universitet. Forsker og underviser primært i tysk litteratur- og kulturhistorie fra 1700-tallet til i dag. Har forsket i og udgivet artikler/bøger om mange enkelte forfatterskaber (bl.a. Nietzsche, Schiller, Schnitzler, T. Mann, Huchel, Nizon, Leiris), endvidere selvbiografi, videnskabshistorie, civilisationskritik m.m. Medudgiver af tidsskriftet *Text&Kontext*. Seneste bogudgivelse: *Nietzsche und die historisch-kritische Philologie* (Berlin/New York 2005). Har organiseret og ledet en række internationale konferencer, bl.a. en konference om Schillers æstetik i 2005.

Anders Wedel Berthelsen, f. 1953. Journalist og cand.mag. i dansk og engelsk. Har været kultureddaktør på *Fyens Stiftstidende*, områdedaktør på *Berlingske Tidende*, journalist på TV 2 og redaktionschef på TV 2/Fyn. Er nu redaktør af *Højskolebladet* og "sprogdoktor" på *Fyens Stiftstidende*. Har skrevet en række bøger om kultur, idræt og byhistorie, blandt andet en serie på seks bøger om de odenseanske bykvarterer.

Maria Davidsen, f. 1964. Forskningsassistent, mag.art., Institut for Litteratur, Kultur og Medier, Syddansk Universitet. Har forestået tekst- og forlagsredaktion ved en lang række udgivelser fra Center for Nordiske Studier, Institut for Litteratur, Kultur og Medier, Syddansk Universitetsforlag samt flere andre forlag. Har forestået registreringen af Forlaget Arenas arkiv. Har bl.a. forsket i H.C. Andersens forfatterskab og hans samtid, f.eks. i afhandlingen *Havde man ikke vor Herre, saa havde man Ingenting!* (2000). Desuden studier i 1700-tallet, rejselitteratur og impressionisme samt nyere forfatterskaber.

Mogens Davidsen, f. 1961. Lektor, cand.phil., Institut for Litteratur, Kultur og Medier, Syddansk Universitet. Forsker i tværestetik (litteratur, billedkunst og musik), bl.a. i ph.d.-afhandlingen *Ubestemthedens akkorder* (2006). Har bidraget til en række litterære studier om 1700-tals-litteratur, forfatterskaber i guldalderen, tidlig modernisme og nyere litteratur fra 1980'erne og 1990'erne. Medudvikler af og tilknyttet studiet Design og Kulturøkonomi i Kolding samt forskningsprojektet "Poul Henningsen og dansk kulturarv". Ansvarlig for kulturmodulet "Scandinavian Culture" under Scandinavian Area Studies, Syddansk Universitet.

Monna Dithmer, f. 1956. Mag.art., teaterredaktør på *Politiken* siden 1994, tidligere anmelder ved *Information*. Har været medlem af Statens Kunstfond samt ekstern lektor på Afd. for Dans og Teatervidenskab samt på Afd. for Litteratur og Moderne Kultur, Københavns Universitet og været tilknyttet projektet "Urbanitet og Æstetik" samme sted. Er siden 2005 ansat på det tværfaglige projekt "Højspændingsæstetik", Københavns Universitet. Redaktør af *Of Another World*, København, 2002. Medforfatter til en række bøger om teater og dans.

Niels Ejersbo, f. 1964. Institutleder, lektor, cand.rer.soc., ph.d. Forsker i offentlig organisation og ledelse med særlig henblik på amter og kommuner. Har de seneste år særligt fokuseret på den offentlige sektors anvendelse af udlicitering, kontraktstyring og offentlige-private samarbejder. Har været involveret i nationale og internationale projekter om styring og ledelse i den offentlige sektor. Gennemfører i øjeblikket et forskningsprojekt om regulering af offentlige-private partnerskaber i samarbejde med Carsten Greve, CBS og Karsten Vrangbæk, Københavns Universitet. Underviser i organisationsteori, kommunalpolitik og dansk forvaltning. Seneste publikationer: *Contracts as Reinvented Institution in the Public Sector: A Cross-Cultural Comparison* (sammen med Carsten Greve), West Port CT: Praeger 2005; *Modernisering af den offentlige sektor* (sammen Carsten Greve) København: Børsens Forlag 2005; "Indflydelse, tilfredshed og ændringer i regionerne", i Per Kristen Mydske (red.): *Skandinaviske regioner – plass for politikk*. Bergen: Fagbokforlaget (2006).

Johs. Nørregaard Frandsen, f. 1950. Institutleder, cand.phil., Institut for Litteratur, Kultur og Medier, Syddansk Universitet. Leder af evaluerings- og analysegruppen vedrørende HCA 2005. Har haft ansvaret for en række evalueringer/undersøgelser af kulturinstitutioner, kulturpolitiske initiativer, events, foreningsliv med videre i dansk og nordisk regi. Har forsket i ungdomskultur, forstads- og parcelhuskulturer, provins- og landbokultur, litteraturhistorie og folkeoplysning. Blandt seneste publikationer er *Grænser i landskabet* (medforfatter/2000), *Jutlandia Daisyland* (2001), *Dansk landbrug set fra luften* (medforfatter/2004), *Religion i sproget* (2005), *Kultur uden grænser* (medforfatter/2005).

Lars Handesten, f. 1956. Lektor, ph.d., Institut for Litteratur, Kultur og Medier, Syddansk Universitet. Underviser og forsker i dansk litteraturhistorie. Har blandt andet skrevet afhandlingerne *Sæt litteraturen er til* (1994) og *Litteraturens byrde* (1997) om litteraturpædagogik i folkeskolen og biografien *Johannes V. Jensen. Liv og værk* (2000). Bidrager netop nu til fembindsværket *Dansk litteraturs historie* (2006 ff.) I H.C. Andersen-året på rejse i digterens fodspor beskrevet i *Rejsekammerater* (2005) samt medudgiver af DSL's udgave af *En Digters Bazar* (2006).

Ulrik Lehrmann, f. 1952. Lektor og studienævnsformand, cand.phil., Institut for Litteratur, Kultur og Medier, Syddansk Universitet. Har forsket i dansk tekst- og bevidsthedshistorie, læse- og mediekultur. Blandt seneste publikationer er udgivelser af Herman Bangs journalistik: *Virkeligheden – set i Herman Bangs Speil* (2001) og *Rundt i Landet* (2003), artikler i tidsskrifterne *Mediekultur*, *Spring* og *Synsvinkler* samt artikler i antologierne *Kunstkritik og kulturkamp* (2005) og *Smagskulturer og formidlingsformer* (2006).

Janne J. Liburd, f. 1969. Lektor, ph.d., Institut for Fagsprog, Kommunikation og Informationsvidenskab, Syddansk Universitet, Esbjerg. Leder af Center for Turisme, Innovation og Kultur ved SDU i Esbjerg. Formand for BEST Education Network. Omfattende forskning og publikationsvirksomhed inden for bæredygtig turismeudvikling, oplevelsesøkonomi, national parkudvikling, kulturhistorisk turisme og innovation. Blandt seneste publikationer er *A Research Agenda for Tourism Crisis*

Marketing Recovery and Communications (2007/medforfatter), *Sustainable tourism, cultural practice and competence development for hotels and inns in Denmark* (2007), *Turisters oplevelser – mellem mobil selvskabelse og campinglivets frihed fra oplevelser* (2007/medforfatter), *Bæredygtig turisme: Problemstillinger, muligheder og udfordringer* (2007), *Sustainable Tourism and National Park Development in St. Lucia* (2006), *Den Kulturbårne Oplevelsesøkonomi* (2005).

Karen Hvidtfeldt Madsen, f. 1968. Lektor, ph.d., Institut for Litteratur, Kultur og Medier, Syddansk Universitet. Studienævnformand for Studienævnet for Kulturstudier. Har især forsket i moderne tysk kunst og kultur, samt i kulturformidling i teori og praksis. Blandt seneste publikationer er *Modstand som æstetik & æstetik som modstand. Peter Weiss og Die Ästhetik des Widerstands* (2000), *Kulturkamp* (medforfatter/2004), *Kultur på kryds og tværs* (medforfatter/2005), *Smagskulturer og formidlingsformer* (redaktør/2006).

Johan de Mylius, f. 1944. Docent, dr.phil., leder af H.C. Andersen-Centeret ved Syddansk Universitet. Studier i København, Göttingen og Lund, ansat ved Odense Universitet/SDU siden 1970. Har en omfattende produktion inden for HCA-området i form af bøger og artikler på dansk og en række andre sprog og har i bogform og foredrag sideløbende opdyrket en vidtspændende formidling af emneområdet til brede kredse. Har desuden holdt forelæsninger ved en række udenlandske universiteter (Tyskland, Holland, Schweiz, USA, Spanien, Italien, Bulgarien, Rumænien, Polen, Rusland, Japan og Kina). Har ud over HCA-området også opdyrket en række andre emneområder inden for dansk/nordisk litteratur og publiceret bøger og artikler herom. Stedfortrædende professor i Kiel 1985/86. Seneste bøger: *Forvandlingens pris. H.C. Andersen og hans eventyr* (2004, ny udg. 2005), *H.C. Andersen og hertugdømmerne* (2005, også i tysk udgave), *HCA. Et livs digtning* (2005), *Der er kun én Gud. H.C. Andersen ser på islam* (2006).

Annelise Ballegaard Petersen, f. 1941. Lektor, cand.mag. i tysk og historie, Institut for Litteratur, Kultur og Medier. Forskningsområder: litteratur- og kulturhistorie-skrivning (teoretisk og anvendt); se f.eks. *Tyskland. En kulturhistorie* (1992, 2001), *Geschichte der deutschen Literatur 2* (1997, 2002) og artiklen "Periode" i Søndergaard (red.): *Om litteratur. Metoder og perspektiver* (2003). Tysk litteratur fra 1880'erne til i dag; se f.eks. "Smertespor – Hjemstavn som tema i en række nyere prosaværker" i Goldbæk og Klitgaard Povlsen (red.): *Tysk litteratur efter Murens fald* (2006). Sydafrikansk litteratur; se f.eks. "Mad, sult og kunst – eller: hvorfor sulter sultekunstneren og Michael K.?" i Møller og Rosendahl Thomsen (red.): *Produktive paradokser* (2006).

Tom Pettitt, f. 1944. Lektor, M.A. (Wales), ph.d., Institut for Litteratur, Kultur og Medier, Syddansk Universitet. Varetager undervisning og vejledning om tidlig engelsk litteratur og kultur (herunder ikke mindst Shakespeare) under engelskuddannelserne i både Odense og Kolding. Forsker bl.a. i de traditionsbårne kulturformer såsom optrin ved karneval og andre festtider, eventyr, vandresagn, folke- og skillings-viser og i deres vekselvirkning med litteratur- og teaterhistorie i senmiddelalderen og renæssancen. Seneste publikationer: "The

Ambivalent Beast in the Liminal Landscape: Cultural and Historical Perspectives on the Contemporary Legend”, *ARV*, 60 (2004), 29-60; ”Skreaming like a pigge halfe stickt”: Vernacular *Topoi* in the Carnivalesque Martyrdom of Edward II”, *Orbis Litterarum*, 60 (2005), 79-108; ”The Murdered Sweetheart: Child of Print and Panic?”, Massachusetts Institute of Technology, Communications Forum 4 (2005), <http://web.mit.edu/comm-forum/mit4/papers/>; ”Marlowe's Texts and Oral Transmission: Towards the *Zielform*”. *Comparative Drama* 39 (2006 for 2005), 213-242.

Lars Qvortrup, f. 1950. Professor, mag.art., Institut for Litteratur, Kultur og Medier, Syddansk Universitet. Direktør for Knowledge Lab DK. Forskningsleder for forskningstemaet ”Viden, læring og medier”. Har siden 1983 skrevet ca. 35 bøger på dansk og/eller engelsk samt ca. 175 artikler i danske og internationale artikelsamlinger og tidsskrifter. De seneste bøger omfatter serien *Det hyperkomplekse samfund* (1998), *Det lærende samfund* (2001) og *Det vidende samfund* (2004), serien *Virtual Interaction: Interaction in Virtual Inhabited 3D Worlds* (2001), *Virtual Space: The Spatiality of Virtual Inhabited 3D Worlds* (2002) og *Virtual Applications: Applications with Virtual Inhabited 3D Worlds* (2004, sammen med Peter Bøgh Andersen), *The Hypercomplex Society* (2003), serien *Undervisningens mirakel* (2006), *Ledelsens mirakel* (2006) og *Skolens mirakel* (2007) (alle skrevet sammen med Birthe Qvortrup), *Knowledge, Education and Learning – E-learning in the Knowledge Society* (2006) og *The Concept of the Network Society: Post-Ontological Reflections* (2007, sammen med Niels Lehmann og Bo Kampmann Walther).

Maurice Wagner, f. 1951. Amanuensis, cand.mag., knyttet til Studienævn for fransk, og frankofone studier samt Studienævn for cand.negot.-studier, Syddansk Universitet. Har undervist i fransk historie og samfundsfag, i fransk litteratur og frankofoni samt fransk klassicisme. Publikationsliste: ”Le soleil aveuglant ou l’Algérie aveuglée” in *Cahiers du Cedef* (Centre de Documentation et d’Études francophones – Université du Sud Danmark) No.I/2003. Seneste oversættelse: *Roland Barthes et la théâtralité* af John Thobo-Carlsen, Odense 2005.

Bo Kampmann Walther, f. 1967. Lektor, ph.d., Institut for Litteratur, Kultur og Medier, Syddansk Universitet. Forsker i computerspil, nye medier, moderne fodbold, internetkultur og digital æstetik. Blandt seneste publikationer er *Madridismo: En bog om Real Madrid* (2006), *Konvergens og nye medieri* (2005) og *Spillet verden* (2005, medredaktør). I 2007 udkommer en essaybog om fodbold samt *The Concept of the Network Society: Post-Ontological Reflections* (sammen med Niels Lehmann og Lars Qvortrup).